

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний
університет**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА
ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ЕКОНОМІКИ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

(Київ, 14–15 квітня 2021 року)

Київ 2021

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК 336.1(477):330.837

Фінансова система України як складова інституційних перетворень економіки : всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 14-15 квітня 2021 р.) : тези доп. / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, Л. В. Козарезенко, Г. В. Кучер, Ю. І. Маркуц та ін.; відп. за вип. І. Я. Чугунов. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 147 с.

Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції містять результати наукових досліджень, присвячених розкриттю актуальних питань фінансової системи України як складової інституційних перетворень економіки. Матеріали друкуються в авторській редакції.

УДК 336.1(477):330.837

Редакційна колегія: І. Я. Чугунов (відп. ред.), д-р екон. наук, проф.; Т. В. Канєва, канд. екон. наук, доц.; Л. В. Козарезенко, д-р екон. наук, проф.; Г. В. Кучер, д-р екон. наук, доц.; Ю. І. Маркуц, канд. екон. наук, доц.

Відповідальний за випуск: І. Я. Чугунов, д-р екон. наук, проф.

© Київський національний
торговельно- економічний
університет, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
АДАМЕНКО І. П. Фінансова система як складова державного регулювання розвитку економіки	8
ГРУКАЧ Т. С. Інституційні засади фінансової системи	10
КОВАЛЕВИЧ Д. А., ВУДВУД В. В. Фінансова політика держави в умовах економічних перетворень	12
КРЮЧКОВА Н. М. Аналіз інституційних трансформацій в системі державних фінансів	14
КУЧЕР Г. В. Боргова політика України в умовах трансформаційних перетворень	16
МОСТИЦЬКА Н. А. Державна фінансова політика в умовах економічних перетворень	19
ПАСІЧНИЙ М. Д. Державна фінансова політика економічного розвитку	22
ПОТАПЕНКО М. М. Фінансова політика держави	24
СМАГЛО О. В. Публічні фінанси як складова фінансової системи України	26
ХОДАКОВСЬКИЙ В. В. Фінансова політика держави у системі економічного розвитку	28
ЧОРНОВОЛ А. О. Система управління державними фінансами: проблеми та перспективи	31
ШАЛАШНА А. О. Державне фінансове регулювання соціально-економічних відносин	33
СЕКЦІЯ 2. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	
ЧУГУНОВ І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку	36
АРІСТОВ Ю. Ю. Перспективне бюджетне планування як складова бюджетного процесу	40
ДРЕПІН А. В. Перспективне прогнозування і планування доходів місцевих бюджетів	43

ЖАРИКОВ А. Ю.	
Формування фінансово-бюджетних відносин в умовах трансформації економіки	45
КАНСВА Т. В.	
Бюджет у системі інституційного розвитку економіки	47
КОРОВІЙ В. В.	
Фінансово-бюджетне забезпечення економічного зростання	50
КРИКУН Т. І.	
Бюджетна політика економічного розвитку	53
МАКОГОН В.Д.	
Регуляторна складова бюджетної політики	56
МАРКУЦЬ Ю. І.	
Податкові стимули як інструмент залучення інвестицій	58
МЕЛЬНИК Т. А.	
Бюджетно-податкова політика України в умовах пандемії COVID-19	60
НІКІТШИН А. О.	
Система податкового регулювання	62
МИКИТЮК І. С.	
Управління місцевими бюджетами: оцінка ефективності	64
РОШИЛО В. І.	
Гендерна складова бюджетного планування	66
САМОШКІНА О. А.	
Середньострокове програмно-цільове планування бюджету	68
ТІТАРЧУК М.І.	
Видатки бюджету як інструмент економічного зростання	71
ТОМНЮК Т. Л.	
Реєстратор розрахункових операцій як засіб легалізації доходів	74
ЧУГУНОВ В. І.	
Бюджетна система як інструмент економічних перетворень	76
СЕКЦІЯ 3. ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	
ГЛАДІЙ І. О.	
Управлінська звітність в системі стратегічного управління підприємством	80
ГУТ Л. В.	
Методичні аспекти забезпечення фінансової безпеки підприємства	82
НЕЖИВА М. О.	
Криптовалюти як особливий об'єкт обліку	85
ТАБЕНСЬКА Ю. В.	
	87

Контроль в системі публічних закупівель ШЕВЧЕНКО С. О.	89
Облік запасів в установах державного сектору	
СЕКЦІЯ 4. РИНОК ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ	
БЕЛЯНКО Л. Л.	91
Національний банк України у розвитку ринку лізингових послуг	
ГЕРБИЧ Л. А., ПРИЙМАК В. М.	93
Антикризова політика центральних банків під час COVID-19	
ГУМИНСЬКА М. В.	95
Фінансова стійкість страхових компаній	
ЖУРАХОВСЬКА Л. В.	97
Стандарти результативності інвестування в Україні	
КАЛИТА О. В., ЕРКЕС О. Є.	99
Діджитал-тренди банківських процесів в умовах пандемії COVID-19	
КІРЄЄВА К. О.	101
Банк в умовах трансформації економіки	
КОТЕНКО У. М.	103
Оцінка застави при банківському кредитуванні	
МАСЛОВА Н. О.	105
Інструменти грошово-кредитної політики центральних банків світу	
МОРОЗОВА Л. С.	107
Платоспроможність страхових компаній	
ПЛІСАК Т. О., НЕТРЕБЧУК Л. О.	109
Антифрод-системи у захисті платежів	
РОТОВА Т. А.	111
Страховий ринок в умовах трансформації економіки	
СМИРНОВА О. В.	113
Еволюція цифрових фінансів в умовах пандемії COVID-19	
СТЕПАНИК А. О.	115
Управлінська звітність як складова управління діяльністю банку	
СУНДУК Т. Ф.	117
Роль мікрофінансування в фінансовій системі	
ШУЛЬГА Н. П.	119
Регулювання центральним банком готівкового грошового обігу	
ЩЕТИНІНА О. К., КОТЛЯР В. Ю.	121
Криптоекономіка та ордо-лібералізм	

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

АВАНЕСОВА І. А. Система миттєвих платежів у забезпеченні суспільного розвитку в Україні	124
ВОЛОСОВИЧ С. В., ВАСИЛЕНКО А. В. Екологічні проблеми майнінгу криптовалют	125
ГНИДЮК І. В. Фінансове забезпечення соціальних гарантій населення	127
ГУСАРЕВИЧ Н. В. Фінансове забезпечення соціальної політики країни	129
КАЧУЛА С. В. Фінансова складова реалізації соціальної функції держави	131
КОЗАРЕНКО Л. В. Фінансове забезпечення суспільного розвитку в умовах пандемії COVID-19	133
НАСІБОВА О. В. Вплив соціальних видатків на економічний розвиток	135
НЕПИТАЛЮК А. В. Фіскальний інструментарій забезпечення демографічної стійкості суспільства	137
ПРУТСЬКА О. О. Публічні фінанси в умовах пандемії COVID-19	139
РЯЗАНЦЕВА В. В. Методологічні засади побудови фінансових моделей економічного зростання	141
САВЧЕНКО Н. Г. Фінансові засади системи соціальної безпеки держави	143
ЧЕРНЕГА В. В. Формування фінансового забезпечення закладів вищої освіти	145

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Фінансова система країни є ваговою складовою інституційних перетворень економіки. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні економічного зростання. Інституційні перетворення в економіці та соціальній сфері потребують посилення дієвості фінансової політики країни, спрямованої на використання ефективних фінансово-економічних механізмів, формування сприятливого інституційного середовища, зміцнення інститутів соціальної відповідальності. Пріоритетними напрямками державної фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати підвищення дієвості бюджетного планування і прогнозування, забезпечення збалансованості фінансової системи. На даному етапі суспільного розвитку важливим є здійснення фінансово-бюджетної політики як складової системи макроекономічного регулювання, удосконалення положень щодо формування та реалізації фінансового забезпечення соціального захисту населення, що є особливо важливим у період пандемії COVID-19. Результативність економічних перетворень, значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектури, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансових інструментів на економічний розвиток країни.

Матеріали конференції розкривають актуальні питання формування та реалізації фінансової політики в умовах трансформаційних перетворень, бюджетно-податкового регулювання соціально-економічного розвитку країни, обліку та контролю в державному секторі економіки, сучасні тенденції розвитку ринку фінансово-кредитних послуг, фінансового забезпечення суспільного розвитку. Науковий і практичний інтерес становлять підходи до державної фінансової політики як складової економічного зростання, фінансового забезпечення суспільного розвитку в умовах пандемії COVID-19. Значну увагу приділено питанням формування державної фінансової політики в умовах економічних перетворень, подальшого розвитку системи фінансово-бюджетного забезпечення економічного зростання, середньострокового бюджетного планування. У процесі обговорення науковцями визначено підходи до забезпечення збалансованості публічних фінансів, підвищення дієвості функціонування фінансової системи країни.

**З повагою, Анатолій Мазаракі,
ректор КНТЕУ, доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України**

СЕКЦІЯ 1

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Адаменко І. П.

Київський національний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Державне регулювання розвитку економіки є вагомим інструментом забезпечення економічного зростання, створення умов для стійкості фінансового сектору економіки. На даному етапі економічного розвитку спостерігається посилення та активізація ролі держави в регулюванні виробничого та фінансового сектору економіки. Вагомими та найбільш дієвими формами державного регулювання економіки є макроекономічне планування та прогнозування, використання механізму державного замовлення і відповідно регулювання рівня видатків бюджету та підприємств державного сектору економіки, розробка та реалізація державних програм соціально-економічного розвитку.

Одним з вагомих інструментів державного регулювання економічного розвитку є фінансовий моніторинг сукупності макроекономічних показників, що сприяє результативності подальших фінансових перетворень. В умовах вдосконалення механізму управління фінансової системи важливим є здійснення комплексного, об'єктивного та регулярного моніторингу, який дозволяє виявити основні проблеми, тенденції щодо зниження рівня стійкості фінансової системи та спроможний здійснювати їх попередження, виступаючи дієвим інструментом державного фінансового регулювання.

Сучасні тенденції розвитку економіки свідчать, що з метою активізації економічного зростання необхідним є підвищення частки венчурного фінансування, нарощування обсягів прямих інвестицій, фінансування високотехнологічного виробництва, що здійснюють малі та середні підприємства, підвищення рівня їх капіталізації, орієнтація на інноваційні продукти. Разом з тим, структура вітчизняної економіки свідчить про певні проблеми та недостатність передумов для посилення

її інноваційної складової – висока концентрація власності в окремих суб'єктах, олігополія, значна залежність економіки від кон'юнктури на ринках сировини, недосконалість механізму регулювання, сталий дефіцит торговельного балансу країни тощо.

Необхідним є здійснення структурних змін економіки, формування фінансової системи розвитку, спрямованої на концентрацію фінансово-економічних ресурсів у тих секторах економіки, які здійснюють виробництво інноваційної продукції високотехнологічних укладів. Водночас, важливим є поглиблення реалізації механізму компенсації втрат обсягів експорту певних груп товарів на внутрішньому ринку, що особливо стосується металургії, мінеральних добрив та готової продукції, що продукується агропромисловим комплексом.

Одним із найбільш дієвих інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку є податкове регулювання. Здійснюючи податкову політику, держава забезпечує необхідні джерела фінансування соціальної сфери, створює відповідні умови для структурних перетворень економіки та стимулювання економічного зростання. Структура податкової системи як складової фінансової системи має сприяти постійному зростанню обсягу податків та зборів, що надходять до бюджетів усіх рівнів, не знижуючи при цьому стимулів до розвитку підприємництва. Основним завданням податкового регулювання, як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави. При цьому, варто зазначити, що дані інтереси є динамічними і значною мірою адаптуються до умов реалізації моделі соціально-економічного розвитку країни та пріоритетів розвитку суспільства в цілому. Крім того, використовуючи механізм податкового регулювання, держава здійснює вплив на обсяг сукупного попиту та пропозиції шляхом встановлення співвідношення показників прямих та непрямих податків, регулювання ставок окремих податків та надання податкових преференцій; структуру та обсяги накопичення основного капіталу; формування галузевої структури економіки та пріоритети розвитку національної економіки, інвестиційну динаміку, збалансований розвиток адміністративно-територіальних одиниць.

Спрямованість механізму управління фінансової системи на вирішення сукупності наявних проблем передбачає концентрацію, розподіл на перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, переорієнтацію економіки до інноваційної моделі розвитку та

досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня платоспроможності населення.

Грукач Т. С.

Київський національний торговельно-економічний університет

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Створення розвиненої фінансової системи та формування дієвої фінансової політики сприяє успішному розвитку та зростанню ефективності економічної діяльності країни. Інституційні засади формування державної фінансової політики визначаються відповідними нормативно-правовими актами, спрямованими на забезпечення виконання завдань та функцій покладених на органи публічного управління, а також визначають порядок їх взаємодії та координації. Система фінансових інституцій включає в себе органи державного управління, які визначають основні напрями фінансової політики.

Інституційний підхід передбачає розгляд економіки як динамічної системи. Динаміка визначається здатністю розвиватися та трансформуватися в залежності від змін в економічному, соціальному, політичному становищі суспільства. Особливістю країн з перехідною економікою, є постійне проходження інституційних змін системи управління публічними фінансами, спрямованих на посилення її дієвості та адаптації до сучасних тенденцій розвитку світової економіки. Слід зауважити, що у період посилення глобалізаційних і інтеграційних процесів відбувається поширення економічної конвергенції, у тому числі норм, правил, стандартів здійснення фінансової діяльності. Під фінансовою глобалізацією мається на увазі доступ до світової фінансової системи, її окремих складових та належного обсягу інформації. Національні фінансові системи є частиною єдиної інтегрованої фінансової системи, що в свою чергу має свої переваги та недоліки. Необхідно констатувати, що фінансова глобалізація є динамічним процесом, який супроводжується дерегуляцією, лібералізацією ринків і значними інституційними змінами. Інститути фінансової політики при цьому є результатом інтеграційного розвитку фінансової системи і можуть формуватись як під дією цілеспрямованого впливу суспільства, так і внаслідок самоорганізації, швидко адаптуючись до змін соціально-економічного середовища. Враховуючи

динамічність трансформаційних змін економіки та соціальної сфери держава має виконувати певні специфічні функції щодо формування інституційного середовища ринкової економіки та державних інститутів регулювання фінансової системи.

Основними вагомими факторами, що впливають на побудову ефективної фінансової системи: ретельно спланована архітектура фінансової системи, що забезпечує дієві інституційні процеси на різних стадіях фінансового розвитку; взаємодія між органами публічними влади, що підвищує ступінь ефективності системи публічного управління; взаємодоповнююча державна політика у бюджетно-податковій та грошово-кредитній сфері, що підтримуватиме та розвиватиме довіру суспільства до установ фінансового сектору; розвинута система фінансового нагляду, що забезпечуватиме підвищення фінансової стабільності та підтримуватиме загальну довіру до фінансової системи; ефективна мережа фінансової безпеки, яка існує в більшості країн з метою підтримки довіри до фінансових установ; ефективна законодавча база у сфері регулювання фінансової політики.

Розвинена фінансова система потребує надійної законодавчої бази, оскільки законодавство є основою, на якій базуються інституційні рамки. Для задоволення нових потреб суспільства законодавство держави повинно бути актуальним, ефективним та гнучким. Зі зміною середовища змінюються практики та процеси, що зумовлює перегляд існуючих законодавчих актів.

Інституційні засади функціонування фінансової системи характеризують розвиток інституцій та відображають рівень стабільності, прогнозованості економіки в цілому. Важливим є встановлення оптимальної інституціональної структури фінансової системи, яка б враховувала взаємодію державного регулювання економічних процесів і відповідних механізмів саморегулювання.

Список використаних джерел

1. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В.Р. Сіденко, М.І. Скрипниченко, В.С. Пономаренко, І.Я. Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.: Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.

2. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of social economic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

У сучасних умовах розвитку суспільства фінансова політика є важливою складовою економічної політики, головним призначенням якої є: забезпечення безперервного функціонування фінансової системи; сприяння ефективному здійсненню державою соціальних, економічних, оборонних та інших функцій. Важливою метою фінансової політики держави є збільшення обсягів валового внутрішнього продукту, його розподіл між галузями національної економіки, соціальними групами населення та адміністративно-територіальними одиницями. Економічна природа фінансової політики держави багатогранна, вона має глибокий макроекономічний зміст.

Фундаментальні дослідження теоретичних і практичних засад формування та реалізації фінансової політики держави зробили вітчизняні вчені: В. Андрущенко, С. Буковинський, О. Василик, І. Запатріна, Л. Лисяк, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інші. Вплив фінансової політики держави на соціально-економічний розвиток держави досліджували зарубіжні вчені: Ш. Бланкарт, Б. Болдирєв, Дж. Б'юкенен, А. Вагнер та інші.

Сучасні трансформаційні зміни економічних процесів потребують посилення впливу фінансової політики держави на результати функціонування галузей національної економіки. Фінансова політика поєднує конкретні цілі та засоби, за допомогою яких вирішуються завдання, зумовлені потребами розвитку країни. Важливим вектором фінансової політики в країні є забезпечення стабільності та економічного росту через призму фінансового впливу на попит, пропозицію, споживання, заощадження та інвестиції.

Фінансова політика має конкретний напрямок, що виражається в механізмі її реалізації, пов'язаної з певними потребами і реальними можливостями. Тому кожна державна програма повинна бути забезпечена фінансовими ресурсами, які є найважливішими показниками національної економіки та окреслюють можливості бюджетів, визначають потенціал підприємств і організацій бюджетної сфери, зумовлюють напрями співпраці з міжнародними фінансовими інституціями та інвесторами.

Державна фінансова політика має концентруватися на макроекономічній стабільності, сприяти формуванню максимально можливого обсягу фінансових ресурсів, що знаходиться у розпорядження держави, акумулювати фінансові ресурси на пріоритетних напрямках економічного і соціального розвитку. З погляду на функціональне призначення, фінансові ресурси виражають сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання і виступають джерелом їх виробничого і соціального розвитку.

В умовах трансформаційних перетворень важливим є проведення ефективної бюджетно-податкової політики, підвищення рівня прозорості бюджетного процесу. Бюджети є головним інститутом міжбюджетних відносин, а міжбюджетні трансферти – інструментом їхньої організації і їх система відіграє провідну роль у формуванні ефективної моделі міжбюджетного регулювання [1].

Державне фінансове регулювання економічних перетворень позитивно впливає на залучення інвестицій в економіку, збільшення обсягів надходжень до бюджету, використання податкового потенціалу територій. Фінансова політика країни для підвищення рівня її результативності потребує постійного удосконалення системи прогнозування. Від якісного рівня формування та обґрунтованості прогнозів розвитку бюджетної, податкової, грошово-кредитної системи залежать темпи економічного зростання, ступінь виконання державою своїх зобов'язань, інвестиційний рейтинг країни та її адміністративно-територіальних одиниць. Фінансово-бюджетне прогнозування має враховувати особливості та тенденції соціально-економічного розвитку, циклічність економіки та основні фактори впливу на стійкість і збалансованість державних фінансів [2].

Україна буде свою фінансову політику, основним завданням якої є пошук нової моделі перерозподілу фінансових ресурсів з метою забезпечення зростання матеріального виробництва, покращення добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Рошило В. І. Шляхи реформування системи міжбюджетних відносин у контексті децентралізації бюджетної системи України // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2020. Вип. I-II (77-78) С.170-182.

2. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика в умовах глобалізації економіки // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2016. №5. С. 5-18.

АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Системна трансформація суспільства передбачає відносно самостійний напрям - інституціональну трансформацію. Інституційна трансформація означає створення та розвиток ключових інститутів суспільства та створення відповідних інституційних умов для глибоких соціально-економічних та подальших інституційних перетворень. Інституційні зміни створюють умови для кардинальних змін у знаннях та інформації, технологіях та технологіях, організації та управлінні у свідомості людей і тому забезпечують якісні зміни в економічному, політичному, соціальному, духовному та культурному порядку, мобільності у відносинах між старими та новими цінностями, традиціями та інноваціями.

Створення нових інститутів займає тривалий час та особливих умов. Необхідні певні заходи, щоб інституційні інновації могли проникнути на всі рівні інституційної системи, в яких вони розвиваються, зокрема забезпечення управління новими правилами; моніторинг процесів інституційних змін; забезпечення інформаційної підтримки інновацій; забезпечення розвитку нових навичок.

Ці заходи необхідні для захисту та підтримки інституційних інновацій, поки не буде подолано бар'єр більшості, тобто коли більшість людей приймає нові правила.

У трансформаційному суспільстві витрати на інституційну трансформацію стають найбільшою частиною трансакційних витрат. Витрати на інституційну трансформацію є інституційними пастками. Суть інституційної пастки полягає в тому, що коли певна установа змінюється, не змінюючи правил для інших установ, виникає затримка для вирішення поточних проблем.

Наявність інституційних пасток визначає особливості трансформації економіки України. При всебічних реформах витрати на інституційну трансформацію лежать на державному бюджеті та на окремих компаніях. Трансакційні витрати несуть юридичні та фізичні особи, які здійснюють господарську діяльність в межах діючих установ, але держава цих витрат не несе. У рамках інституційної трансформації витрати на трансформацію несуть окремі компанії та держава. Це одна

з важливих відмінностей між різними видами витрат. Ще одна відмінність полягає в тому, що перший тип витрат належить до поточної категорії невиробничих витрат, а другий - до категорії одночасних інвестицій. Це означає, що трансакційні витрати є постійними і завжди навантажують компанію, тоді як витрати на трансформацію відбуваються регулярно в часи, коли компанія взаємодіє із зовнішнім світом. Кожна трансформація, особливо у великому масштабі, призводить до декомпозиції системи, що збільшує витрати на коригування.

Процес децентралізації відбувається по-різному в кожній країні, враховуючи принаймні особливості політичної системи, відповідні інституційні трансформації, інституційні інновації, нівелювання інституційних пасток, мінімізацію трансакційних витрат тощо.

Ефективне застосування інструментів фіскальної децентралізації можливе лише за умови врахування двох критеріїв: економічної ефективності, макроекономічної стабільності й ефективного перерозподілу; результативності.

Ефективність витрат слід розглядати з двох точок зору: ефективність розподілу ресурсів та ефективність виробництва суспільних благ. Що стосується першого аспекту, враховується відповідність кількості (виготовлених) та кількості (споживаних) суспільних благ та послуг, а отже, задоволення споживача. Високий рівень ефективності розподілу ресурсів є прямим результатом децентралізації. Другий аспект ґрунтується на виробничих витратах суспільних благ, зменшення чи збільшення яких є основою для перегляду інструментів децентралізації.

Таким чином, ефективна децентралізація державних фінансів - це процес субсидіарності, який базується на процесі розширення повноважень видатків та доходів, посилення фінансової незалежності регіональних та місцевих органів влади для покращення їх фінансової ініціативи та підзвітності та ефективності міжбюджетних відносин. Територіальна громада, яка активно впливає на процеси соціально-економічного розвитку, може впливати на порядок виконання та фінансування певних місцевих програм.

Децентралізація повноважень доходу дозволяє детальніше представити деталі та склад податкової бази, забезпечуючи тим самим високий рівень доходів у бюджеті. Децентралізація бюджетних ресурсів збільшує стимули до усунення тіньового бізнесу в тій чи іншій області, оскільки розподіл коштів та відкритість політичних рішень стають більш очевидними в інтересах територіальної громади. У разі децентралізації бюджету відповідальність місцевих органів влади перед

групадою за повноту покладаених на неї функцій, а в контексті сучасної пропорційної виборчої системи - перед політичними партіями, які вона представляє, буде збільшена.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

2. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. Київ. Інститут економічного прогнозування. 2006. 393 с.

3. Бондарук Т.Г. Місцеві Фінанси. Київ. ДП «Інформ.-аналіт. агентство». 2013. 529 с.

4. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Кучер Г. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

БОРГОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Боргова політика є складовою фінансової політики забезпечення суспільного розвитку та вагомим чинником інституційних перетворень економіки. Політика залучення додаткових фінансових ресурсів з внутрішніх та зовнішніх джерел в умовах обмеженості бюджетних доходів і управління борговими зобов'язаннями здійснює комплексний вплив на різні сфери національної економіки та суспільний добробут.

Узагальнюючи фактичні показники реалізації боргової політики України, починаючи з 2006 року відслідковується тенденція до активізації використання боргового фінансування державних видатків шляхом нарощування державного та гарантованого державою боргу. Протягом 2016-2020 років його приріст становив 32,23 відсотки, а у 2019-2020 роках – 27,7 відсотків. У чотирирічному періоді найбільше зростання відбувалося за рахунок внутрішньої складової державного та гарантованого державою боргу. Останні роки тенденція почала змінюватися, про що свідчать структурні зміни в прирості державного та гарантованого державою боргу. У 2019-2020 роках найбільші темпи приросту боргу мали зовнішній державний та гарантований державою

борг. Варто враховувати, що у 2020 р. при виконанні Закону України «Про державний бюджет України на 2020 рік» до нього протягом року вносилися зміни щодо граничного обсягу дефіциту бюджету (який було збільшено з 94,3 млрд. грн. до 298,4 млрд. грн.) та призупинено дію норми Бюджетного кодексу в частині граничного розміру дефіциту державного бюджету (не більше 3 відсотків ВВП), зміни щодо не застосування до 01 січня 2021 року норм Бюджетного кодексу стосовно визначення граничного розміру гарантованого державою боргу. Зазначене свідчить і це підтверджується звітними матеріалами, що у 2020 р. головним джерелом фінансування дефіциту державного бюджету стали державні запозичення [1].

Важливим для оцінки боргової політики є врахування динаміки боргового навантаження. Протягом 2016-2020 років показник відношення державного та гарантованого державою боргу має загальну тенденцію до скорочення з 80,9 % у 2016 р. до 50,3 % на кінець 2019 р., але варто звернути увагу його зростання до 64,2 % на кінець 2020 р.

Національні особливості та глобалізаційні процеси спонукають до активізації зовнішніх джерел фінансування структурних перетворень, посилення управлінських, соціально-економічних та безпекових функцій держави. Тривалий час національні уряди, виключаючи й уряд України, використовують запозичені ресурси та потенціал міжнародних фінансово-кредитних інституцій, глобальних трастових фондів і урядів країн-партнерів на двосторонніх та багатосторонніх засадах для стимулювання національного розвитку, удосконалення та реформування інституційної архітектури національної фінансової та стабілізації банківської систем, здійснення соціальних проєктів.

Важливу роль в забезпеченні суспільного розвитку відіграє розвиток системи управління державними фінансами. Проведені заходи, що запроваджені відповідно до Плану заходів реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 № 415-р. мали позитивний вплив. З 2019 р. за участю міжнародних партнерів реалізується «Програма з управління державними фінансами в Україні (EU4PFM)», яка впроваджується Міністерством фінансів України, Державною фіскальною службою та Державною податковою службою спільно з Центральним агентством з управління проєктами (СРМА, Литва), Представництвом Європейського Союзу в Україні. Її реалізація дозволила використати потенціал міжнародної технічної допомоги «Зміцнення управління державними ресурсам» Світового банку.

Сприяє удосконаленню інституту державних гарантій співробітництво Міністерства фінансів України з місіями МВФ, Світового банку та ЄС щодо удосконалення підходів до встановлення комісій за видачу державних гарантій з урахуванням ризиків та ринкової вартості кредитів. Результативність такої співпраці характеризується змінами механізму та правового регламентування надання державних гарантій України в частині обмеження розмірів надання гарантій, встановлення їх річних лімітів.

Інституційний розвиток системи управління державним боргом сприяє удосконаленню механізму реалізації боргової політики держави. Позитивний вплив мало створення Агентства з управління державним боргом, яке за рішенням Міжнародного видання GlobalMarkets було нагороджено як «Найкращий офіс з управління державним боргом в Центральній та Східній Європі», оскільки «прагматична та ретельно продумана стратегія управління державним боргом дозволила Україні втримати ситуацію на фоні глобальної фінансової кризи» [2].

Зростання міжнародної довіри до України та її боргових інструментів не лише впливає на зростання обсягів залучення кредитних ресурсів, але й сприяє скороченню бюджетних витрат на проведення окремих заходів, пов'язаних із управлінням державним боргом. Реалізація партнерської «Програми державного боргу та управління ризиком» (GDRM) дозволила Україні прискорити розвиток ринку облігацій внутрішньої державної позики: зросла комунікація з інвесторами, здійснено перехід до управління ризиками та розширився контингент інвесторів-нерезидентів у гривню [4]. Удосконалення системи управління державним боргом забезпечило диверсифікацію боргових інструментів, сприяло скороченню їх доходності, удосконаленню управління борговим портфелем держави тощо.

Важливу роль для реалізації боргової політики держави також відіграють оприлюднені рейтинговими агентствами «Standard & Poor's» та Fitch у березні 2021 р. рейтинги України на рівні В та їх стабільний прогноз.

Список використаних джерел

1. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2020 рік. *Урядовий кур'єр*. 26.02.2021 р., № 39. С. 8-9.
2. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт: <https://mof.gov.ua/>
3. Чугунов І.Я., Кучер Г.В. Фінансові ресурси державного сектора економіки. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 3. С.40–52.

4. Україна: розбудова ринку облігацій внутрішньої державної позики // <https://www.worldbank.org/uk/news/feature/2019/11/04/ukraine-building-the-domestic-debt-market-for-local-currency-issuances>

Мостицька Н. А.

Київський національний торговельно-економічний університет

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Державна фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення своєчасної адаптації фінансових механізмів до динамічних змін внутрішнього та зовнішнього економічного середовища. Система фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб суспільства. Важливим є реалізація виваженої, послідовної та системної фінансової політики використовуючи бюджетні, податкові інструменти. У сучасних умовах держава виступає найбільшим замовником і споживачем товарів та послуг, що дозволяє перетворити державний попит на дієвий інструмент регулювання економіки країни. Доцільним є підвищення ступеню координації між складовими фінансової політики у сфері підтримки розвитку реального сектору економіки та забезпечення фінансової стабільності. При формуванні планових показників державного бюджету важливим є врахування результативності бюджетних програм, відповідних управлінських рішень у сфері фінансових відносин. Доцільним є удосконалення системи бюджетного регулювання, у тому числі концентрації фінансових ресурсів на програмах стимулювання економічного зростання з постійним підвищенням ефективності капітальних вкладень. Бюджетна політика у сфері видаткової частини бюджету є вагомим інструментом забезпечення економічного та соціального розвитку суспільства. Важливим завданням державних фінансових інститутів є пошук оптимального співвідношення між динамікою економічного зростання та часткою валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджетну систему. На рівень зазначеного перерозподілу впливає інституційна модель економіки,

циклічна економічна динаміка, демографічна структура населення, якісний рівень бюджетних інститутів.

Підвищення ефективності бюджетних видатків в сучасних умовах трансформації економіки потребує узгодження цілей бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку країни, використання дієвих форм державної фінансової підтримки, упорядкування фінансових повноважень розпорядників, одержувачів бюджетних коштів з одночасним посиленням відповідальності керівників установ за досягнення результатів виконання бюджетних програм. Важливим є удосконалення методологічних засад системи бюджетного прогнозування та планування, що спрямовано на посилення результативності фінансово-бюджетної політики. Ефективна державна фінансова політика на загальнодержавному та місцевому рівнях сприяє розвитку суспільних відносин. Інституційні перетворення в економіці та соціальній сфері потребують посилення дієвості фінансової політики країни, спрямованої на реалізацію пріоритетів соціального розвитку, використання ефективних фінансово-економічних механізмів, формування сприятливого інституційного середовища, зміцнення інститутів соціальної відповідальності. Важливим є обґрунтування концептуальних положень координації інструментарію державної фінансової політики з цілями і завданнями соціальної політики з урахуванням економічної циклічності та стану інституційного середовища. Адаптивність державної фінансової політики є необхідною умовою підвищення її дієвості у системі забезпечення суспільного розвитку, доцільним є подальший розвиток бюджетної архітектури. Вагомими завданнями державної фінансової політики суспільного розвитку є забезпечення соціальної стабільності, створення сприятливих умов для стійкого ендогенного економічного зростання, досягнення якості життя населення, стимулювання людського потенціалу, забезпечення достатнього рівня зайнятості населення. Важливим є узгодження державної фінансової та соціальної політики, що має ґрунтуватися на діалектичній єдності цілей щодо соціального розвитку суспільства із процесами посилення його фінансового потенціалу. Обсяг і структура фінансових ресурсів і заходів мають координуватися з завданнями соціального розвитку країни.

В умовах економічних та соціальних перетворень актуалізуються питання розробки методів та інституційних механізмів підвищення ефективності формування і реалізації податкової політики держави. Податки є важливим фінансовим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни. Від ступеня оптимальності співвідношень складових податкового регулювання залежить рівень та

темпи розвитку галузей економіки, територіальних громад, соціальних відносин, стійкість та збалансованість державних фінансів. Фіскальна архітектоніка створює основу для ефективної реалізації податкової політики. Необхідність модернізації податкових механізмів обумовлена суспільною потребою формування довгострокової концепції розвитку фінансово-економічної системи. Задля посилення ступеня взаємоузгодженості податкового регулювання та фінансової стратегії держави доцільним є обґрунтування основних положень координації бюджетно-податкової політики з урахуванням необхідності адаптації складових податкової системи до змін макроекономічних умов. Проведення збалансованої фінансової, економічної та соціальної політики країни потребує обґрунтованого податкового регулювання як вагомого інструмента інституційного забезпечення економічного зростання та соціальної стабільності.

З метою підвищення результативності трансформацій економіки доцільним є підвищення частки її інноваційної складової шляхом використання інструментів бюджетно-податкової політики, вдосконалення інститутів економічного розвитку та соціальної сфери. Пріоритетними напрямками державної фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, забезпечення збалансованості бюджетної системи. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
2. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing.London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.
3. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. Вісник КНТЕУ. 2020. № 2. С.87–98.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Розробка державної фінансової політики потребує застосування системного та функціонально-адаптивного підходів з огляду на необхідність підвищення якості системи фінансово-економічного прогнозування, планування. Важливим є обґрунтування концептуальних положень координації бюджетно-податкової і монетарної політики з урахуванням економічної циклічності та інституційної модернізації економіки, сучасних викликів, пов'язаних із світовою економічною рецесією. За умов розвитку фінансової системи держави вбачається доцільним забезпечення поетапності та еволюційності змін. Реалізація останнього враховує виважену модифікацію управлінських механізмів зі збереженням інституційної пам'яті, що дозволяє уникнути серйозних розривів у вигляді порушення фінансової стабільності, фіскальної розбалансованості, зниження рівня бюджетної результативності та недофінансування суспільних послуг, збільшення рівня незадоволеності населення щодо їх невідповідної якості. Необхідним є визначення пріоритетів у сфері бюджетних видатків та створення сприятливих умов для відновлення економіки в посткризовий період. За допомогою сукупності методів економіко-математичного моделювання слід ідентифікувати категорію продуктивних бюджетних видатків, які мають вагоме значення для економічного зростання та забезпечення національної безпеки і оборони. Задля утримання макроекономічної стабільності доцільним є розвиток інституційних механізмів управління державним боргом, що потребує адаптації новітніх методів прийняття інтелектуальних рішень у сфері публічних фінансів. Першочерговою є розробка державної фінансової стратегії суспільного розвитку, яка спрямована на забезпечення стійкого економічного зростання, розвитку людського капіталу та забезпечення належного фінансування сектору оборони і безпеки. Комбінаторне застосування монетарного інструментарію має кореспондувати із фіскальними цілями й забезпечення цінової та фінансової стабільності в країні.

Важливо запровадити систему оцінки ефективності координації бюджетно-податкової і монетарної політики, визначати ступінь

досягнення поставлених цілей та завдань у даній сфері. Одним із обчислювальних показників взаємодії політик є інфляція, забезпечення цінової стабільності слугує критерієм виміру ефективності координації політик. Повністю перекидання відповідальності за утримання значень інфляції в детермінованому коридорі цільових орієнтирів на центральний банк не видається можливим, враховуючи наявність фіскального характеру впливу на її динаміку. Іntenції державних органів влади до прискорення темпів економічного зростання, стимулювання попиту за допомогою бюджетного інструментарію відображаються на стані грошово-кредитної політики. Значні відхилення вагових показників доходів бюджету, первинних видатків або ж одночасно даних показників позначаються на цінній динаміці. Економічні реалії засвідчують, що у країнах із трансформаційною економікою бюджетно-податкова політика здійснює суттєвий вплив на інфляцію. Регулювання видатків бюджету стимулює зростання цін, що узгоджується зі збільшенням попиту в економіці. Натомість вплив податкової політики на індекс споживчих цін є не таким однозначним – при підвищенні податкового навантаження на споживання темпи інфляції прискорюються, можливим є ріст цін за умови збільшення податків на доходи. Заходи фіскального і монетарного регулювання мають бути спрямовані на зниження рівня і волатильності інфляції, до оптимальних значення відповідно до особливостей національної моделі економіки[1].

Формування довгострокової державної фінансової стратегії спрямовано на посилення результативності здійснюваних перетворень у соціально-економічній сфері. За умов активізації процесів економічної інтеграції особлива увага має бути приділена підвищенню якості бюджетно-податкових і монетарних інститутів, модернізації інструментарію макропруденційної політики. Особливу актуальність має обґрунтування сценарного підходу щодо реалізації політики поступальної бюджетно-податкової консолідації із зниженням впливу фіскального домінування для ефективного застосування режиму інфляційного таргетування. Об'єднаними та взаємодоповнюючими цілями монетарної і бюджетно-податкової політики є підвищення рівня суспільного добробуту та утримання довгострокової макроекономічної стабільності.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Pasichny, M., Koroviy V., Kaneva T., & Nikitishin A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 42-52.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Значний вплив на розвиток держави має фінансова політика. В глобальному визначенні фінансова політика означає вирішення поставлених задач шляхом управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Фінансова політика проводиться на різних рівнях: держави, підприємств і установ, об'єднань, домогосподарств, міжнародних організацій. На кожному рівні мобілізація і використання фінансових ресурсів спрямовані на досягнення певних цілей.

Фінансова політика держави має особливий вплив на розвиток економіки, діяльність державних органів управління, яка спрямована на забезпечення розвитку фінансово-кредитної системи держави. Забезпечення реалізації державних програм потребує проведення заходів із залучення фінансових ресурсів у розпорядження держави, розподіл їх та використання. Оскільки ресурси, залучені державою, використовуються для фінансування соціальних програм, забезпечення розвитку державного сектору економіки, регулювання економічного розвитку та міжнародної діяльності.

Фінансова політика держави проводиться на загальнодержавному та місцевому рівнях. Державними підприємствами та об'єднаннями здійснюються заходи, що пов'язані з мобілізацією і використанням фінансових ресурсів в процесі управління державними корпоративними правами та ін. Задачі фінансової політики відносяться та залежать від рівня на якому вона проводиться, а суб'єкти її виконання визначають особливості її реалізації. Мобілізацію державних коштів застосовують різними способами, що залежить від рівня проведення фінансової політики і задач, які поставлені перед її суб'єктами.

Мета проведення фінансової політики держави полягає у забезпеченні стабільного розвитку фінансової системи країни. Шляхом вирішення конкретних задач досягається її реалізація, забезпечення фінансовими ресурсами державних програм, фінансування державних видатків, розподіл грошових коштів між галузями і регіонами, стимулювання підприємницької діяльності, кредитування юридичних та фізичних осіб, забезпечення розвитку міжнародних відносин.

Проведення фінансової політики держави відбувається відповідно до певних напрямів, із вирішенням задач і застосуванням визначених інструментів. Усі напрями фінансової політики держави пов'язані, але можуть бути й відносно самостійними, що передбачає використання відповідних організаційних структур. В поєднанні вони забезпечують реалізацію основних цілей фінансово-кредитного розвитку держави.

Фінансова політика держави реалізується способами, кожний з яких застосовується з метою досягнення певних результатів і з використанням відповідних методів. Для забезпечення проведення ефективної фінансової політики доцільно розробити фінансовий механізм. Фінансовий механізм – це система, сукупність форм і методів формування і використання фінансових ресурсів з метою вирішення поставлених задач.

До основних форм забезпечення проведення фінансової політики держави належать фінансове планування, управління фінансами, проведення фінансового контролю за діяльністю об'єкта.

На процес проведення фінансової політики впливає фінансове планування. Фінансове планування – це вирішення поставлених задач суб'єктом шляхом підготовки та прийняття до виконання проектів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Основними складовими фінансового планування є визначення джерел та обсягів мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення запланованої діяльності, розробка плану розподілу залучених коштів за різними напрямками, запровадження раціонального й ефективного використання одержаних ресурсів. Фінансові плани включають процес використання певної системи управління проектами, проведення контролю за їх розробкою, прийняттям і реалізацією.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019.Vol.5 №.3. pp.213-217.
2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
3. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 2. С.87–98.

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Публічні фінанси - головна ланка фінансової системи держави. Вона опосередковує значну частину усіх фінансових ресурсів і містить різноманітні фінансові інститути, за допомогою яких держава здійснює свою фінансову діяльність.

Головне призначення публічних фінансів – за допомогою різних фінансових інституцій сприяти успішному економічному й соціальному розвитку держави, забезпеченню прав і свобод людини.

Публічні фінанси є складним багатограним фінансово-правовим явищем, яке змістовно охоплює сукупність централізованих та децентралізованих публічних фондів грошових коштів та грошових коштів фізичних та юридичних осіб. Публічні фінанси це єдиний комплекс фінансових інститутів і відповідних їм правовідносин, уповноважених суб'єктів, процедур здійснення фінансової діяльності, функціонування якого регулюється нормами права, що встановлюють юридичні засоби формування, розподілу і організації використання публічних фондів коштів, який характеризується цілісністю складових його елементів, їх взаємозалежністю і взаємозумовленістю. Основними завданнями постають питання наближення вітчизняного законодавства до міжнародних вимог в частині регулювання багатьох напрямків публічної фінансової діяльності.

Публічні фінанси поділяються на централізовані та децентралізовані. Централізовані фінанси - це сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням централізованих фондів коштів. Децентралізовані фінанси - це сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням децентралізованих фондів коштів підприємств, установ, організацій.

Відмінності між державними і приватними фінансами були сформульовані у праці французького вченого П.М. Годме:

1) державні фінанси визначаються рішеннями держави і діями публічної влади; держава може у примусовому порядку забезпечити

власні доходи; пов'язані з грошовою системою держави як засіб досягнення загального інтересу;

2) приватні фінанси залежать від законів ринкової економіки; приватні особи не можуть у примусовому порядку забезпечити власні доходи; грошова система не залежить від волі приватного власника; орієнтовані на отримання прибутку.

Публічні фінанси охоплюють: сукупність усіх бюджетів держави; централізовані та децентралізовані фонди цільового призначення; фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності; державний кредит.

Формування ефективно функціонуючої системи публічних фінансів – відповідальне і складне завдання, вирішення якого потребує значних зусиль та часу. Перебуваючи в постійному русі, найважливішими проблемами її розвитку продовжують залишатися: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивацій до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; оптимальне налагодження роботи фінансового механізму діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах фінансової кризи та дефіциту бюджетних коштів; оптимально розумне використання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа Державної фіскальної служби України в напрямку послаблення податкового тиску, налагодження взаємодії з платниками податків та формування якісно нової сервісної служби, направленої на обслуговування населення та надання нею адміністративних послуг; зменшення кількості і розмірів відрахувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів тощо.

Список використаних джерел

1. Вдовенко С. М. Проблеми та перспективи формування сучасної системи публічних фінансів в Україні. *Науковий вісник ЧДІЕ*. Серія «Фінанси. Банківська справа». 2012. № 2 (14). С. 168.

2. Hnydiuk I. V., Dalievska T. A., Gataullina E. I. Fiscal policy as the tool of macroeconomic regulation. *Науковий вісник Полісся*. 2018. №1 (13).

3. Замкова Н. Л., Гнидюк І. В. Фінансова політика субнаціонального рівня. *Вісник КНТЕУ*. №3. 2020.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Економічна динаміка обумовлює необхідність формування виваженої та адаптивної фінансової політики держави, що сприятиме забезпеченню умов для відновлення економічного зростання та соціальної стабільності у суспільстві. З метою активізації структурних змін в економіці, важливим є застосування збалансованого підходу до формування державного та місцевих бюджетів, що передбачає зниження вагових показників дефіциту бюджету та державного боргу в середньостроковій перспективі. Пріоритетним напрямом бюджетної політики у сфері підвищення ефективності та результативності видатків є удосконалення механізму формування державних цільових та бюджетних програм, запровадження інституту оцінки ефективності видатків на стадії їх планування. Важливим є проведення подальшого упорядкування системи управління бюджетними коштами та підвищення рівня фінансової самостійності місцевого самоврядування. Інституційні зміни в податковій політиці мають забезпечити залучення додаткових інвестицій у реальний сектор економіки, зростання рівня економічної активності. Важливим є реалізація системних заходів фінансової політики, спрямованих на посилення дієвості механізму державного регулювання фінансового ринку. Разом з тим, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни, важливим є підвищення рівня обґрунтованості перспективних напрямів державної фінансової політики з урахуванням економічної циклічності. Вагомим є узгодження впливу та сфери дії економічних механізмів та важелів у процесі формування та реалізації бюджетно-податкової політики. Особливого значення набувають питання запровадження системи державного стратегічного та середньострокового бюджетного планування. В процесі формування та реалізації фінансової політики, необхідним є забезпечення умов для відновлення довіри суб'єктів економічних відносин до фінансової системи країни.

Державна фінансова політика є одним з дієвих інструментів впливу на динаміку та якісний рівень соціально-економічного розвитку країни. Використання інструментів та важелів фінансової політики має здійснюватись з урахуванням впливу сукупності економічних,

інституційних та соціальних факторів. В умовах трансформації економіки, посилюється роль фінансової політики як основи для досягнення макроекономічної стабілізації та подальшого відновлення економічного зростання. Фінансова політика держави є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення поступальної адаптації економіки до змін зовнішнього економічного середовища. Потребують подальшого удосконалення підходи до розробки та реалізації державної фінансової політики на основі формування та зміцнення інституту соціальної відповідальності економічних суб'єктів з урахуванням розвитку інституційної архітектури фінансової системи, посилення взаємозв'язку фінансово-економічних відносин та необхідності узгодження поточних потреб соціуму з стратегічними пріоритетами розбудови соціально орієнтованої економіки. Вплив інструментів державної фінансової політики на якість життя населення ґрунтується на поєднанні складових фінансової архітектури, урахуванні змін економічного й інституційного середовища та перетворень фінансової системи. Важливо дотримуватися вимог адаптивності і результативності державної фінансової політики у системі забезпечення соціального розвитку суспільства на основі реалізації регуляторного потенціалу та посилення дієвості інструментарію бюджетно-податкової політики.

Підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни та територіальних громад, досягнення мультиплікативного ефекту при реалізації податкової політики потребує застосування системно-синергетичного підходу до реалізації фіскальної, економічної та соціальної функції податків. Необхідним є забезпечення збалансованого податкового регулювання, що повинне ґрунтуватися на такому підході до взаємодії складових податкових відносин на загальнодержавному, місцевому рівнях, їх координації при регулюванні податків і зборів, на засадах комплементарності, фіскальної достатності, нейтральності та економічності оподаткування. Податкова політика є важливою складовою системи фінансового регулювання економіки. Активізація економічного зростання потребує реалізації комплексу інструментів та механізмів податкового стимулювання пріоритетних галузей економіки, зокрема можливим є запровадження інвестиційного податкового кредиту та інвестиційного вирахування витрат на науково-дослідні роботи, податкового режиму пільгового оподаткування результатів інноваційної діяльності. Дані фіскальні інструменти мають забезпечувати стимулювання і підтримку інвестиційно-інноваційних змін у визначених стратегічно важливих галузях економіки на засадах сталого розвитку, розвиток більш високих технологічних укладів,

науково-технологічну модернізацію промислових підприємств, розширення виробництва та експорту високотехнологічної та наукоємної продукції.

Розробка і реалізація державної фінансової політики соціального розвитку має здійснюватися з обґрунтуванням доцільності та особливостей використання фінансового інструментарію як розвинених країн, так і країн з трансформаційною економікою. У сучасних умовах доцільно формувати державну фінансову політику соціального розвитку, яка сприяла б реалізації завдання оптимальних обсягів перерозподілу валового внутрішнього продукту через систему публічних фінансів; підтримці соціальної політики випереджаючого характеру; забезпеченню активної політики щодо підтримки зайнятості працездатного населення; реалізації соціальної солідарності та субсидіарності; наданні дієвої допомоги соціально незахищеним верствам населення. Для досягнення збалансованості між податковим та борговим навантаженням доцільним є впровадження дієвих фінансових механізмів, що сприятиме активізації якісних змін відповідного інституційного середовища, забезпеченню динамічної стійкості публічних фінансів.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019.Vol.5 №3. pp.213-217.
2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
3. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 2. С.87–98.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасна система управління державними фінансами спрямована на відновлення економічного зростання та підвищення рівня і якості життя населення, рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки, зниження її залежності від зовнішньоекономічної кон'юнктури. Вагомим стратегічним пріоритетом є система управління державними фінансами, яка передбачає реалізацію комплексу послідовних і взаємопов'язаних інституційних змін, спрямованих на системне підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки, зниження її залежності від зовнішньої кон'юнктури.

Проблематика управління державними фінансами, взаємоузгодженості складових системи державних фінансів розкривається в багатьох наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених: Дж. Кейнса [1], Л. Лисяк [2], В. Макогон [3-4], І. Чугунова [3] та інших. Разом з тим, вагомим завданням є подальший розвиток системи управління державними фінансами.

Для швидкої адаптації та підвищення рівня фінансово-бюджетної стійкості до зовнішніх і внутрішніх умов необхідна модернізація системи управління державними фінансами. Реалізація заходів у сфері управління державними фінансами повинна базуватись на принципах: системності, комплексності, оперативності прийняття рішень, відповідальності органів державного управління за досягнуті кінцеві результати; відкритості та прозорості діяльності суб'єктів системи управління державними фінансами. Вагомим пріоритетом щодо підвищення ефективності сектору загального державного управління є застосування секторальної системи надання державної фінансової підтримки, яка буде спрямовуватись на стратегічні цілі розвитку.

Одним з основних завдань є удосконалення системи державного прогнозування та планування, що дозволить підвищити ефективність управління коштами сектору державного управління на основі координації пріоритетів соціально-економічного розвитку і фінансово-бюджетної політики в рамках реалізації державних програм.

Вагомим завданням з метою удосконалення системи управління державними фінансами є забезпечення взаємоузгодженості бюджетної та грошово-кредитної політики. Метою грошово-кредитної політики має стати забезпечення сталого уповільнення інфляції як найважливішої умови для стійкого і збалансованого розвитку економіки країни.

Для забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи та соціально прийняттого рівня пенсійних виплат з урахуванням фінансових можливостей держави необхідно продовжувати роботу щодо адаптації пенсійної системи до постійно змінюваних економічних та демографічних умов.

Для розвитку соціального обслуговування та підвищення якості соціальних послуг доцільним є: впровадження в практику надання послуг супроводжуваного проживання; розвиток нормативно-правової бази по соціальному обслуговуванню населення, включаючи впровадження нових форм життєустрою непрацездатних громадян.

Підвищення ефективності діяльності органів державного управління передбачає оптимізацію функцій органів державного управління, перехід на корпоративні принципи управління; підвищення рівня відповідальності органів місцевого самоврядування; розширення переліку державних послуг для громадян з використанням електронних дистанційних форм.

Ефективна система управління державними фінансами дозволить створити умови для економічного зростання країни.

Список використаних джерел

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег; пер. с англ. М.: Либроком, 2017. 352 с.
2. Лисяк Л., Биков Б., Кушнір А. Зміцнення фінансового потенціалу об'єднаних територіальних громад в умовах бюджетної децентралізації. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. №4 (70). С. 84–89.
3. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. «Baltic Journal of Economic Studies». 2020. V. 6. N. 1. pp. 130-135.
4. Макогон В.Д. Пріоритети сучасної бюджетної політики України. Вісник КНТЕУ. 2011. № 3. С. 50–57.

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Соціально-економічні передумови доцільності застосування заходів державного регулювання економіки формувалися та змінювалися з урахуванням цілей та завдань фінансової політики. На кожному етапі економічного циклу існує необхідність обґрунтування та використання сукупності фінансових інструментів і важелів для активізації процесів економічного зростання, забезпечення макроекономічної стабілізації. Фінансове регулювання економічного розвитку посідає важливе місце в системі державного регулювання, його основні складові охоплюють економічний цикл, секторальну, галузеву і регіональну структури економіки, умови нагромадження капіталу, зайнятість, конкурентне середовище, соціальні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки. На основі узагальнення теоретичних та методологічних засад розкрито сутність системи державного фінансового регулювання як складової інституційного розвитку економіки, що полягає у сукупності методологічних принципів, методів формування, координації та використання комплексу інструментів, важелів і механізмів фінансової архітекtonіки з метою впливу на динаміку внутрішнього попиту та активність суб'єктів підприємництва. Вагомими складовими даної системи є бюджетно-податкове регулювання, державне регулювання у сфері фінансового ринку. Посилення рівня координації та підвищення ефективності функціонування фінансових механізмів забезпечить результативність їх впливу на економічні процеси в країні. Важливими завданнями координації фіскальної та монетарної політики є досягнення цінової стабільності, відповідного рівня фінансування дефіциту бюджету через ринок державних цінних паперів.

Подальша розбудова вітчизняної податкової системи має здійснюватися з урахуванням інституційного підходу, що дозволить врахувати взаємовплив формальних і неформальних інститутів фіскального регулювання. Вагомим є посилення ступеню адаптивності податкової політики до глобалізаційних перетворень економіки, враховуючи лагові ефекти та поведінку суб'єктів підприємництва, за рахунок послідовного удосконалення відповідних механізмів

адміністрування податків і зборів. Потребує розбудови система фіскальних органів в частині підвищення функціональної ефективності. Від ступеня оптимальності співвідношень між складовими податкового регулювання залежить рівень та динаміка соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць. Формування та розвиток архітектоники податкового регулювання необхідно здійснювати на засадах адаптивності, транспарентності. Важливо створювати сприятливі умови для ефективного функціонування механізму оподаткування, досягнення виваженого впливу податкових інструментів на економічне зростання та соціальний розвиток. Розробка та реалізація дієвої податкової політики потребує забезпечення взаємозв'язку відповідних фіскальних інструментів, покращення якості адміністрування податків і зборів, визначення та досягнення індикаторів інституційних змін у фінансовій системі країни. Сталий розвиток суспільства зумовлює необхідність відповідних змін у взаємовідносинах між учасниками податкового процесу, у тому числі їх збалансування, підвищення результативності системи податкового регулювання.

В процесі формування заходів державного фінансового регулювання доцільним є врахування сукупності принципів, що забезпечить взаємоузгодження інтересів учасників фінансових відносин, зокрема принципу пріоритетності, досягнення суспільного компромісу, системності, збалансованості, інституційної визначеності, ефективності, наукової обґрунтованості. Необхідним є підвищення функціональної адаптивності фінансового регулювання до структурних змін економіки, інституційного середовища і стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Рівень податкового навантаження відображає суспільний вибір розміру показника частки валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через державні фінанси, структура податкової бази та ставки податків є інструментами впровадження даного вибору. Органи державного управління за допомогою використання наведених важелів можуть забезпечити відповідний рівень надання суспільних послуг за рахунок коштів бюджету. Політика регулювання видаткової частини бюджету здійснюється з урахуванням обсягу його доходної частини, рівня державних соціальних стандартів та гарантій в розрізі бюджетної класифікації. Структура бюджетних видатків має бути спрямованою на вирішення завдань модернізації економіки, пріоритети бюджетної політики повинні враховувати доцільність розширення частки продуктивних видатків бюджету з підвищенням рівня їх ефективності. До даної категорії відносять бюджетні видатки на розвиток

транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури, освіти, фундаментальну та прикладну науку, охорону здоров'я, інші видатки бюджету, які сприяють зростанню якісного рівня людського капіталу.

Державне фінансове регулювання є вагомим інструментом забезпечення суспільного розвитку, підвищення результативності якого ґрунтується на збалансуванні інтересів держави, місцевого самоврядування, суб'єктів економіки, соціальних груп та кожної особи для реалізації основної цілі соціального розвитку - досягнення такої якості життя населення, що узгоджується з певним рівнем світових стандартів, станом національної економіки, рівнем науково-технологічних досягнень, моделлю фінансової архітектури та сформованими фіскальними, інституційними умовами. Формування та реалізація стратегічних напрямів державної фінансової політики соціального розвитку має здійснюватися на основі зміцнення інституту соціальної відповідальності усіх суб'єктів фінансово-економічних відносин з урахуванням розвитку інституційної архітектури фінансової системи, її фінансово-регулятивного потенціалу, що полягає у формуванні системи цілей і завдань, дотриманні оптимальних співвідношень бюджетно-податкових складових, їх узгодженості з зовнішніми впливами і внутрішніми трансформаціями соціального, інституційного та економічного середовища.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
2. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. Вісник КНТЕУ. 2020. № 2. С.87–98.
3. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*.2019.Vol.5 №.3. pp.213-217.

СЕКЦІЯ 2.

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Чугунов І. Я.

Київський національний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

За умов економічних перетворень актуалізуються питання визначення методів і інституційних механізмів підвищення ефективності бюджетного забезпечення суспільного розвитку. Важливим є встановлення оптимальних співвідношень між складовими бюджетної архітектури, що забезпечить достатній обсяг бюджетних ресурсів для досягнення стійкого економічного розвитку країни. Необхідність модернізації системи бюджетного регулювання обумовлена суспільною потребою формування комплексної довгострокової концепції розвитку фінансово-економічної системи. Інститути державні та місцевого самоврядування мають виконувати комплементарні функції, систем бюджетного регулювання має удосконалювати форми та методи впливу на економічні процеси. Доцільною є реалізація системних заходів у сфері бюджетного регулювання з урахуванням принципів субсидіарності, прозорості та підконтрольності, що сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних коштів. Проведення збалансованої бюджетної стратегії потребує застосування науково-обґрунтованих підходів до бюджетного регулювання у сфері державного боргу і дефіциту бюджету. Водночас, на сучасному етапі постає необхідність розробки бюджетної стратегії з урахуванням циклічної динаміки розвитку інституційних секторів економіки. Важливим є посилення координації застосування механізмів і важелів у процесі формування та реалізації бюджетної політики країни. Особливої значущості набувають питання покращення якісного рівня функціонування фінансових інститутів та удосконалення положень щодо управління бюджетними відносинами. Вагомим є визначення пріоритетів бюджетної політики для активізації інвестиційних процесів, збільшення впливу ендогенних факторів на процеси суспільного відтворення.

Від ефективності бюджетного процесу, формування бюджетної стратегії залежить успішність реалізації регулюючої функції держави, забезпечення економічного зростання. Бюджетна стратегія суттєво впливає на створення належних умов для підвищення ефективності та конкурентоспроможності вітчизняної економіки, покращення інвестиційного середовища, забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості і прозорості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного планування, міжбюджетного регулювання, державного фінансового контролю. Розробка та проведення науково-обґрунтованої, виваженої, послідовної бюджетної стратегії сприятиме забезпеченню підтримки макроекономічної стабільності в країні, реалізації завдань суспільного розвитку. Бюджетна стратегія повинна виходити із чіткого розуміння можливостей бюджету щодо виконання пріоритетів суспільного розвитку, забезпечувати передбачуваність умов формування бюджетів на всіх рівнях бюджетної системи.

На даному етапі посилюється актуальність поглибленого дослідження теоретичних та методологічних засад формування бюджетного прогнозування та планування, формування довгострокової бюджетної стратегії. Запровадження середньострокового планування бюджету, посилення взаємозв'язку річного та середньострокового бюджетного прогнозування дозволить структурувати видатки бюджету на основі стратегічних програм економічного і соціального розвитку країни. Необхідним є розширення сфери застосування програмного та галузевого підходу в процесі планування видаткової частини державного і місцевих бюджетів. Показники результату діяльності головних розпорядників бюджетних коштів повинні відображати ступінь досягнення зазначених цілей держави у відповідній сфері. Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів доцільним є оновлення методології моніторингу та оцінки ефективності бюджетних програм. Виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни вимагає вдосконалення структури системи державного фінансового контролю, посилення взаємозв'язків між складовими системи бюджетного управління. Доцільним є подальший розвиток відповідних механізмів та інструментів державного фінансового аудиту в умовах трансформації фінансово-економічної системи. В умовах економічних перетворень зростає частка державного фінансування соціальних послуг для малозабезпечених верств населення, потребує удосконалення перелік і стандарти базових соціальних послуг, що гарантовані державою. Бюджетні видатки на соціальний захист та

соціальне забезпечення варто визначати як інвестиції в людський капітал, їх фінансування сприяє інноваційному розвитку суспільства.

Бюджетна стратегія суттєво впливає на темпи суспільного розвитку країни, створення оптимальних умов для структурної перебудови економіки, активізацію процесів інноваційного розвитку, сприяє розбудові соціальної інфраструктури, що є передумовами забезпечення дієвого суспільного розвитку. Бюджетна стратегія економічного зростання спрямована на проведення модернізації вітчизняної економіки, створення відповідних умов для підвищення її ефективності та конкурентоспроможності, довгострокового економічного розвитку, покращення інвестиційного середовища. Проте впродовж останніх років бюджетна стратегія не у достатній мірі забезпечувала інноваційний розвиток економіки та дієві структурні перетворення. Актуальним питанням залишається визначення відповідних інституційних засад бюджетної стратегії суспільного розвитку країни. Виважена бюджетна стратегія є вагомою умовою соціально-економічного розвитку країни, здійснення результативних економічних перетворень. Доцільним є посилення інституційних засад системи перетворень регулювання економіки, результативності бюджетної системи, ефективності планування та використання видатків бюджету. Розробка та реалізація бюджетної стратегії має ґрунтуватись на обґрунтованих положеннях, що сприятиме збалансованості бюджетної системи та дієвості державного фінансового регулювання розвитку суспільства. Бюджетна стратегія є одним з вагомих інструментів впливу на соціально-економічний розвиток країни. Забезпечення цілеспрямованого впливу на темпи та якість економічного зростання потребує формування відповідної системи бюджетного регулювання, спрямованої на управління результатами на основі удосконалення інституційного забезпечення фінансово-економічних перетворень. Упорядкування регулюючих цілей бюджетної політики, дозволяє досягти відповідного збалансування процесу перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві, рівня задоволення потреб населення. Необхідним є забезпечення перетворення бюджетного механізму в ефективний засіб реалізації соціально-економічної стратегії. Важливими завданнями в умовах трансформаційних перетворень є проведення ефективної бюджетної політики, підвищення рівня прозорості бюджетного процесу. Бюджетна стратегія впливає на дієвість фінансово-економічних перетворень у системі державних фінансів, забезпечує фінансування структурної перебудови економіки, стимулювання розвитку її пріоритетних секторів, розвиток суспільства. З метою забезпечення макроекономічної стабільності, прискорення темпів економічного зростання та розвитку людського потенціалу пріоритетним завданням є розробка бюджетної стратегії, яка надасть можливість для обґрунтованого формування доходів та видатків

бюджету, планування дефіциту бюджету та джерел його фінансування, управління державним боргом, визначення оптимального рівня бюджетної централізації, міжбюджетного регулювання.

Бюджетна стратегія держави як динамічна система, що розвивається у залежності від соціально-економічних потреб суспільства має задіяти з урахуванням зарубіжного досвіду відповідні регуляторні механізми. Функціональне призначення бюджетної політики є продуктом еволюції ролі та значення держави в суспільно-економічному розвитку, у залежності від показників економіки мають коригуватися цілі і завдання бюджетної політики, механізми, інструменти і важелі для їх досягнення з метою ефективного впливу на соціально-економічні процеси. Бюджетна стратегія як вагомий інструмент системи державного регулювання економіки має спиратися на довгострокову програму економічного і соціального розвитку країни. Бюджетна стратегія, що реалізується через систему бюджетних механізмів забезпечує бюджетну рівновагу та ефективний вплив на соціально-економічні процеси. Бюджетний механізм та реалізація відповідної політики у сфері державних фінансів із використанням регулюючих можливостей бюджету є вагомими інструментами впливу держави на розвиток економіки, забезпечення необхідного рівня соціальних стандартів. Особливо вагомого значення набуває бюджетний механізм за умови трансформаційних перетворень економіки та необхідності її стабілізації в умовах економічної рецесії. Економічна сутність бюджетної стратегії в якості інструменту регулювання економічного розвитку полягає у використанні бюджетної архітекτονіки, яка визначається оптимальними співвідношеннями між складовими бюджетної системи для впливу на динаміку економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 6. 2020. №1 pp. 130-135.
3. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol.5. №3. pp.213-217.

ПЕРСПЕКТИВНЕ БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Одним з основних інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку є перспективне бюджетне планування, зміст якого полягає у розробці основних напрямів формування та використання бюджетних коштів на середньо- та довгостроковий період, зважаючи на необхідність виконання завдань, які постають перед суспільством на певному етапі його розвитку. Проведення цілеспрямованої фінансово-бюджетної політики передбачає запровадження стратегічного бюджетного планування. У процесі перспективного бюджетного планування створюються умови для розв'язання найважливіших проблем державного впливу на економічний розвиток. Важливого значення набуває удосконалення системи перспективного бюджетного планування і прогнозування виходячи з макроекономічної та бюджетної стратегії, що надасть можливість сформулювати пріоритетні завдання соціально-економічного розвитку країни, оцінити необхідні фінансові ресурси для реалізації даних завдань та визначити основні джерела їх отримання. Розробка середньострокових та довгострокових бюджетних прогнозів надає можливість для прийняття обґрунтованих, раціональних рішень, оцінки їх наслідків у майбутньому.

Бюджетна політика проводитиметься в напрямі підвищення рівня збалансованості та прозорості бюджету та посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток держави та адміністративно-територіальних одиниць. Реалізація цієї мети пов'язана з підвищенням обґрунтованості бюджетних показників. При цьому важливим завданням є удосконалення методології прогнозування доходів бюджету при складанні проєкту бюджету на основі дослідження їх взаємозв'язку з динамікою макроекономічних показників. Поряд із цим важливе місце у бюджетному процесі щороку посідає розробка проєкту бюджетної декларації на наступний бюджетний період, положення якої надають можливість визначити пріоритетні напрями впливу бюджетної політики на соціально-економічний розвиток країни. Бюджетне прогнозування доцільно розглядати як дієвий інструмент формування бюджетної політики, у тому числі планування видатків

бюджету з урахуванням динаміки показників соціально-економічного розвитку країни, рівня бюджетної збалансованості та стійкості бюджетної системи. Перспективне прогнозування бюджету є важливою складовою бюджетної стратегії країни.

Прогнозування та перспективне планування доходної частини бюджету є важливим та необхідним етапом бюджетного процесу, який певним чином дозволяє визначити стратегічні напрями розвитку бюджетно-податкового регулювання, особливості формування бюджетних доходів. Підвищення якісного рівня прогнозування податкових надходжень сприятиме посиленню результативності інституційних змін бюджетної системи. Обґрунтовані підходи до формування бюджетних доходів забезпечуватимуть посилення фінансової стабільності та створення сприятливих умов для довгострокового економічного зростання. Покращення якісного рівня формування доходів бюджету як інструменту фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку можливе за умови удосконалення фінансових інституцій та механізмів. Перспективне планування та прогнозування дохідних джерел повинно базуватись на науково обґрунтованих засадах, доцільним є удосконалення бюджетного та податкового механізму, визначення основних чинників, які впливають на рівень доходів бюджету, зокрема макроекономічні тенденції, податкова політика. Перспективне планування видатків бюджету є одним із необхідних інструментів державного регулювання соціально-економічного стану країни та передумовою підвищення керованості бюджетного процесу, впливу видатків на досягнення цілей та завдань розвитку національної економіки. При формуванні видатків бюджету держава виходить із розуміння необхідності забезпечення фінансування стратегічних довгострокових програм економічного розвитку, отже є важливим встановлення в видаткових призначеннях бюджету обґрунтованих пропорцій між видатками споживання та видатками розвитку та дотримання їх у ході фінансування відповідних бюджетних програм. Вагомим є перехід до перспективного бюджетного планування видатків: на плановий і два наступні бюджетні періоди, на рівні головних розпорядників бюджетних коштів із врахуванням стратегічних планів їх діяльності як основного документу із формування державної політики у відповідній галузі економіки, що визначає місію відповідного розпорядника коштів як суб'єкта державного управління, цілі, завдання, функції, заходи, очікувані результати з урахуванням наявних фінансових ресурсів.

Запровадження середньострокового бюджетного планування для реалізації цілей національної політики за допомогою видатків бюджету

в рамках макроекономічної та фінансової стратегії вимагає від головних розпорядників бюджетних коштів якісного рівня підготовки обґрунтованих програм галузевого розвитку. Вдосконалення бюджетного регулювання у сфері видатків на середньо- та довгострокову перспективу базується на засадах удосконалення ефективності бюджетного механізму, як інструменту економічного розвитку, посилення впливу бюджетних коштів на реалізацію цілей суспільного зростання, розвитку системи управління державними фінансами, що дозволить підвищити результативність виконання стратегічних завдань розвитку країни. Розробка бюджетної стратегії із врахуванням циклічності економічного розвитку, бюджетної збалансованості, запровадження системного оцінювання ступеня досягнення завдань бюджетної політики попередніх періодів, реформування державного сектору економіки позитивним чином вплинуть на ефективність регулювання у сфері видатків бюджету.

Перспективне бюджетне планування сприяє формуванню стійкого макроекономічного середовища, відновленню та підтриманню високих темпів економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі, забезпеченню оптимального податкового та боргового навантаження, та завдяки цьому підвищити рівень гарантій виконання державою соціальних зобов'язань. Важливим є запровадження дієвого механізму управління бюджетним процесом як складової частини системи управління державними фінансами, встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку країни та можливостями бюджету у середньостроковій перспективі, забезпечення прозорості, передбачуваності та послідовності бюджетної політики.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 6. 2020. №1 pp. 130-135.
3. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol.5. №3. pp.213-217.

ПЕРСПЕКТИВНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ І ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Граничним рівнем питомої ваги доходної частини місцевих бюджетів в структурі доходів зведеного бюджету визначено 20%, при чому державна політика спрямована на зниження у перспективі частки трансфертів, і відповідно посилення ролі податкової складової у формуванні місцевих бюджетів в період трансформації територіального устрою. Зазначене посилює актуальність подальшого розвитку підходів до здійснення прогнозування і планування податкових надходжень. На нинішньому етапі при прогнозуванні та плануванні надходжень податків й зборів застосовується широкий спектр методів і підходів. Першою групою з яких є методи аналізу часових рядів, зокрема авторегресії, ковзної середньої, авторегресії ковзної середньої (ARMA), векторної авторегресії ковзної середньої (VARMA), експоненціального згладжування тощо [1]. Застосування цих методів потребує вибірки значного масиву даних і використання спеціального програмного забезпечення, вмінь та навичок для інтерпретації результатів. Враховуючи вищевикладене, використання методів аналізу часових рядів є можливим для бюджетів територіальних громад міст, районних і обласних бюджетів, юрисдикцій із суттєвою податковою базою.

Поширеним підходом є декомпозиція загальної структури податкових надходжень на окремі складові та здійснення розрахунку прогнозу надходжень податків і зборів, виходячи з потенційних обсягів бази оподаткування території. База оподаткування розраховується на основі затвердженого прогнозу соціально-економічного розвитку країни на наступний рік (у складі трирічного прогнозу), де відображаються основні макроекономічні показники – індекс-дефлятор, номінальний ВВП, рівень безробіття, рівень мінімальної заробітної плати тощо.

Методичні положення до прогнозування податку на доходи фізичних осіб враховують розмір мінімальної заробітної плати, мінімального соціального стандарту в сфері доходів населення для працездатних осіб, динаміку обсягу оплати праці. Інформаційним забезпеченням виступає затверджений Кабінетом Міністрів України середньостроковий прогноз соціально-економічного розвитку країни, у

тому числі щодо розміру середньомісячної заробітної плати. Позитивним фактором, який сприяв підвищення якості прогнозу надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів стало зниження частоти змін розміру мінімальної заробітної плати з 2014 року. До того ж суттєво знизилась кількість та й відповідно порядок розрахунку податкових соціальних пільг.

З 2014 року фіксується перевищення значень фактичних надходжень податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки від планових, які затверджуються відповідними місцевими радами. Особливістю справляння податку є самостійне визначення бази оподаткування нерухомості як житлової так і нежитлової юридичними особами відповідно до документів, які засвідчують право власності. Водночас база оподаткування нерухомості, яка перебуває у власності фізичних осіб розраховуються відповідними податковими органами на основі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. За місцем реєстрації платника надсилаються податкові повідомлення-рішення надсилаються не пізніше 1 липня року, що йде за базовим податковим періодом. Причинами відхилення від плану є відсутність досвіду справляння даного податку, адже в повній мірі його адміністрування розпочалось з 2015 року; недосконалість управління базою оподаткування та дефіцитом інформації, недостатнього рівня координації фіскальних інституцій та органів місцевого самоврядування.

Точність планування надходжень плати за землю є доволі високою. Базою оподаткування податку виступає нормативна грошова оцінка відповідної ділянки, враховуючи коефіцієнт індексації на рівень інфляції. На сучасному етапі, на 2017–2023 роки встановлено індекс споживчих цін для даного коефіцієнта індексації на рівні 100%. З одного боку це покращує якість прогнозу плати на землю, з іншого призводить до недотримання місцевими бюджетами доходів. Шестирічний термін відсутності індексації нормативної грошової оцінки земельних ділянок надає змогу провести нову нормативно оцінку земель сільськогосподарського призначення та усіх земель в межах населених пунктів за нових умов функціонування земельного ринку.

Список використаних джерел

1. Pasichnyi, M., Kaneva, T., Ruban, M., & Nepytyaliuk, A. (2019). The impact of fiscal decentralization on economic development. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(3). 29-39.

2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Фінансово-бюджетна політика є дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси. Вагомими завданнями є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання. Результативність економічних перетворень, значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектури, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансово-бюджетних інструментів на економічний розвиток країни. Розвиток суспільства на даному етапі вимагає використання фінансово-бюджетної політики як дійового інструменту державного регулювання економічних та соціальних відносин. Важливим є визначення пріоритетів бюджетної політики, у тому числі на середньострокову перспективу виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни, удосконалення державного регулювання у сфері формування доходів бюджету, планування та використання видатків бюджету, міжбюджетних відносин, що підвищить рівень ефективності функціонування бюджетної системи та дієвість економічних перетворень. Фінансова політика має здійснюватися з урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Доцільно враховувати відповідний зарубіжний досвід в частині посилення ефективності бюджетного стимулювання економіки, підвищення якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування та державного фінансового контролю. Фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. Інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання в середньостроковій перспективі. Доцільним є підвищення дієвості координації складових фінансово-бюджетної політики. Бюджетна політика є вагомим інструментом економічного зростання, важливим є

використання положень інституційної бюджетної архітектоники у процесі перспективного планування фінансово-економічних показників країни.

Бюджетна політика у сфері державних видатків є досить вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, особливо на перехідному етапі економічних перетворень при обмеженості фінансових ресурсів держави. Механізм формування фінансово-бюджетної політики постійно вдосконалювався, поступово адаптуючи свою інституційну структуру до соціально-економічного стану. В умовах трансформації економіки вагомими пріоритетами бюджетної політики стали забезпечення збалансованості бюджетної системи, оптимізація видаткової частини бюджету та кількості бюджетних програм, покращання добробуту населення, підвищення дієвості управління державним боргом. Факторами зниження рівня макроекономічної стабільності є зростання боргового навантаження на бюджет, недостатній рівень відповідності між соціальними зобов'язаннями держави та можливостями їх фінансового забезпечення. Ваговою передумовою для забезпечення економічного зростання є формування прозорої та стабільної системи оподаткування, яка б враховувала інституційні особливості розвитку економіки. Завданням податкової політики є забезпечення формування доходів бюджету з урахуванням цілей та завдань економічної моделі держави, зовнішнього та внутрішнього економічного середовища та інтересів суспільства. З метою підвищення результативності трансформацій економіки доцільним є підвищення частки її інноваційної складової шляхом використання інструментів бюджетно-податкової політики, вдосконалення інститутів економічного розвитку та соціальної сфери. Необхідним є забезпечення дієвих перетворень механізму розподілу фінансових ресурсів між державним та місцевими бюджетами для забезпечення фінансової спроможності місцевого самоврядування, посилення податкового потенціалу територій та удосконалення системи адміністрування податків та зборів. Разом з тим, суттєві відмінності податкового потенціалу в розрізі адміністративно-територіальних одиниць обумовлює доцільність та необхідність здійснення міжбюджетного регулювання з метою певного вирівнювання фінансових можливостей місцевого самоврядування для виконання власних та делегованих видаткових повноважень. Пріоритетними напрямками бюджетної політики країни мають стати посилення відкритості та публічності розміщення державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, розвиток вторинного ринку державних

облігацій, подальший розвиток системи соціального захисту населення. Розвиток суспільства зумовлює необхідність підвищення ефективності боргової політики у системі державного регулювання економіки. Від якості та своєчасності прийняття рішень щодо управління державним боргом залежить результативність фінансово-бюджетної політики. Важливим є визначення напрямів боргової політики як інструменту соціально-економічного розвитку, запровадження дієвого фінансового механізму у системі інституційного середовища суспільства з метою забезпечення стратегічної спрямованості розвитку вітчизняної економіки. Система фінансового забезпечення людського потенціалу має адаптуватися до структурних змін бюджетної, податкової, соціальної політики, інституційної макроекономічної динаміки. Інтенсивний розвиток людського потенціалу потребує своєчасної адаптації до змін соціально-економічного та інституційного середовища, зростає інтегруюча роль суспільних фінансів у формуванні інноваційної складової людського потенціалу. Використовуючи відповідні фінансово-бюджетні механізми держава має сприяти розширеному відтворенню суспільства, стимулювання розвитку людського капіталу як вагомому ендогенному інструменту забезпечення економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
3. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol.5. №.3. pp.213-217.

Канєва Т. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТ У СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

В умовах інституційних перетворень економіки актуалізуються питання забезпечення макроекономічної стабільності та стимулювання

економічного зростання. Вагомою умовою для цього стає якісний рівень формування та виконання бюджету. Підвищення якого на даний час передбачає проведення комплексу взаємоузгоджених заходів спрямованих на забезпечення стійкості та збалансованості бюджету. Важливим завданням є забезпечення обґрунтованого рівня дефіциту бюджету та державного боргу. Вдосконалення бюджетної політики має ґрунтуватися на якісно нових підходах до бюджетного механізму з врахування критеріїв реалістичності, послідовності, ефективності та результативності формування бюджету. Глобальна фінансова рецесія значною мірою вплинула на макроекономічну стабільність в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. Вагомими постали завдання щодо обґрунтування шляхів відновлення порушеної економічної рівноваги, забезпечення фінансово-бюджетної стабілізації економіки. Разом з цим вагомим завданням є оцінка особливостей формування та виконання державного бюджету, що сприяє підвищенню якісного рівня бюджетної політики. Основне призначення бюджету полягає в створенні умов для ефективного розвитку економіки, вирішення загальнодержавних завдань та зміцнення обороноздатності країни. Формування бюджету надає можливість впливати на соціально-економічні процеси, фінансувати структурну перебудову економіки, стимулювати розвиток її пріоритетних секторів, забезпечувати соціальну підтримку незахищених верств населення.

Вагомим завданням бюджету є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку країни, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи, яка є одним з вагомих інструментів впливу на економічне зростання, разом з цим, з лагом у часі бюджетна система виступає як об'єкт впливу з боку макроекономічного стану, тому важливим є визначення ступеня взаємовпливу бюджетної системи і соціально-економічного розвитку країни. Бюджетна політика суттєво впливає на створення відповідних умов для дієвої структурної перебудови економіки з врахуванням ендогенних чинників економічного зростання, розвитку людського капіталу, розробки та впровадження наукоємних, конкурентоспроможних технологій. Вагомим механізмом реалізації пріоритетних напрямів бюджетної політики інноваційного характеру мають стати видатки розвитку державного та місцевих бюджетів, ступінь ефективності використання яких суттєво впливатиме на дієвість довгострокової стратегії економічного розвитку. Доцільним є планування найбільш ефективних та дієвих бюджетних програм та суспільних послуг, що спроможні забезпечувати економічний розвиток у перспективі, використання системи відповідних показників оцінки

бюджетної результативності, дотримання принципу прозорості та підзвітності органів державного управління громадськості.

Бюджетна політика у сфері доходної частини бюджету має досліджуватись як вагома складова системи інститутів суспільства. Підвищення якісного рівня прогнозування податкових надходжень сприятиме посиленню результативності інституційних змін бюджетної системи. Підходи до формування бюджетних доходів забезпечуватимуть відповідні можливості для покращання ефективності податкового адміністрування, посилення фінансової стабільності та створення сприятливих умов для довгострокового економічного зростання. Розбудова інституту бюджетної політики, що включає розробку відповідних норм, правил, інституцій сприятиме вирішенню проблем, які існують у сфері державних фінансів. Архітектоніка бюджетної політики має створювати належні інституційні умови функціонування фінансової моделі у суспільстві, які у сукупності повинні формувати механізм впливу на економічне зростання, сприяти підвищенню добробуту суспільства.

Бюджет як суспільно-економічна категорія відображає відповідні відносини у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту щодо вироблення, розподілу, споживання послуг і регулювання соціально-економічного розвитку з метою задоволення потреб суспільства. Бюджетна політика є одним із вагомих інструментів економічного зростання, оскільки у процесі її формування здійснюється розробка основних напрямів використання бюджетних коштів, керуючись необхідністю вирішення завдань, які стоять перед країною на певному етапі. Інституційний підхід передбачає розгляд бюджетного регулювання як динамічної системи, що постійно вдосконалюється та адаптується до основних завдань соціально-економічного розвитку країни. Доцільним є використання адаптивної інституційної архітектоніки бюджетної системи, яка ґрунтується на системі бюджетного регулювання та враховує оптимальні співвідношення між елементами зазначеної системи і циклічність соціально-економічного розвитку.

На сучасному етапі розвитку державних фінансів важливим є підвищення ефективності бюджету як дієвого інструменту впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Економічна сутність бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку полягає у сукупності досягнутих результативних показників, що відповідають основним цілям та завданням бюджетних призначень з урахуванням обсягу здійснених видатків бюджету, дієвості інституційних перетворень розвитку суспільного середовища. Доцільним є удосконалення

інституційних засад результативності бюджетної системи, у тому числі формування доходів бюджету з урахуванням виваженої податкової політики, ефективного планування та використання видатків бюджету, регулювання міжбюджетних відносин, управління державним боргом виходячи з циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів, що сприятиме підвищенню динамічної збалансованості бюджету як вагомому інструменту розвитку соціально-економічних відносин країни.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. «Baltic Journal of Economic Studies». 2020. V. 6. № 1. pp. 130-135.
2. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. V.17, № 4, pp.252-261.
3. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Коровій В. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Фінансово-бюджетна політика як складова системи макроекономічного регулювання є одним з вагомих інструментів забезпечення суспільного розвитку. В умовах економічних перетворень важливим є розвиток теоретико-методологічних засад державної фінансової політики, посилення дієвості фінансових механізмів підтримки конкурентоспроможності економіки, інституційних засад розвитку системи планування видатків бюджету, підвищення рівня фінансового забезпечення системи соціального захисту населення. Важливою складовою системи державного фінансового регулювання економіки є бюджет, який відображає відповідні відносини у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб суспільства. Від якості та своєчасності прийняття рішень щодо управління державними фінансами залежить збалансованість

бюджетної системи та результативність впливу бюджетного механізму на дієвість економічних перетворень. На даному етапі розвитку фінансово-економічних відносин особливого значення набуває необхідність запровадження стратегічного бюджетного планування. Економічна сутність фінансово-бюджетної політики як складової системи макроекономічного регулювання полягає у використанні адаптивного бюджетного механізму з врахуванням динамічної збалансованості фінансових, економічних, соціальних взаємовідносин, основних положень бюджетної архітекτονіки, циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку країни, спрямованого на забезпечення адекватності регулятивних заходів внутрішнім і зовнішнім змінам економічного середовища, застосування прозорості та виваженої системи управління державними та муніципальними фінансами, державним боргом з метою довгострокового розвитку національної економіки, що надасть можливість підвищити якісний рівень дієвості бюджетного процесу, ефективність використання бюджетних коштів, регулювання міжбюджетних відносин, результативність економічних перетворень.

Бюджетна політика повинна забезпечувати всебічний розвиток людського потенціалу та створювати сприятливі умови для довгострокового економічного зростання. Фінансово-бюджетні механізми підтримки галузей суспільного виробництва мають адаптуватись до змін стратегії соціально-економічного розвитку та забезпечувати структурні перетворення в економіці та соціальній сфері. Фінансова політика є вагомим інструментом регулювання економічного розвитку країни. Пріоритетними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати удосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування та прогнозування, посилення взаємозв'язку фінансового регулювання із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості. Фінансовий механізм є важливою складовою державного регулювання економіки, що спрямований на забезпечення збалансованого розвитку економіки та соціальної сфери.

В умовах відновлення економічного зростання спостерігається посилення та активізація ролі держави в регулюванні виробничого та фінансового сектору економіки, що визначається в економічній підтримці діяльності суб'єктів підприємництва, значною часткою фінансування науково-дослідних робіт за рахунок бюджетних коштів, збільшенням частки держави у загальній структурі валових

капіталовкладень, обсягу державних замовлень. На сучасному етапі розвитку економіки важливим є реалізація стимулюючої фінансово-бюджетної політики, спрямованої на відновлення позитивної динаміки економічного зростання та підвищення добробуту населення. Подальші наукові дослідження доцільно спрямовувати на поглиблення сутності та ролі фінансової складової розвитку суспільства у забезпеченні збалансованого економічного зростання.

Бюджетно-податкова політика має бути спрямована на відтворення та стимулювання розвитку людського капіталу з огляду на необхідність посилення конкурентоспроможності економіки. Від рівня обґрунтованості рішень у сфері справляння податків, регулювання видатків бюджету, дефіциту бюджету залежить інвестиційна активність економічних суб'єктів, обсяг тінізації економіки, перспективи соціально-економічного розвитку суспільства. Дослідження процесів формування та реалізації фіскальної політики потребує використання збалансованого підходу виходячи із поставлених завдань щодо забезпечення відповідного рівня фінансування бюджетних зобов'язань та створення фундаментальних умов для стійкого економічного зростання. Інституційні зміни в податковій політиці мають забезпечити залучення додаткових інвестицій у реальний сектор економіки. Подальший розвиток підходів щодо розробки податкової політики надасть можливість підвищити ступінь адаптивності впливу оподаткування на соціально-економічне середовище та якісний рівень керованості державними фінансами.

Основні засади формування фінансово-бюджетної політики на середньострокову перспективу мають враховувати волатильність економічних процесів, обумовлених, в тому числі кон'юктурою на світових ринках та глобалізаційними тенденціями. Посилення інституційної спроможності фінансових органів управління, підвищення рівня прозорості їх діяльності сприятиме зростанню ефективності державної політики. Фінансова політика для підвищення рівня її результативності потребує постійного удосконалення системи прогнозування фінансово-бюджетних показників. Пріоритетними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, посилення взаємозв'язку фінансово-бюджетного механізму із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
2. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing.London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.
3. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Крикун Т. І.

Київський національний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Бюджетна політика як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямована на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету, регулювання видатками бюджету дозволяє досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання, сприяти розвитку економіки і соціальним перетворенням. Завдяки виваженій та обґрунтованій бюджетній політиці держава може відігравати активну роль у регулюванні економічних процесів, забезпеченні соціального захисту громадян. Розробка і реалізація бюджетної політики має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що посилять збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Основним завданням бюджетного регулювання є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи. Середньострокове бюджетне планування є необхідною умовою підвищення керованості та якості процесу бюджетного планування, посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток держави. Встановлення довго- і середньострокових цілей та завдань бюджетної політики, кількісних та

якісних критеріїв їх виконання і на цій основі визначення обсягів бюджетних ресурсів на перспективу є необхідною умовою підвищення якості процесу бюджетного планування та посилення впливу бюджетної політики на суспільний розвиток.

Бюджетна політика, яка є складовою основних напрямів економічної політики, що визначаються державою, спрямовується на оптимізацію та раціоналізацію формування і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих цілей та завдань у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі валового внутрішнього продукту. Соціально-економічний розвиток країни значною мірою залежить від бюджетної політики у сфері видатків, особливо в умовах обмеженості фінансових ресурсів держави. Обсяг видатків бюджету суттєво впливає на розмір сукупного попиту. Бюджетна система є одним з вагомих інструментів державного регулювання економіки та відображає відповідні відносини у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту з приводу вироблення, споживання послуг з метою задоволення потреб суспільства. Від ефективності бюджетного процесу, формування та виконання бюджетної стратегії залежить успішність реалізації регулюючої функції держави, забезпечення економічного зростання. Бюджетна політика суттєво впливає на створення належних умов для підвищення ефективності та конкурентоспроможності вітчизняної економіки, покращення інвестиційного середовища, забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості і прозорості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного планування, міжбюджетного регулювання, державного фінансового контролю.

Бюджетна політика є дієвим інструментом економічного зростання, суттєво впливає на трансформаційні перетворення у галузях економіки, підвищення якісного рівня людського потенціалу, інноваційного розвитку економіки. Виходячи з необхідності посилення ефективності управління фінансовими ресурсами держави та досягнення відповідних запланованих економічних та соціальних показників важливим є результативність бюджетного регулювання, основною метою якого є розробка і проведення збалансованої бюджетної політики, у тому числі у сфері доходів, видатків бюджету, оподаткування, міжбюджетних відносин, дефіциту бюджету, державного боргу, спрямованої на забезпечення належного ступеню суспільного розвитку. Необхідність забезпечення цілеспрямованого

впливу на темпи економічного зростання вимагає формування відповідного якісного рівня системи бюджетного регулювання, яка ґрунтується на сукупності бюджетних механізмів, удосконалення інституційних засад фінансово-економічних перетворень. Використання фінансових методів у системі бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку країни передбачає коригування рівня оподаткування, напрямів та обсягів використання видатків бюджету. Перетворення системи бюджетного регулювання значною мірою пов'язане зі зміною інституційного середовища суспільства, складові бюджетної політики вдосконалюються виходячи з економічної стратегії, стану економічного розвитку країни.

Бюджетна політика як вагомий інструмент системи державного регулювання економіки має спиратися на довгострокову програму економічного та соціального розвитку країни. Упорядкування регулюючих цілей бюджетної політики, дозволяє досягти відповідного збалансування процесу перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві, рівня задоволення суспільних потреб. Необхідним є забезпечення перетворення бюджетного механізму в дієвий засіб реалізації соціально-економічної стратегії, підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Важливим є проведення подальших наукових досліджень, спрямованих на визначення основних напрямів та механізмів реалізації бюджетної політики у системі державного регулювання з урахуванням особливостей інституційного середовища суспільства, що забезпечуватиме більш повне розкриття сутності бюджетних відносин як вагомий інструменту соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я.Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І. Я. Чугунова. Київ :Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
3. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.

РЕГУЛЯТОРНА СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасна фінансова наука приділяє вагому увагу питанням підвищення регуляторної складової бюджетної політики шляхом розвитку бюджетного інструментарію та посилення його впливу на економіку з метою забезпечення передумов для відновлення її стійкої, позитивної динаміки. У науковому і практичному плані залишаються недостатньо досліджені питання впливу інституційних перетворень на бюджетну стійкість. Посилення інтеграційних процесів зумовлює необхідність: удосконалення інструментарію бюджетного планування, зокрема шляхом повноцінного впровадження у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування, що буде сприяти динамічній збалансованості державного та місцевих бюджетів; підвищення ефективності механізму управління бюджетним дефіцитом та державним боргом; розвитку інституційного середовища сприятливою для державно-приватного партнерства як інструменту зниження рівня бюджетного навантаження; спрямування бюджетних коштів на диверсифікацію економіки.

Відповідно до Пакту стабільності і розвитку та Директив ЄС щодо розвитку фінансово-бюджетних відносин, країни Європейського Союзу зобов'язані розробляти перспективні бюджетні плани, які визначають основні напрями та завдання фінансово-бюджетної політики, а також передбачуваний розподіл наявних державних фінансових ресурсів, необхідних для досягнення стратегічних цілей розвитку країн. Зокрема, згідно Директиви Ради ЄС країни-члени Європейського Союзу визначають реалістичні, обґрунтовані рамки бюджетного планування на середньострокову перспективу, з метою забезпечення багаторічної перспективи в національному фінансово-бюджетному плануванні. Рамки бюджетного планування на середньострокову перспективу містять: довгострокові цілі бюджетної політики щодо рівня бюджетного дефіциту, державного боргу та інших фінансово-бюджетних індикаторів; перспективні оцінки фінансово-бюджетних параметрів, засновані на припущеннях про незмінність державної політики, для кожної статті бюджетних надходжень і витрат; опис запланованих на середньострокову перспективу заходів, що впливають на державні фінанси, з розкриттям основних статей бюджетних надходжень і витрат;

оцінку заходів органів державного управління з урахуванням їх довгострокових наслідків [1].

Удосконалення механізму управління бюджетним дефіцитом передбачає розробку нових підходів до джерел його фінансування, визначення рівня бюджетного дефіциту виходячи з обґрунтованої оцінки рівня стійкості державного боргу в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Підвищення ефективності механізму управління державним боргом передбачає: мінімізацію вартості державних запозичень; підвищення рівня боргового стійкості; зниження рівня державного боргу, в іноземній валюті і збільшення в національній валюті; створення умов для розвитку інвестиційно-інноваційного середовища. Зокрема, відповідно до Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019-2022 роки в Україні вагомими завданнями управління державним боргом визначено: залучення необхідного рівня фінансування за мінімально можливою вартістю з урахуванням фінансових ризиків; збільшення частки державного боргу в національній валюті; продовження терміну та забезпечення рівномірного графіку погашення державного боргу; залучення довгострокового пільгового фінансування; продовження розвитку міцних взаємин з інвесторами і подальше вдосконалення політики управління державним боргом [2].

Таким чином, у сучасних умовах розвитку системи державних фінансів бюджетна політика є складним, багатоаспектним і багатогранним інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів. Розробка обґрунтованої бюджетної політики надає можливість для забезпечення взаємозв'язку фінансово-бюджетних заходів з стратегічними завданнями соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Council Directive 2011/85/EU of 8 November 2011 on requirements for budgetary frameworks of the Member States. Official Journal, 2011. L 306. P.41–47.

2. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019-2022 роки: Постанова Кабінету міністрів України від 5 червня 2019 р. № 473. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2019>

3. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. «Baltic Journal of Economic Studies». 2020. V. 6. № 1. pp. 130-135.

ПОДАТКОВІ СТИМУЛИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Податкові стимули є розповсюдженим інструментом залучення прямих іноземних інвестицій в економіку різних країн світу. Розвинуті країни та країни з трансформаційною економікою запроваджують податкові стимули з метою досягнення міжнародної конкурентоспроможності, подолання ринкових викликів, стимулювання регіонального розвитку та покращення розподілу доходів. Залучаючи інвестиції, країни зменшують ризики циклічного безробіття, дефіциту платіжного балансу і, в деяких випадках, допомагають контролювати інфляцію. В країнах ОЕСР податкові стимули також важливі для покращення макроекономічної стабільності.

Податкові стимули дозволяють усунути ту чи іншу неефективність ринкового механізму, особливо викликаних зовнішніми факторами. Так, стимули, націлені на сприяння розвитку високотехнологічних галузей, є доцільними, в разі, якщо створюють значні сприятливі фактори для інших сфер економіки.

Економічне обґрунтування податкових стимулів має оцінюватися з точки зору їхньої здатності до досягнення чітких цілей ефективними способами. Водночас їх дієвість залежить від країн та секторів. Наприклад, у деяких країнах податкові стимули відіграли важливу роль у залученні нових інвестицій та стимулюванні економічного зростання. Відомі приклади включають Корею та Сінгапур, де податкові стимули у вигляді пільг, пропоновані як частина більш широкої стратегії залучення інвестицій, сприяли швидкій індустріалізації. Однак, у багатьох випадках податкові стимули призводять до незначних або зовсім відсутніх нових інвестицій у країни, що розвиваються.

Для залучення іноземних інвестицій не всі податкові стимули в рівній мірі ефективні. Найбільші переваги має прискорена амортизація, після якої йдуть інвестиційні пільги або податкові кредити. Найменшими перевагами володіють, зокрема, податкові канікули і інвестиційні субсидії.

Важливо звернути увагу, що безсистемне й невинуватене надання податкових стимулів спричиняє нерівномірне податкове навантаження і викривлює фіскальний простір, створюючи окремим суб'єктам

господарювання вигідніші умови, та одночасно знижуючи конкурентоспроможність інших. Відтак короткостроковий ефективний інструмент залучення інвестицій може перетворитися на довгостроковий фактор перерозподілу доходів бюджету на користь окремих галузей економіки.

Зарубіжний досвід свідчить, що податкові стимули для залучення інвестицій більш ефективні у поєднанні з іншими неподатковими інструментами. Макроекономічні умови, інфраструктура та потужні інституції виступають важливими неподатковими факторами, що покращують привабливість економіки для прямих іноземних інвестицій. Більшість країн, що розвиваються, мають складну систему адміністрування податків, що створює незручності для бізнесу, а також призводить до втрат доходів бюджету через ухилення від сплати податків. Найкраща стратегія сприяння сталому зростанню інвестицій полягає в забезпеченні стабільної та прозорої нормативно-правової бази і створенні дієвої податкової системи, що відповідає міжнародним стандартам.

Ефективність податкових стимулів для залучення інвестицій є однією із вагомих складових системи управління державними фінансами та залежить від особливостей їх запровадження. Зазвичай розміщення прямих іноземних інвестицій надає перевагу державам із найвищим рівнем надання суспільних благ та найнижчою сукупністю податкового навантаження. Це означає збалансований бюджетний підхід при аналізі ефективності податкової політики, коли податки є ключовим джерелом доходів у сфері надання суспільних благ. Зниження податкових надходжень через запровадження податкових стимулів або пільг може поставити під загрозу надання суспільних послуг, що потребує виваженої та збалансованої бюджетно-податкової політики.

Список використаних джерел

1. Munongo, S., Akanbi, O. A., Robinson, Z. (2017). Do tax incentives matter for investment? A literature review. *Business and Economic Horizons*. №13(2), pp. 152-168
2. Vito Tanzi, Howell Zee. Tax Policy for Developing Countries. International Monetary Fund. 2001. 25 p.
3. Options for Low Income Countries' Effective and Efficient Use of Tax Incentives for Investment: a Report to the G-20 Development Working Group by the IMF, OECD, UN and World Bank. 2015. 44 p.
4. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. *Problems and Perspectives in Management*. 2019. V.17, № 4, pp.252-261.

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Світова пандемія COVID-19, яка розпочалась на початку 2020 року, спричинила ряд негативних наслідків для світового співтовариства. Велика кількість держав отримали численне падіння ВВП, ріст безробіття, скорочення виробництва, зменшення доходів населення, інфляцію тощо.

Особливістю сучасної пандемії є її глобальний характер і вплив далеко за рамки медичної сфери, тому ефективна бюджетно-податкова політика з чіткими адекватними пріоритетами повинна бути здатною вирішувати завдання й одночасно створювати умови для економічного зростання, або, що скоріш за все, уповільнення темпів економічного падіння, враховуючи прогнозовану динаміку ВВП і спираючись на прозору, виважену систему оподаткування.

Основними функціями бюджетно-податкової політики є фіскальна, яка є найважливішою та згідно з якою податки виконують своє основне призначення – наповнення доходної частини бюджету для задоволення потреб суспільства; економічне регулювання – полягає у використанні податків та видатків бюджету як інструментів управління економікою; вирівнювання доходів – полягає у використанні бюджетного регулювання як інструмента перерозподілу ВВП між усіма соціальними верствами населення.

Досконале вивчення фінансової політики та її складових елементів дадуть змогу визначити вплив наслідків пандемії на динаміку макроекономічних показників та соціально-економічне становище в державі.

Оскільки на боротьбу з пандемією основний тягар витрат перекладено на місцеві бюджети та бізнес-структури, то саме місцеві громади і представники малого і середнього бізнесу в перспективі найбільше відчують усі негативні прояви економічної кризи.

Що стосується податкової політики держави, то її здійснення має відповідати сучасним реаліям, але перш за все це адміністрування податків, наповнення доходної частини бюджету та реалізація законодавчого процесу.

Тому основними напрямками бюджетно-податкової політики України в умовах COVID-19 мають стати:

- забезпечення наповнення дохідної частини Державного та місцевих бюджетів для реалізації та виконання всіх функцій та завдань;
- забезпечення та збільшення фінансування галузі охорони здоров'я, для подолання COVID-19;
- стимулювання розвитку пріоритетних сфер діяльності, тих, які можуть не тільки забезпечити прискорений ріст та довгостроковий розвиток національної економіки, але й розширити фінансову спроможність бюджету та створити всі умови для фінансової стабільності країни;
- збільшення трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів, організацій та надавачів медичних послуг для фінансування медичної допомоги;
- підвищення прозорості на всіх етапах бюджетного процесу;
- застосування програмно-цільового методу бюджетування в усіх місцевих бюджетах, що забезпечить прозорість управління бюджетними коштами місцевих бюджетів.

Отже, сьогодні механізм формування і реалізації бюджетно-податкової політики України знаходиться в надзвичайних умовах, зазнає суттєвих змін та потреби реформування. Тому для забезпечення виконання першочергових завдань та подолання негативних наслідків пандемії COVID-19 виникає необхідність реалізації системного підходу до формування податкової та бюджетної політики держави на основі кращої світової практики.

Список використаних джерел

1. Долбнєва Д.В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-1_0-pages-20_26.pdf
2. Коляда Т.А. Особливості середньострокового бюджетного планування в Україні в умовах пандемії COVID-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/673/655>
3. Чугунов І. Я., Брижан К. В. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки / Економічний вісник університету. 2017. Вип. 32(1). С. 241-251.

СИСТЕМА ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Посилення рівня координації та підвищення ефективності функціонування податкових механізмів сприятиме забезпеченню суспільного добробуту. Диспропорції в соціально-економічному розвитку, нерівномірність податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, розширення можливостей для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і закріплених повноважень, обумовлює доцільність використання системно-синергетичного підходу до взаємодії складових податкових відносин на загальнодержавному, місцевому рівнях.

Важливою складовою регулювання податкової сфери при визначенні розмірів податків і зборів є координація державних інституцій на засадах комплементарності, що сприятиме досягненню фіскальної, економічної та соціальної збалансованості, зміцненню бюджетно-податкової безпеки територіальних громад.

Інституційні архітектоніка податкової системи має створювати умови для розширення фіскального простору країни за рахунок цілеспрямованого та системного встановлення податків і зборів, їх регламентування та справляння до бюджетів усіх рівнів, зміни форм оподаткування, податкових ставок, податкових пільг для окремих галузей виробництва, територій, груп населення, розширення бази оподаткування.

Вагомого значення набувають питання удосконалення фіскального простору в рамках політики підвищення ефективності доходів, у тому числі за рахунок збереження, розширення бази оподаткування, удосконалення процедур податкового контролю, покращення технологій адміністрування, запровадження інформаційних технологій в оподаткуванні.

Перспективним напрямом удосконалення податкової системи є формування податкової стратегії, що посилить керованість податковим процесом. Подальша розбудова дієвої та ефективної системи податкового регулювання, визначення пріоритетних напрямів її удосконалення, має здійснюватися з урахуванням інституційного підходу.

На сучасному етапі економічних перетворень необхідно посилити рівень взаємозв'язку інституту податкового регулювання із основними напрямками економічної політики. Важливим напрямом покращення системи податкового регулювання є забезпечення інституційних змін у взаємовідносинах між податковими, митними органами та платниками податків. Доцільним є системне спрощення адміністративних процедур пов'язаних із виконанням податкових зобов'язань, розширення та підвищення якості послуг, що надаються фіскальними органами платникам податків.

Актуальними є підходи щодо підвищення довіри до фіскальних інституцій та підвищення прозорості їх діяльності, зменшення асиметричної інформації при здійсненні податкового регулювання. Доцільно знижувати і підтримувати прийнятний рівень витрат податкових та митних органів на адміністрування податків і зборів.

Обґрунтування основних напрямів податкової політики потребує узгодження застосування фіскальної, економічної та соціальної функцій податків, забезпечення належного взаємозв'язку між інституційними механізмами податкового регулювання та дієвості їх координації з важелями бюджетної та монетарної політики. Впровадження інституційного підходу до дослідження системи податкового регулювання є важливим та включає її удосконалення за допомогою визначення та оцінки якісних і кількісних індикаторів, зокрема сукупності вагових показників питомої ваги податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті, доходах відповідних бюджетів, структури податкових надходжень, джерел забезпечення податкових надходжень.

Список використаних джерел

1. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
2. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 4. С.31–41.
3. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень : монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.
4. Чугунов І.Я. Нікітішин А.О. Оподаткування доходів громадян як складова фінансово-економічних відносин. *Наукові праці НДФІ*. 2008. Вип. 1. С. 3-11.

УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ

Реформування місцевого самоврядування в умовах децентралізації здійснюється шляхом внесення відповідних змін до оптимізації адміністративно-територіального устрою, напрямів соціально-економічного розвитку територій, що зумовлює необхідність відповідних змін у системі управління місцевими фінансами. Місцеві бюджети, як фінансова основа органів місцевого самоврядування, відіграють важливу роль у покращенні соціального благополуччя населення та економічному розвитку регіонів та країни в цілому. Однак забезпечення високого стандарту та якості життя, сталого економічного зростання, соціального розвитку та досягнення високих соціально-економічних показників розвитку територій вимагають ефективного управління місцевим бюджетом.

Ефективність управління місцевими бюджетами є надзвичайно важливою в умовах обмежених місцевих фінансових ресурсів та зростаючого суспільного попиту на якісні послуги. На практиці для оцінки ефективності управління місцевим бюджетом використовуються різні показники, що відображають окремі аспекти управління доходами, видатки та джерелами фінансування дефіциту місцевого бюджету. Однак, незважаючи на певний досвід формування окремих груп показників для оцінки ефективності управління місцевим бюджетом, залишається нагальною потребою теоретичне обґрунтування оцінки ефективності в управлінні місцевими бюджетами.

Важливе науково - теоретичне значення для оцінки процесу управління коштами місцевих бюджетів має визначення специфічних рис об'єктів управління місцевими бюджетами: по-перше, особливості формування дохідної частини місцевих бюджетів; по-друге, особливості процесу виконання місцевих бюджетів за видатками; по-третє, можливість прийняття переданих державних повноважень поряд з власними повноваженнями; по-четверте, управління джерелами фінансування дефіциту місцевих бюджетів.

Дотримуючись такого підходу на визначення специфічних рис об'єктів управління місцевими бюджетами вважаємо, що розробка теоретичних положень з виділеними особливостями є необхідною

умовою системи оцінки ефективності управління та розвитку місцевих бюджетів.

Для визначення ефективності управління місцевими бюджетами доцільно визначити ключові напрями оцінки ефективності управління на етапах бюджетного процесу. Перший напрям - оцінка ефективності управління місцевими бюджетами на стадіях складання та затвердження бюджету. Зміст напрямку має включати: оцінку бюджетного планування та прогнозування доходів бюджету; оцінку бюджетного планування та прогнозування видатків бюджету; оцінку впровадження програмно-цільових принципів організації діяльності місцевих органів влади.

Другий напрям - оцінка ефективності управління місцевими бюджетами на стадії їх виконання. Зміст напрямку має включати: оцінку ефективності управління податковими доходами; оцінку ефективності управління неподатковими доходами; оцінку ефективності реалізації місцевих цільових програм; оцінку ефективності здійснення місцевих закупівель; оцінку ефективності надання соціальних послуг; оцінку ефективності управління дефіцитом місцевого бюджету; оцінку ефективності управління борговими зобов'язаннями; оцінку ефективності використання коштів субвенцій, дотацій та оцінювання одержаних результатів; оцінку заходів впливу за неефективне використання бюджетних коштів.

Третій напрям - оцінка ефективності управління місцевими бюджетами на стадії контролю виконання місцевого бюджету. Зміст напрямку має включати: оцінку дотримання бюджетного законодавства; оцінку ефективності державного фінансового контролю; оцінка ефективності внутрішнього контролю та аудиту місцевих органів влади

Впровадження запропонованих напрямів оцінки управління місцевими бюджетами буде сприяти: оцінці ступеня досягнення кінцевих результатів, оцінці задоволення соціальних потреб, оцінці соціально значущих показників розвитку територій, оцінці відкритості, прозорості, доступності управління місцевими бюджетами, оцінці внутрішнього аудиту, оцінці ступеня досягнення прямих результатів управління місцевими бюджетами. З метою підвищення оцінки ефективності управління місцевим бюджетом доцільно створити нормативно-правову базу для системи оцінки та розробити систему показників ефективності по кожному напрямку оцінка, що призведе до створення якісного методичного інструментарію, що відповідає вимогам сучасної бюджетної системи.

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Системна інтеграція гендерно-орієнтованого бюджетування у бюджетний процес має за мету підвищити дієвість та прозорість бюджетних призначень в контексті планування бюджетних програм. Як інструмент управлінської технології гендерне бюджетування дозволяє оцінити, як і якою мірою державна політика у сфері розподілу бюджетних видатків впливає на жінок і чоловіків як споживачів послуг, користувачів інфраструктури та платників податків. Розробка гендерно-орієнтованого бюджету дозволяє комплексно оцінити цільове використання бюджетних асигнувань, посиливши адресний підхід до їх розподілу та враховувати соціально-економічне становище й можливості різних груп жінок та чоловіків.

Гендерне бюджетування передбачає переструктурування доходів та витрат місцевого бюджету таким чином, щоб базисом бюджетного фінансування стали не установи, а люди. Це дає можливість спрямовувати кошти на задоволення конкретних потреб різноманітних груп населення громади, з розподілом за віком, статтю чи особливими потребами. Впровадження гендерних підходів у процес формування бюджетних програм забезпечує адресність та більш раціональний розподіл бюджетних коштів, сприяє підвищенню якості послуг для населення орієнтуючись на конкретного споживача територіальної громади [1]. Ключовим компонентом у процесі впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування є гендерний аналіз. Методологія гендерного бюджетного аналізу програм орієнтована на виявлення наявних гендерних проблеми та можливі прояви нерівності, на усунення яких слід спрямувати політику органів місцевої влади та бюджетні кошти. Проведений гендерний бюджетний моніторинг програм в галузі культури і мистецтва виокремив наявні гендерні розриви у механізмі фінансування зазначеної сфери в регіоні та гендерно-нейтральні складової бюджетної програми.

Результати гендерного аналізу програми «Фінансова підтримка філармоній, художніх та музичних колективів, ансамблів, концертних та циркових організацій» у 2019 році, яка фінансувалася з бюджету

Чернівецької області дозволили зробити наступні висновки щодо наявності гендерних розривів та тенденцій:

У 2019 році на стаціонарних майданчиках філармонії, які знаходяться у місті Чернівці, проведено 489 концертів, що складає 77,3% від загальної кількості концертів. У сільській місцевості області проведено лише 11 концертів (10,7%), які відвідали 2515 глядачів (9,8% від кількості глядачів гастрольних концертів). Отже, можливість доступу до послуг із задоволення творчих потреб, інтересів жителів області, їх естетичного розвитку та збагачення духовного потенціалу є різною для мешканців м. Чернівці та інших населених пунктів. Також варто зауважити про більшу обмеженість доступу до вказаних послуг жителів сільської місцевості. При розподілі витрат на глядачів за їх місцем проживання виявлено, що на глядачів у селі спрямовано 0,6 млн. грн. (1,8%), на глядачів у місті 33,6 млн. грн. (98,2%). Якщо врахувати кількість міського та сільського населення (за результатами анкетування) виходячи з пропорції 83,9% міських жителів та 16,1% сільських, то розподіл видатків виглядає наступним чином: 28,7 млн. грн. припадає на міських жителів та 5,5 млн. грн. на сільських жителів.

Чисельність працівників Чернівецької обласної філармонії 2018 року становила всього 297 осіб, у тому числі жінки – 146 осіб (49%) та чоловіки – 151 особа (51%), а 2019 року загальна чисельність склала 303 особи, з них 160 осіб (52,8%) – жінки і чоловіки – 143 особи (47,2%). Частка пенсіонерів серед жінок у 2018 році складала 35,6 %, серед чоловіків – 32,4%, а у 2019 році - 23,7% і 32,2% відповідно. Розрахункові фактичні витрати на жінок, що відвідали концерти філармонії у 2019 році склали 22,9 млн. грн., на чоловіків – 11,3 млн. грн. Проте, взявши до уваги статистичні дані про статевий склад чисельності населення Чернівецької області, пропорційне співвідношення повинно бути наступним: 17,9 млн. грн. на жінок і 16,3 млн. грн. на чоловіків. Отже, за умови наявної статистичної пропорції фактично на жінок витрачено на 14,6% більше, ніж на чоловіків. Бюджетна програма має ознаки гендерно сліпої, адже кошти програми спрямовані без урахування конкретних потреб та інтересів різних за віком, місцем проживання та соціальним статусом груп жінок і чоловіків.

Основним завданням реформування системи забезпечення населення культурними послугами є: затвердження мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами; розроблення системи здійснення моніторингу та оцінки якості культурних послуг; інтегрування гендерної складової у процес планування, виконання бюджетних програм з метою підвищення результативності використання бюджетних асигнувань.

Список використаних джерел

1. Рошило В. І. Гендерний аспект планування бюджетних програм на місцевому рівні. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2019. Вип. 1. (73). С. 161–173.

2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

Самошкіна О. А.

Київський національний торговельно-економічний університет

СЕРЕДНЬОСТРОКОВЕ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВЕ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТУ

Одним із пріоритетних завдань реформування системи управління державними фінансами на сучасному етапі є поглиблення застосування стратегічного і системного підходів при управлінні бюджетними ресурсами. Питання забезпечення раціонального розподілу, ефективного і результативного використання бюджетних коштів для задоволення потреб суспільства у короткостроковій та стратегічній перспективах у більшості економічно розвинутих країн вирішуються в рамках застосування стратегічного програмно-цільового управління бюджетними ресурсами. З метою суттєвого підвищення результативності бюджетної політики при вирішенні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни сучасна система управління бюджетом удосконалюється у напрямку розширення часового діапазону формування шляхом застосування принципів середньострокового програмно-цільового бюджетного планування. Верховна Рада України у 2018 році схвалила зміни до Бюджетного кодексу України, якими у бюджетний процес запроваджено середньострокове бюджетне планування. До цього часу стратегічна спрямованість бюджетної політики знаходила відображення у прогнозі державного бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди, який подавався разом із проектом Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік і мав переважно інформативний характер, а також у Основних напрямках бюджетної політики, що виступали одним із основних документів на стадії підготовки проекту

Державного бюджету України і визначали основні завдання бюджетної політики на наступний бюджетний рік.

Відповідно до Закону України від 06.12.2018 №2646-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування» передбачається складання Бюджетної декларації, яка має визначати засади середньострокової бюджетної політики і показники державного бюджету на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди, а також є основою для складання проекту Державного бюджету України на відповідний рік. Кабінет Міністрів України не пізніше 1 червня року, що передує плановому, повинен схвалити Бюджетну декларацію та подати її на розгляд до Верховної Ради України, яка згідно свого регламенту не пізніше 15 липня року, що передує плановому, повинна прийняти щодо неї відповідне рішення.

Згідно статті 33 Бюджетного кодексу України Бюджетна декларація, як документ середньострокового бюджетного планування, повинна містити стратегічні цілі державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та реалізацію яких забезпечує головний розпорядник коштів державного бюджету, а також показники їх досягнення. Цілі державної політики у відповідних сферах діяльності визначаються головними розпорядниками бюджетних коштів відповідно до пріоритетів державної політики та повинні деталізувати загальнодержавні пріоритети, визначені у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України. Досягнення стратегічних цілей забезпечується через бюджетні програми. Для кожної цілі державної політики мають бути визначені показники їх досягнення, оскільки кожна ціль повинна мати розуміння кінцевого результату діяльності головного розпорядника бюджетних коштів у відповідній сфері або чітко визначати напрям руху змін, спрямованих на покращення ситуації або вирішення проблем у цій сфері діяльності. Показники досягнення цілей – кількісні та якісні показники, які характеризують рівень досягнення головним розпорядником цілей державної політики. Крім вищезазначеного, Бюджетна декларація також повинна містити розраховані Міністерством фінансів України та доведені до головних розпорядників бюджетних коштів граничні обсяги видатків державного бюджету на кожен рік середньострокового періоду, необхідні для забезпечення виконання функцій, покладених на органи державного управління, реалізації визначених цілей і досягнення їх результативних показників.

З метою переходу до середньострокового бюджетного планування в Україні триває робота щодо огляду видатків бюджету в окремих сферах державної діяльності, метою якої є виявлення неефективних або

недоцільних видатків та підвищення ефективності галузевих політик, оптимізація бюджетних програм відповідно до стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни. Згідно частини 10 статті 20 Бюджетного кодексу України та постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 року №101 «Про проведення огляду видатків бюджету в окремих сферах» цілями огляду видатків бюджету є підвищення ефективності реалізації державної політики у відповідній сфері, підвищення ефективності видатків бюджету та визначення можливостей для економії бюджетних коштів. Частка видатків Державного бюджету України, охоплених відповідним оглядом, у 2018 році становила 1,3 %, у 2019 році – 16,4 %, у 2020 році – 11,9 %.

Запровадження середньострокового програмно-цільового планування у бюджетний процес створить передумови для реалізації стратегічно спрямованої, послідовної, системної і результативної бюджетної політики, оскільки Бюджетна декларація формується на підставі галузевих стратегій у різних сферах державної діяльності та стратегічних планів діяльності розпорядників бюджетних коштів, повинна містити граничні обсяги видатків бюджету в цілому та у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів у трирічній перспективі, стратегічні загальнодержавні цілі у різних сферах суспільних відносин і результативні показники їх досягнення. Нововведена модель управління бюджетними ресурсами також повинна передбачати ковзний метод планування річного бюджету в межах визначених середньострокових показників та щорічне звітування головних розпорядників бюджетних коштів про досягнення цілей і результативних показників їх діяльності. Актуальними залишаються питання модернізації системи державного стратегічного планування і прогнозування, яка повинна передбачати розробку і затвердження довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни та галузевих стратегій у різних сферах державної діяльності з метою обґрунтованої пріоритетизації напрямів суспільного розвитку та визначення стратегічних загальнодержавних пріоритетних цілей і завдань та чітких механізмів їх реалізації.

Необхідним є подальше розширення часового діапазону управління бюджетними ресурсами шляхом формування довгострокової бюджетної стратегії і довгострокового прогнозування бюджетних показників у системі державного стратегічного планування з метою оцінки можливостей бюджетного фінансування визначених стратегічних пріоритетів суспільного розвитку, встановлення граничних обсягів бюджетних видатків для стримування необґрунтованого зростання бюджетних витрат у середньо- та довгостроковій перспективі, використання регуляторного потенціалу

доходів і видатків бюджету для впливу на динаміку економічних і соціальних процесів у країні.

Важливим є удосконалення системи середньострокового і річного планування бюджету на засадах програмно-цільового методу із застосуванням принципів ковзного планування в рамках розробленого довгострокового бюджетного прогнозу з урахуванням рівня пріоритетності і результативності бюджетних програм, а також обґрунтування методологічних основ оцінки результативності бюджетних програм і діяльності розпорядників бюджетних коштів з метою раціоналізації розподілу бюджетних коштів між бюджетними програмами і їх розпорядниками. Такий стратегічний програмно-цільовий характер управління бюджетними ресурсами у системі державного стратегічного планування створить передумови для забезпечення збалансованості і стійкості бюджетної системи у середньо- і довгостроковій перспективі, послідовного, системного і результативного вирішення пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни, отримання максимальної суспільної корисності від використання бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року № 2456-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування: Закон України від 06.12.2018 року №2646-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

3. Про проведення огляду видатків бюджету в окремих сферах: постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 року №101 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

4. Чугунов І., Самошкіна О. Видатки бюджету в системі соціально-економічного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2019. №2. С. 103–121.

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Економічна сутність видатків бюджету полягає у сукупності взаємовідносин, що виходять із формування, перерозподілу та використання фінансових ресурсів держави з метою його спрямування на вирішення цілей та завдань соціально-економічного розвитку країни. Важливим функціональним завданням держави є забезпечення стійкості, динамічності, збалансованості економічного зростання шляхом реалізації основних пріоритетів бюджетної політики. На планування видаткової складової бюджету як одного з основних елементів системи бюджетного регулювання, впливає формування дохідної частини бюджету та дефіцит бюджету. У бюджетній політиці у сфері видатків знаходять відображення пріоритетні напрями використання бюджетних коштів, які спрямовані на забезпечення економічного зростання, макроекономічну збалансованість. Питання формування видатків бюджету відіграють вагомую роль у досягненні поставлених завдань соціально-економічного розвитку країни, виконанні державою відповідних суспільних функцій. Здатність видатків бюджету як важливого інструменту макроекономічної політики впливати на економічні процеси в державі забезпечується передусім фінансуванням структурної перебудови економіки, інноваційних, конкурентоспроможних технологій, пріоритетних наукових досліджень. Фінансування соціальної інфраструктури позитивно впливає на збереження та прискорення розвитку людського капіталу, підвищення якості соціального захисту малозабезпечених верств населення, освітянських, медичних послуг. На дієвість бюджетного регулювання суттєво впливає функціональна структура видатків бюджету, яка відіграє вагомую роль у розподілі ресурсів між секторами економіки, формуванні сукупного попиту та досягненні суспільного розвитку.

Формування видатків бюджету повинно здійснюватися із врахуванням циклічності економічного розвитку, необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних перетворень економічного середовища, використання дієвих бюджетних механізмів, інтеграції у бюджетний процес середньострокового бюджетного

планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, удосконалення системи моніторингу ефективності бюджетних програм. На сучасному етапі розвитку бюджетних відносин в Україні існує необхідність в удосконаленні системи управління бюджетними видатками з метою підвищення якості надання державних послуг, підвищення ефективності використання державних коштів та посилення результативності впливу бюджетної політики на динаміку соціально-економічного розвитку країни. Видатки бюджету здійснюють вагомий вплив як на динаміку розвитку окремих галузей і економіки в цілому, так і на рівень соціального розвитку держави. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання оптимального та ефективного розподілу обмежених бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку шляхом забезпечення відповідності обсягу і структури видатків бюджету визначеним стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку країни. Бюджетні видатки як складова державних видатків активно використовуються для потреб державного впливу на динаміку соціально-економічних процесів у країні. Ступінь їх впливу визначається не лише обсягом валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджет, але і їх структурою, тобто пропорціями розподілу бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку. Видатки бюджету за економічною природою характеризують сукупність економічних відносин, що виникають з приводу розподілу та використання коштів бюджетного фонду, призначеного для задоволення суспільних потреб. Особливість функціонування видатків бюджету проявляється в тому, що через них відбувається реалізація функцій держави.

Сутність видатків бюджету як економічної категорії проявляється через їх функції, у тому числі перерозподільчу, стабілізаційну, регулюючу, стимулюючу, контрольну. Одним з основних завдань бюджетної політики є удосконалення використання регулюючої функції бюджетних видатків у досягненні пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. У контексті регулюючої функції, видатки бюджету є інструментом регулювання суспільного розвитку, ефективно та результативно використання якого передбачає обґрунтоване визначення обсягу, структури видаткової частини бюджету в залежності від стратегічних пріоритетних напрямів та завдань економічного і соціального розвитку з урахуванням економічної циклічності. З метою підвищення результативності бюджетної політики при вирішенні пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку держави необхідним є посилення використання видатків бюджету як дієвого інструменту впливу на економічне зростання. Державна політика у

сфері видатків бюджету передбачає стимулювання зростання внутрішнього попиту та виробництва шляхом збільшення видаткової частини бюджету у періоди економічного спаду та оптимізації її структури у періоди економічного зростання при якісному забезпеченні соціальної функції держави з урахуванням можливості використання обґрунтованого рівня дефіциту бюджету. Бюджетне регулювання у сфері видатків має на меті оптимізацію їх обсягу і структури з метою досягнення найбільш результативного впливу на динаміку соціально-економічного розвитку країни, враховуючи циклічність економічних та соціальних процесів. Система бюджетного регулювання у сфері видатків бюджету ґрунтується на положеннях адаптивної бюджетної архітекτονіки і передбачає регулювання обсягу та структури видаткової частини бюджету, дефіциту бюджету з урахуванням динаміки фінансово-економічних процесів.

В умовах обмеженості бюджетних ресурсів фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку можливе шляхом застосування обґрунтованих підходів до оптимізації видаткової частини бюджету, враховуючи визначені пріоритети та циклічність соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Чугунов І., Самошкіна О. Видатки бюджету в системі соціально-економічного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2019. № 2. С. 103-121.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing.London, United Kingdom.2019.pp.29-44.

Томнюк Т. Л.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

РЕЄСТРАТОР РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ЯК ЗАСІБ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ

Можливість приховування доходів висока там, де активно використовується готівка – в роздрібній торгівлі, наданні побутових

послуг, нелегальному гральному бізнесі і т.п. Проте дослідження вказують на відсутність прямо пропорційної залежності між рівнем використання готівки та рівнем тіньової економіки. Так, дослідивши декілька економічно розвинутих країн (Австралія, Австрія, Канада, Франція, Німеччина, Нідерланди та США), науковці приходять до висновку, що, не зважаючи на прогнози щодо зникнення готівки як платіжного інструменту, готівкові кошти все ще широко використовуються, зокрема для операцій з меншою вартістю: у 2014 році на готівкові розрахунки припадало 30% від загальної суми платежів домогосподарств та нефінансових установ (лише на 3% менше показника 2008 р.). При цьому, за оцінками експертів [1], у 2015 р. в Австралії рівень тіньової економіки становив 8,10% ВВП, Австрії – 9,01%, Канаді – 9,42%, Нідерландах – 7,83%, Німеччині – 7,75%, США – 7%, Франції – 11,65%, що в категорії найнижчих показників світу.

Отже, сам факт інтенсивності використання готівки про проведенні розрахункових операцій не визначає підвищення рівня тіньової діяльності. Логіка легалізації готівкових розрахунків у всіх країнах базується на використанні реєстраторів розрахункових операцій (РРО). В Україні також розроблено відповідні законодавчі акти, які передбачають поетапне розширення фіскалізації розрахункових операцій та запровадження інноваційних технологічних рішень у вигляді програмних РРО як альтернативи класичним РРО (комп'ютер, планшет, смартфон) [2; 3].

Безумовно, боротьба з тіньовою економікою корисна і доречна в будь-якій державі, але навіть у найуспішніших моделях є сегменти отримання доходів, які є неконтрольованими, зокрема послуги нянь, доглядальників, побутові послуги, приватні перевезення та ін. Посилення контролю над перерахованими видами діяльності не виправдано як мінімум з двох причин. Перша – навіть за умови забезпечення тотального контролю над транзакціями, витрати на організацію такого контролю будуть перевищувати додаткові надходження. Друга – в умовах малої захищеності можливість якогось заробітку домогосподарств без сплати податків певним чином дозволяє державі вирішувати проблеми крайньої бідності, економлячи державні кошти. Тому такі прояви тіньового обороту в міжнародній практиці вважаються природними і вітаються навіть у країнах з найвищим рівнем офіційної економіки.

Саме тому в українському законодавстві передбачено звільнення від обов'язку застосування РРО платниками єдиного податку першої групи – фізичним особам, які здійснюють торгівлю на ринку та надають побутові послуги населенню. Проте в контексті перегляду переліку

побутових послуг (ст. 291.7 Податкового кодексу України), вважаємо за доцільне доповнити такий перелік позиціями щодо послуг, які надаються фізичними особами населенню: 1) по догляду за дітьми, хворими, особами похилого віку та іншими особами, які потребують догляду; 2) з ремонту житлових та інших присадибних приміщень; 3) послуг таксі. Разом з тим недоцільним, на нашу думку, є звільнення від обов'язку фіксації готівкових операцій через РРО продавцями непродовольчих товарів на ринках (перша група платників єдиного податку), оскільки такий захід є дискримінуючим щодо продавців непродовольчих товарів – як маленьких магазинів, так і великих торгових мереж.

Отже, у передбаченому механізмі фіскалізації готівкових розрахунків доцільними є певні коригування переліку суб'єктів, які зобов'язані використовувати РРО (поширення на продавців непродовольчих товарів на ринках та звільнення певних категорій фізичних осіб, які надають послуги населенню).

Список використаних джерел

1. Medina L., Schneider F. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? January 2018. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>

2. Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» щодо детінізації розрахунків в сфері торгівлі і послуг : Закон України від 20 вересня 2019 року № 128-ІХ.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків в сфері торгівлі і послуг : Закон України від 20 вересня 2019 року № 129-ІХ.

Чугунов В. І.

Київський національний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

В сучасних умовах розвитку бюджетної системи формується відповідне розуміння сутності бюджету, результативності його

функціонування з врахуванням якості та корисності наданих державою послуг для населення. Бюджет є адаптивним механізмом у системі регулювання економіки, спрямованим на забезпечення адекватності сукупності заходів внутрішнім і зовнішнім змінам економічного середовища з метою економічного розвитку країни. Бюджетна система є одним з основних інструментів регулювання соціальної, інвестиційної, регіональної, зовнішньоекономічної діяльності держави. Обсяг і структура дохідної і видаткової частин бюджету здійснюють досить значний вплив як на окремі галузі, так і на економіку в цілому. Від ступеня оптимізації обсягів і структури дохідної та видаткової частин бюджету залежить рівень економічного зростання. Бюджетний механізм повинен забезпечувати втілення бюджетного регулювання, відображати певну спрямованість бюджетних відносин на вирішення економічних і соціальних завдань на конкретному етапі розвитку країни. Бюджетна система відіграє вагомий роль в процесах забезпечення макроекономічної стабільності, яка є необхідною передумовою для підтримки стійкого економічного розвитку країни.

Удосконалення управління видатками бюджету на основі запровадження дієвих фінансових інструментів, орієнтованих на досягнення результату, розглядається як засіб підвищення ефективності бюджетного механізму економічного розвитку. Від виваженості та своєчасності прийняття зазначених рішень залежить рівень ефективності бюджетної політики та функціонування бюджетної системи в цілому. Державне регулювання економічної та соціальної політики реалізується за допомогою бюджетного механізму, який включає як з одного боку процес перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту, так і вплив на соціально-економічний розвиток країни. Перспективне прогнозування доходів і видатків бюджету є однією з вагомих складових державного регулювання суспільного розвитку та забезпечення економічного зростання. Одним з вагомих завдань бюджету є відновлення бюджетної стійкості, створення дієвого бюджетного механізму економічного розвитку як складової системи управління державними фінансами, встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку країни та можливостями бюджету у середньостроковій перспективі, забезпечення бюджетної прозорості. З метою проведення збалансованої бюджетної політики важливим є забезпечення подальшого розвитку методологічних засад бюджетного прогнозування та програмно-цільового методу планування видатків бюджету, посилення взаємозв'язку річного і перспективного бюджетного планування, застосування сучасних форм і методів управління бюджетними коштами, державним та місцевим боргом,

зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів, удосконалення системи державного внутрішнього фінансового контролю та посилення відповідальності учасників бюджетного процесу; посилення стимулюючої функції податкової системи та приведення її у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку.

Бюджетна система виступає важливою складовою державного фінансового регулювання та ефективним інструментом реалізації економічної політики країни щодо забезпечення макроекономічної рівноваги в умовах інституційних перетворень. Для посилення результативності бюджетної системи вагомим є забезпечення подальшого розвитку програмно-цільового методу в бюджетному процесі, який має здійснюватись на основі запровадження стратегічного та середньострокового бюджетного планування, ґрунтуватись на ретельному аналізі оптимально необхідного обсягу видатків для фінансування бюджетної програми, здійснення контролю за досягненням мети цієї програми. Для досягнення достатнього рівня бюджетної результативності важливим є упорядкування та оптимізація кількості бюджетних програм, зокрема шляхом складання головними розпорядниками бюджетних коштів плану діяльності на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до середньострокових пріоритетів; розробки та затвердження паспортів бюджетних програм, складання звітів про їх виконання; здійснення управління бюджетними коштами у межах встановлених бюджетних повноважень та проведення оцінки ефективності бюджетних програм, внутрішнього фінансового контролю за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів. Бюджетна політика має бути спрямована на формування дієвої моделі перерозподілу фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи, сприяти соціально-економічному розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць. Належний рівень обґрунтованості управлінських рішень щодо формування бюджетних показників надасть можливість підвищити ефективність фінансової політики держави. Механізм публічних закупівель має ґрунтуватись на принципах транспарентності, справедливості та ефективності.

Розвиток суспільства зумовлює необхідність відповідних інституційних змін у взаємовідносинах між учасниками бюджетного процесу та підвищення ефективності бюджетної політики у системі державного регулювання економіки. Від якості та своєчасності прийняття рішень щодо управління державними фінансами залежить

збалансованість бюджетної системи та результативність бюджетного регулювання.

З метою підвищення регулюючої ролі бюджетної системи в здійсненні структурної перебудови економіки необхідно реалізувати сукупність заходів, які включає подальший розвиток програмно-цільового методу планування бюджету; запровадження дієвого механізму і принципів надання бюджетних коштів для розвитку наукоємних виробництв; упорядкування структури державних видатків за рахунок зростання частки інвестиційних видатків при одночасному підвищенні ефективності використання державних фінансів, посилення контролю за цільовим та результативним використанням бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*.2019.Vol.5 №.3. pp.213-217.
3. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. *Scientific Route*. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.

**СЕКЦІЯ 3.
ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ
В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ**

Гладій І. О.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

**УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ
СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**

Методологічною основою стратегічного управління є системний підхід, згідно з яким підприємство характеризує такі особливості: змінність окремих її параметрів; унікальність і непередбачуваність поведінки системи в конкретних умовах; здатність змінювати структуру та формувати варіанти поведінки, протистояти руйнівним тенденціям, адаптуватися до зміни умов; прагнення до формулювання цілей усередині системи.

Стратегію розробляє та формує вище керівництво, але її реалізація передбачає участь усіх рівнів управління. В результаті формується інформаційне забезпечення стратегічного управління, в основі якого знаходиться інформація, що повинна бути узагальнена у формах звітності. Це дозволяє виокремити елементи поняття «стратегічна управлінська звітність»:

це система взаємопов'язаних показників;

склад звітності формують облікові і розрахункові показники, фінансові та не фінансові;

показники звітності повинні бути представлені у вигляді відповідних форм, затверджених до застосування внутрішніми регламентами підприємства;

показники звітності повинні бути представлені у форматі, зручному для сприйняття користувачем звітності;

зміст звітності має бути достатнім для характеристики зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, результатів його діяльності, ефективності реалізації стратегії підприємства, оптимальності обраної стратегії;

це мобільна, динамічна система, яка оперативно реагує на зміну зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, його стратегії та інформаційних запитів системи управління;

це інформаційна база для прийняття стратегічних управлінських рішень, спрямованих на підтримку конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі.

У сукупності дані елементи дозволяють визначити сутність категорії «стратегічна управлінська звітність».

Стратегічна управлінська звітність – це мобільна система взаємопов'язаних фінансових і не фінансових стратегічних показників, отриманих у процесі обліку та аналізу, представлених у вигляді сукупності форм звітності в зручному для сприйняття форматі, що характеризують ефективність реалізації стратегії підприємства в специфічних умовах макро- і мікросередовища, що дозволяє приймати стратегічні управлінські рішення щодо оптимізації стратегії зростання конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі та оперативно реагує на зміну стратегії підприємства та інформаційні запити системи управління.

Під формою стратегічної управлінської звітності мається на увазі сегмент системи взаємопов'язаних фінансових і не фінансових стратегічних показників, отриманих у процесі обліку та аналізу, представлених у відповідному форматі, зручному для сприйняття та оцінки стану конкретного об'єкта стратегічного управління або групи взаємозалежних об'єктів. Форма звітності може складатися з одного і більше розділів [1]. Розділ форми стратегічної управлінської звітності – це система взаємопов'язаних показників, що характеризують окрему сторону об'єкта стратегічного управління.

Формат стратегічної управлінської звітності – це спосіб розташування показників звітності, що дозволяє більш оперативно та економічно задовольняти потреби внутрішніх користувачів в інформації про стан об'єктів стратегічного управління [2]. Стратегічна управлінська звітність трансформує стратегічні цілі розвитку в показники фінансово-економічної діяльності підприємства на прогнозований період, а також служить основою для розробки бюджетів підприємства в цілому і його підрозділів на рік [3].

Отже, в системі стратегічної управлінської звітності вирішуються наступні завдання: поточний контроль за станом макро– та мікросередовища функціонування підприємства, результатів діяльності підприємства в цілому і його окремих сегментів; перетворення інформаційних потоків в систему взаємопов'язаних показників; оцінка ефективності реалізації стратегії підприємства в цілому і його окремих

сегментів; інформаційна підтримка процесу прийняття стратегічних управлінських рішень щодо оптимізації стратегії зростання конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі; коригування стратегії підприємства, внесення змін до системи ключових показників стратегічного планування і бюджетування.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р. Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 384 с.

2. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет. Под ред. Табалиной С.А. М : ЮНИТИ, 1997. 560с.

3. Криштопа І. І. Стратегічна звітність в управлінні грошовими потоками промислового підприємства. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2014. № 2. С. 219-222

Гут Л. В.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах підприємство функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та динамікою постійних змін, яке спонукає швидко реагувати і адаптуватися до мінливих умов, вимагає пошуку можливих шляхів виживання у ринковій економіці з урахуванням чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища. Ці кількісні та якісні зміни зовнішніх та внутрішніх умов діяльності підприємства створюють загрози його фінансовому розвитку.

Проблема фінансової безпеки підприємства розглядає її як захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також як здатність швидко усунути різні варіантні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на фінансовій безпеці.

Існує багато визначень фінансової безпеки підприємства. Їх можна систематизувати за такими параметрами: як складова економічної безпеки підприємства; як специфічний вид відносин; як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів, в залежності від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів; як фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність, тощо [2].

З метою мінімізації впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на фінансову безпеку підприємства фінансовим менеджерам потрібно постійно їх ідентифікувати і оцінювати їх вплив на ефективність діяльності підприємства.

До основних зовнішніх загроз фінансової безпеки підприємства слід віднести: несприятливі економічні умови в країні, наявність глобальних та локальних фінансових криз, недосконалість нормативно - правової бази, що регламентує фінансову діяльність підприємств, рівень інфляції, коливання курсу валют, низький рівень державного регулювання фінансової безпеки підприємств, неефективність податкової, валютної, інвестиційної, страхової та грошово-кредитної політики, низький рівень інвестиційної активності внутрішніх і зовнішніх інвесторів як наслідок жорстких умов кредитування, надмірна залежність підприємств від зовнішніх джерел фінансування, зростання кількості злочинів у фінансово-кредитній сфері, недобросовісна конкуренція.

До основних внутрішніх загроз фінансової безпеки підприємства слід віднести: часті зміни керівництва та ключових працівників топ-менеджменту підприємства, помилки у стратегічному плануванні та прогнозуванні фінансової діяльності підприємства, низький рівень проведення аналізу і контролю фінансової діяльності підприємства, нестача ліквідних активів та їх невідповідність граничним значенням нормативів, конфлікт інтересів між акціонерами, між акціонерами і топ-менеджерами підприємства, відсутність кваліфікованих співробітників з фінансового управління підприємством, втрата прибутку внаслідок високоризикованої інвестиційної політики, слабка маркетингова політика, витоки конфіденційної фінансової інформації через відсутність системи інформаційної безпеки на підприємстві, незабезпечення належної безпеки матеріальних цінностей, низький рівень корпоративної культури.

З метою кількісної оцінки параметрів фінансових загроз на підприємстві доцільно застосовувати такі методичні підходи: індикаторний метод оцінки з урахуванням критичних порогових значень фінансових показників в залежності від галузевої

приналежності; визначення інтегрального показника фінансової безпеки на основі розрахунку вагових коефіцієнтів бюджетної, грошово-кредитної, валютної, банківської, інвестиційної, фондової і страхової складової фінансової безпеки підприємства.

На наш погляд, з метою гарантування фінансової безпеки підприємства у короткостроковому та довгостроковому періоді на рівні підприємства доцільно створити підрозділ з управління фінансовою безпекою. Забезпечення фінансової безпеки підприємства передбачає здійснення фінансовим менеджером таких напрямків діяльності: обґрунтування фінансової стратегії та основних завдань в залежності від стадії життєвого циклу і вибір тактики фінансової безпеки підприємства; аналіз загроз фінансовій безпеці підприємства на основі проведення детального аналізу його фінансового стану; визначення рівня фінансової безпеки в залежності з врахуванням особливостей розвитку підприємства; планування і прогнозування безпеки підприємства; розробка заходів із забезпечення рівня фінансової безпеки (фінансової, правової, технічної, соціально-психологічної, інформаційно-технологічної безпеки); фінансовий контроль за реалізацію заходів забезпечення рівня фінансової безпеки підприємства.

Отже, впровадження запропонованих підходів до оцінки фінансової безпеки підприємства дозволять вчасно реагувати на зміни фінансової ситуації, здійснювати систематичний моніторинг основних показників фінансової безпеки з метою визначення напрямів стабілізації поточного стану та плану фінансового розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством в умовах економіки знань та інтелектуалізації // Економічний форум. - 2016. - № 1. - С. 161-170

2. Мулик Я.І. Сутність поняття «фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки.* – Вінниця: ВНАУ, 2013. Випуск 3 (80). С. 195-207.

3 Підхомний О. М., Яструбецька Л. С. Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Економічні науки. *Збірник наукових праць. Луцький державний технічний університет.*– Серія: Облік і фінанси. Вип. 4, Ч. 2. Луцьк, 2007. С. 73-76.

КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Криптовалюти – явище, яке все частіше використовується як фізичними, так і юридичними особами. Їх технологічні особливості заінтригували багатьох, що призвело до значного зростання кількості доступних криптовалют та збільшення кількості сфер використання. Все більше підприємств починають використовувати криптовалюти, наприклад, для інвестиційних цілей або приймаючи їх як платіжний засіб. Це призвело до нагальної необхідності розробки положень для регулювання способу їх відображення у фінансовій звітності. Результат відсутності таких вказівок призвів до різноманітних методів бухгалтерського обліку, що використовуються на практиці, що створило труднощі для складання фінансової звітності. Ці виклики можуть призвести до можливостей управління прибутком або посилення інформаційної асиметрії між зацікавленими сторонами.

Інноваційні характеристики, якими володіють криптовалюти, спричиняють багато проблем для регулюючих органів. Основною проблемою для регуляторів є те, де накласти обмеження. Правовий статус крипто валют різниться в залежності від країни і піддається частим змінам, оскільки уряди та центральні банки постійно вивчають та переглядають свої погляди. Японія має один з найбільших ринків Bitcoin, і країна прийняла криптовалюти як законний платіжний засіб. В інших країнах крипто валюти приймаються, але не розглядаються як законний платіжний засіб, прикладами таких країн є Великобританія, Південна Корея та Сінгапур. Крім того, є також країни, де криптовалюти є незаконними, одним із прикладів є Китай, який є одним з найбільших у світі джерел видобутку криптовалют.

Відсутність нормативних актів та анонімність, пов'язані з криптовалютами, викликали серйозні побоювання щодо того, що вони сприятимуть відмиванню грошей та іншій злочинній діяльності. Крім того, трансакції не захищені державними нормативними актами або контролем. Відсутність нормативних актів також стосується професій бухгалтерського обліку та аудиту, оскільки не існує стандартів МСФЗ, що регулюють облік криптовалют, що призвело до використання різноманітних методів бухгалтерського обліку. Міжнародний комітет з тлумачень фінансової звітності (IFRIC) у березні 2019 року видав

вказівки щодо того, які стандарти бухгалтерського обліку застосовуються до криптовалют, однак це тлумачення, а отже, не абсолютне рішення щодо того, як його слід їх трактувати у фінансовій звітності. Крім того, було попередньо вирішено, що не буде видано жодного нового стандарту, який регулюватиме криптовалюти. Більше того, оскільки жодного офіційного стандарту не видано, не потрібно виконувати рекомендації, і є місце для будь яких тлумачень.

IFRIC передбачає, що можливими для застосування стандартами є МСБО 2 «Запаси» або МСБО 38 «Нематеріальні активи». Однак існують протилежні думки щодо того, надають ці класифікатори активів відповідну та корисну інформацію користувачам фінансових звітів чи ні. Визначення того, який стандарт застосовується до криптовалют, є ключовим фактором, оскільки він впливає на всі наступні методи обліку та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Питання щодо обліку доходів та розкриття інформації у фінансовій звітності також були визначені як ключові міркування. У випадку доходів варто обліковувати криптовалюти відповідно до МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів». Крім того, вимоги МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» повинні враховуватися при обліку доходів. Більше того, терміни реєстрації транзакцій, коливання цін та відповідність транзакцій із криптовалютами критеріям визнання за доходами – це питання, які слід враховувати.

Розкриття інформації стосується Приміток до фінансової звітності, які мають на меті пояснити фінансову інформацію зацікавленим сторонам. Потрібні розкриття інформації залежать від різних факторів, таких як застосований стандарт бухгалтерського обліку та суттєвість запасів. Усі ці виклики, що виникають, можуть мати наслідки для інвесторів та зацікавлених сторін, коли рішення щодо бухгалтерського обліку можуть впливати на рішення користувачів фінансової звітності. Наприклад, мета утримання криптовалют впливає на режим бухгалтерського обліку, і така інформація може не бути очевидною з фінансової звітності, а отже, впливати на рішення, прийняті користувачами фінансової звітності.

Таким чином, складності обліку крипто валют стосуються не лише практики бухгалтерського обліку, але і його технологічного розуміння. Виявлені питання бухгалтерського обліку стосуються обліку активів, доходів, розкриття інформації та факторів ризику, пов'язаних з криптовалютами.

КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Згідно з законодавчим забезпеченням контрольної сфери в нашій країні, Державна аудиторська служба України, як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів, реалізовує державну політику у сфері державного фінансового контролю через проведення таких процедур: державного фінансового аудиту; інспектування; перевірки закупівель та моніторингу закупівлі.

Під публічними закупівлями слід розуміти придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі». Від правильності проведення процедур публічних закупівель, спрямованих на забезпечення вільної конкуренції, залежить цільове та ефективне використання публічних та муніципальних фінансів.

Контроль у сфері публічних закупівель під час процедури перевірки закупівель спрямований на документальний та фактичний аналіз дотримання підконтрольними установами законодавства про закупівлі та проводиться органом державного фінансового контролю на всіх стадіях публічних закупівель. Вітчизняні науковці та практики перевірку закупівель відносять до постфактум контролю адже саме він відрізняється поглибленим вивченням усіх сторін фінансової діяльності, дозволяє виявити недоліки попереднього і поточного контролю, який проводиться органами контролю.

Державний фінансовий контроль у сфері публічних закупівель під час процедури моніторингу закупівель спрямований на аналіз дотримання замовником законодавства у сфері публічних закупівель на всіх стадіях процедури закупівлі шляхом систематичного спостереження та аналізу інформації за допомогою електронної системи закупівель.

На противагу перевірки закупівель, моніторинг закупівель здійснюється за місцезнаходженням органу державного фінансового контролю та є складовим інструментом попереднього та поточного контролю. Ефективність саме превентивних, а не подальших контрольних дій очевидна, тому зважаючи на це, одним із

перспективних напрямів удосконалення фінансового контролю за функціонуванням системи публічних закупівель є підвищення дієвості саме поточного контролю з боку Державної аудиторської служби України.

За даними Публічного звіту про діяльність Державної аудиторської служби України протягом 2020 року за результатами моніторингу 9,7 тис. процедур закупівель загальною вартістю 178,1 млрд. грн. (очікувана вартість закупівлі або вартість договору) виявлено порушення законодавства, допущені замовниками під час здійснення 8,7 тис. процедур закупівель, загальною вартістю 148,7 млрд. гривень. Варто відмітити, що у більшості випадків (5,4 тис. процедур закупівель) замовники допустились порушень законодавства, які мали вплив на результати закупівель, перш за все через неправомірні рішення під час розгляду тендерних пропозицій, укладення договорів про закупівлю і внесення до них змін, а також – застосування переговорних процедур закупівель.

Зважаючи на ряд колізій, виявлених під час проведення процедур перевірок та моніторингу закупівель Державною аудиторською службою України була надана частина пропозицій, зокрема: розширення повноваження органів державного фінансового контролю, що сприятимуть усуненню порушень законодавства у сфері публічних закупівель. Тому, задля удосконалення процесу державного фінансового контролю у сфері публічних закупівель шляхом моніторингу процедур закупівель, з огляду на спрямування та координацію Держаудитслужби Міністерством фінансів України та на виконання вимог Закону України «Про публічні закупівлі» Держаудитслужбою розроблено проєкт Методики визначення автоматичних індикаторів ризиків, їх переліку та порядку застосування.

Список використаних джерел

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 08 лютого 2020 р. № 922-VIII. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
2. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/131387>

ОБЛІК ЗАПАСІВ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі в цілому, та обліку запасів зокрема, сприяє наближенню вітчизняної облікової практики до міжнародних стандартів, а отже дозволяє створити адекватне інформаційне забезпечення управління державними фінансами.

Як свідчить аналіз нормативно-правової бази, організацію та методику обліку запасів розкриває НП (С) БОДС 123 «Запаси». Як зазначено в стандарті 123, запасами установ державного сектору визначають оборотні матеріальні активи, що їм належать та забезпечують їх функціонування. Використання запасів може здійснюватися тільки на цілі та завдання, які передбачені статутними документами або ж в процесі надання платних послуг, які заплановані в кошторисі установи.

З метою забезпечення обліку та належного контролю наявності і руху запасів необхідно забезпечити:

вчасне та правильне документальне оформлення всіх операцій з руху запасів;

збереження запасів у спеціально відведених місцях їх зберігання (на складах, в коморах, окремих приміщеннях);

ведення матеріально відповідальними особами кількісного обліку запасів у місцях їх зберігання;

ведення обліку запасів у бухгалтерській службі установи;

своєчасну та ретельну перевірку фактичної наявності запасів, стану та умов їх зберігання.

В рамках реалізації перелічених вище завдань насамперед слід подбати про своєчасне оформлення всіх операцій з надходження та руху запасів первинними документами. Типові форми первинних документів для обліку запасів, які затверджені наказом Державної казначейської служби України №130 від 18.12.2000 «Про затвердження типових форм обліку та списання запасів бюджетних установ та інструкції про їх складання» вже втратили чинність на підставі Наказу міністерства фінансів України від 31.12.2020 №838 «Про визнання таким, що втратив

чинність, наказу Державного казначейства України від 18 грудня 2000 року № 130».

В п. 3 розділу I Методичних рекомендацій з обліку запасів є рекомендація про те, що суб'єкту державного сектору за відсутності затверджених типових форм можна самостійно розробляти й затверджувати необхідні форми документів. Таким чином, установи можуть самостійно розробляти форми первинних документів із зазначенням у них усіх обов'язкових реквізитів, передбачених законодавством. Форми самостійно розроблених документів слід обов'язково навести у додатках до наказу про облікову політику.

Отже, будь-яке переміщення запасів оформлюється самостійно розробленими формами документів, які повинні бути затвердженими в наказі про облікову політику.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 "Запаси" – Наказ Міністерства фінансів України 12.10.2010 № 1202.
2. Облік у бюджетних установах: Навчальний посібник. – 2-ге видання/ за заг. ред. Лень В.С. Київ: Каравелла, 2017. 564с.
3. Облікова політика: нюанси в бюджетних установах. – Режим доступу: <https://www.buh24.com.ua/oblikova-politika-nyuansi-byudzhetnih-ustanovah>.

СЕКЦІЯ 4. РИНОК ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

Белянко Л. Л.

Київський національний торговельно-економічний університет

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ У РОЗВИТКУ РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ

Національний банк з 1 липня 2020 року здійснює державне регулювання та нагляд за діяльністю, у тому числі з надання небанківським фінансовими установами послуг лізингу [1]. Головною метою Національного банку є розвиток ринку фінансового лізингу на засадах прозорості та дотримання прав і інтересів клієнтів через упровадження ризик-орієнтованого підходу в регулюванні та нагляді.

Діяльність із надання послуг фінансового лізингу не становить значного ризику для фінансової системи. Фінансові компанії, які надають послуги фінансового лізингу, та юридичні особи лізингодавці здійснюють свою діяльність без залучення коштів від населення. Саме тому їх діяльність підлягатиме спрощеному регулюванню та нагляду з боку Національного банку. Для створення сприятливих умов для розвитку лізингу Національний банк планує чітко врегулювати та розширити джерела фінансування лізингових компаній, додатково дозволивши залучати кошти в афілійованих осіб та кошти на умовах субординованого боргу, в тому числі від фізичних та юридичних осіб, які є кваліфікованими інвесторами, та шляхом емісії боргових цінних паперів [2].

На сьогодні НБУ планує уніфікувати вимоги, що застосовуватимуться до лізингодавців. З урахуванням принципу пропорційності та на основі ризикорієнтованого підходу Національний банк планує посилити вимоги до діяльності юридичних осіб-лізингодавців, зокрема щодо структури власності, капіталу, ділової репутації та звітності тощо.

Під час нагляду за лізинговими компаніями Національний банк акцентуватиме увагу на нагляді за ринковою поведінкою. Зокрема, контролюватиме дотримання таких критеріїв і вимог: захист прав споживачів, у т.ч. дотримання стандартів надання послуг та вимог до їх реклами; забезпечення прозорості та розкриття інформації;

забезпечення бездоганної ділової репутації власників та керівників; протидія антиконкурентній діяльності; протидія зловживанням та протиправній діяльності; контроль за реалізацією своїх повноважень у саморегулювальних організаціях [3].

Значно підвищило б ефективність ризик-менеджменту при лізинговому обслуговуванні створення національним регулятором відповідної структурованої інформаційної бази (реєстру) по укладеним вітчизняними лізинговими компаніями лізинговим договорам (як в межах України, так і з-за кордону). Такий інформаційний довідник може містити детальну характеристику лізингових угод та дані щодо:

суми та терміну угоди;

переліку основних учасників (лізингодавець, лізингоодержувач та постачальник предмета лізингу), їх кредитну історію та рейтинг;

механізму реалізації угоди;

кінцевого результату (виконана вчасно, із запізненням із зазначенням причини, без претензій або з претензіями з боку конкретної сторони угоди, розірвання договору та причини) тощо. Звичайно, така інформація повинна носити конфіденційний характер та надаватися регулятору виключно у вигляді відповідної форми звітності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» №79-IX від 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>

2. Регулювання ринку небанківських фінансових послуг. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market>

3. Біла книга «Майбутнє регулювання небанківського бізнесу». Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-nebankivskogo-lizingu>

Гербич Л. А.
Київський національний торговельно-економічний університет
Приймак В. М.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ПІД ЧАС COVID-19

Для світу 2020 рік ознаменувався появою нової загрози для світу у вигляді коронавірусної інфекції, наслідки прояву якої відчули практично всі сфери економіки. Важливого значення набуває дослідження антикризових заходів, які використовують центральні банки різних країн з метою подолання наслідків COVID-19.

Одним із найбільш яскравих прикладів застосування превентивних антикризових заходів є досвід ЄЦБ, який запровадив заходи в декількох напрямках:

- допомога економіці впоратися з потрясіннями кризи шляхом розширення програми викупу активів, яка спрямована на зменшення витрат на запозичення та збільшення кредитування в Єврозоні;

- забезпечення доступності запозичень шляхом підтримки ключових процентних ставок на історично низьких рівнях, що дозволяє утримувати низький рівень витрат за позиками;

- підтримка доступу до кредитів для фірм та домогосподарств - збільшення сум та спрощення умов запозичень коштів банками у ЄЦБ з метою подальшого кредитування;

- надання підтримки банкам для забезпечення безперервного фінансування економіки шляхом пропозиції негайних варіантів запозичень за вигідними ставками, що допомагає згладити тимчасові розриви ліквідності платоспроможних банків та продовжувати надавати позики громадянам та фірмам, які цього потребують;

- запровадження тимчасових пом'якшень щодо буферів капіталу, термінів і процедур нагляду, що дозволяє банкам додатково вивільнити кошти і спрямувати їх на підтримку економіки;

- забезпечення фінансової стабільності через міжнародну співпрацю – участь у своп-лініях обміну валют між центральними банками, що дозволяє центральним банкам задовольняти підвищений попит на іноземні валюти, який може виникати внаслідок невизначеності [1].

Подібні заходи з певними особливостями запровадила і Федеральна система США, яка на додаток ліквідувала вимоги до резервів для всіх депозитних установ; запровадила Програму захисту зарплат, за рахунок якої надаються позики малому бізнесу, щоб вони могли утримувати своїх працівників; створила Муніципальний фонд ліквідності з метою допомоги державам та місцевим органам влади і т.д.

Щодо антикризових заходів Національного банку України, то вони спрямовані як на підтримку позичальників, так і самих банків. Зокрема, банкам рекомендовано реструктуризувати кредити позичальників, які зазнали фінансових труднощів від запровадження обмежувальних заходів та не можуть обслуговувати кредити, та дозволено не поширювати окремі ознаки дефолту на кредити, які будуть реструктуризовані. Також банки отримали право: визначити та установити в стратегії управління проблемними активами цільовий рівень непрацюючих кредитів на 2021 рік з урахуванням очікуваних економічних наслідків карантину та обмежень у короткостроковому періоді; проводити стрес-тестування із застосуванням лише одного стрес-сценарію, який повинен передбачати тривалий негативний економічний ефект від пандемії. Запроваджено дистанційний підхід до інспекційних перевірок банків; зупинено проведення всіх видів планових виїзних перевірок на період до останнього календарного дня місяця, в якому завершується дія карантину; до банків та банківських груп не застосовуються заходи впливу за порушення вимог до показників капіталу, ліквідності, кредитного ризику тощо, якщо порушення виникли через негативний вплив карантину; призупинене запровадження буферів капіталу банків. Банкам надано більше часу для очищення балансу від активів, які не використовуються під час здійснення банківської діяльності [3].

Таким чином, дії центральних банків під час активного розповсюдження коронавірусної інфекції спрямовані, перш за все, на підтримку безперебійного кредитування економіки та полегшення умов погашення кредитів для позичальників, а також самих банків, що сприяє підвищенню фінансової стабільності як на рівні окремих країн, так і в світовому масштабі.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ЄЦБ. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>
2. Офіційний сайт ФРС. URL: <https://www.federalreserve.gov>
3. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Правильна оцінка фінансової стійкості страхових компаній дасть змогу ефективно здійснювати управління їхніми ресурсами та забезпечить виконання зобов'язань перед страхувальниками в повному обсязі за умов глобальної фінансово-економічної кризи, що виникла внаслідок світової пандемії COVID-19 та охопила всі сфери, в тому числі і фінансовий ринок.

Фінансова стійкість – це одна з найважливіших характеристик поведінки будь-якої організації в ситуації зовнішніх і внутрішніх змін. Попри це, до сьогодні немає чіткого визначення цього поняття. В більшості наукових робіт при аналізі фінансової стійкості досліджують абсолютні значення коефіцієнтів та розуміють під цим поняттям «статичний» стан з набором відповідних результуючих коефіцієнтів (платоспроможність, рентабельність, ліквідність).

Фінансова стійкість страховика і вплив різноманітних чинників на її рівень знайшли відображення в численних наукових працях. Окрім того, з практичної сторони до вивчення цього напрямку підійшла група науковців підготовчого центру Швейцарського перестрахового товариства (Swiss Re), фахівців міжнародних рейтингових агентств Standard & Poor's, A.M. Best, Fitch, Moody's Inv.

Доробки цих авторів не дають узагальненої картини щодо поведінки страхових компаній в умовах змінного ринкового середовища та їх фінансової стійкості. На сьогодні в Україні майже немає комплексних спеціальних досліджень, пов'язаних з проблемами фінансової надійності страхових компаній та методам її підвищення.

Більшість науковців відзначає, що рівень фінансової стійкості є головним індикатором життєздатності страхової компанії та її спроможності виконувати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу різних зовнішніх і внутрішніх чинників.

На фінансову стійкість страховика в умовах кризи, і не лише, впливають ряд факторів, які можуть мати як внутрішнє, так і зовнішнє походження. До факторів першої групи належать ті, якими може управляти сама компанія. Зовнішні ж фактори диктуються зовнішнім

середовищем і їх вплив компанія вимушена враховувати в процесі своєї роботи.

Щодо загроз з боку зовнішнього середовища, то вони виявляються, насамперед, в наступних основних чинниках: інфляція, час, тривалість звітного періоду; стратегія страхової організації щодо обсягу нерозподіленого прибутку; гарантійні фонди страховика, участь у централізованих резервних фондах і добровільних фондах страхових гарантій; маркетингова політика і менеджмент страхової компанії.

Для підвищення ефективності діяльності страхової компанії у полі зору, на наш погляд, повинні перебувати такі основні фактори:

- відповідність умов страхування реальним потребам страхувальника;
- конкурентноспроможність і прийнятну для страхувальника вартість страхового продукту;
- зручність придбання полісу чи укладання договору (наприклад, поліс страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів можна придбати через мережу Internet);
- якість юридичної підготовки договорів страхування, у тому числі і з погляду інтересів клієнта;
- привабливе (неординарне) оформлення страхових продуктів і рекламно-інформаційних матеріалів.

Отже, сьогодні важливо запропонувати сучасні методологічні підходи до аналізу як фінансової стійкості страхових компаній, так і факторних складових показників фінансової діяльності.

Дана проблема може бути розв'язана шляхом розробки та використання у фінансовому аналізі діяльності страховиків системи показників оцінки їхнього фінансового стану. На сьогодні в Україні існує гостра потреба в розробці саме такої системи, яка відображала б специфіку страхової діяльності та подавала б конкретні рекомендації щодо її покращення.

СТАНДАРТИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Залучення зарубіжних інвесторів на фондовий ринок України та інтеграція до глобальних фінансових ринків можливі за умови прийняття українською інвестиційною спільнотою загальнозживаних методів та стандартів інвестиційної діяльності.

Глобальні стандарти результативності інвестування (Global Investment Performance Standards, GIPS) [1, 2] є одним з ключових елементів глобальної інфраструктури інвестиційної галузі.

Глобальні стандарти результативності інвестування GIPS – стандарти організації даних і подання звітності за підсумками інвестиційної діяльності [1]. GIPS - етичні стандарти, що приймаються учасниками ринку добровільно. Станом на 2020 рік Стандарти GIPS прийняті в тридцяти країнах [3].

В Україні, не зважаючи на окремі спроби впровадити елементи GIPS протягом останніх двадцяти років, жодна компанія не зробила офіційного проголошення про відповідність своєї діяльності Стандартам GIPS.

Потенційні переваги від впровадження GIPS для українських компаній з управління активами (КУА) очевидні. Це зрозумілість результатів інвестиційної діяльності для глобальних інвесторів; можливість порівняння інвестиційних результатів українських інвестиційних та недержавних пенсійних фондів з найширшим світовим кластером інституційних інвесторів; демонстрація зрілості внутрішніх політик та процесів у компанії з управління активами.

Головні причини, що перешкодили українським інвестиційним компаніям скористатись цими перевагами, розподіляються за такими класифікаційними ознаками.

Недостатній об'єм операцій з українськими цінними паперами. Впровадження та підтримка стандартів та процедур GIPS – досить витратна діяльність. Вона вимагає підготовки кваліфікованого персоналу з оцінки інвестиційної діяльності (Investment Performance Measurement, IPM) та постійного залучення, як мінімум, одного спеціалісту з IPM. Навіть у великих українських КУА залучення додаткових зарубіжних інвесторів завдяки впровадженню GIPS не

компенсує прямих витрат на персонал. Окрім цього, впровадження Стандартів GIPS вимагає періодичної верифікації незалежним верифікатором (бажано, однією з найбільших міжнародних аудиторських фірм).

Українські інвестиційні компанії, на жаль, ще не мають достатньо розвиненої системи внутрішнього аудиту бізнес процесів. Стандарти GIPS, які є етичним стандартами інвестиційної діяльності, очікують від компаній з управління активами значно більшої прозорості та процесної зрілості, ніж це вимагається регулятором (НКЦПФР) та законодавством. Далеко не всі українські КУА готові до такого високого рівня транспарентності щодо їх діяльності [4].

Головні концепти Стандартів GIPS (фірма, композит, еталон,) досить важко використовувати в українських ринкових реаліях. З точки зору GIPS, «фірма» виступає для клієнтів або потенційних клієнтів як відособлена бізнес організація. Проте практика податкової оптимізації, де задіяні багато юридичних осіб, «розмиває» таке поняття фірми і не дозволяє чітко окреслити її межі. Поняття «композиту», що має бути групою портфелів, керованих в одному стилі, важко практично використовувати на українському фондовому ринку, де часта зміна «правил гри» призводить до змішування інвестиційних стратегій. Нарешті, на українському фондовому ринку не вистачає загально визнаних індексів, які слугуватимуть ринковими еталонами (бенчмарками) для порівняння з інвестиційними характеристиками певного фонду, або портфелю.

Список використаних джерел

1. Global Investment Performance Standards (GIPS). For Firms. 2020. CFA Institute: веб-сайт. URL: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/code/gips/2020-gips-standards-firms.ashx>
2. Global Investment Performance Standards (GIPS). For Asset Owners. CFA Institute: веб-сайт. URL: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/code/gips/2020-gips-standards-asset-owners.ashx>
3. GIPS Standards Workshop. Iain McAra, Director GIPS, EMEA 25th October 2017, Kyiv, Ukraine. URL: https://www.cfasociety.org/ukraine/Documents/Ukraine%20GIPS%20Standards%20Workshop%2025_10_17.pdf
4. Віктор Ботте, керуючий активами інвестиційних та недержавних пенсійних фондів КУА «КІНТО». Усне повідомлення. GIPS Standards Workshop 06.04.2017. Київ.

ДІДЖИТАЛ-ТРЕНДИ БАНКІВСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

В світі прогресивні інноваційні технології все активніше проникають у всі сфери людського життя, впливаючи на розвиток економіки країни, та й на відносини фінансового характеру зокрема. Країни поступово починають імплементувати «цифрову економіку», яка базується на впровадженні комп'ютерних технологій, через її очевидні конкурентні переваги довгострокового інноваційного та економічного розвитку.

Сучасним трендом банківської системи є цифровізація та діджиталізація процесів. В 2020 році всі учасники банківського бізнесу змогли по-справжньому оцінити переваги нового формату обслуговування клієнтів. Саме пандемія COVID-19 стала своєрідним чинником активізації digital-трансформації банківського бізнесу.

Під час пандемії запустили та здійснили ребрединг такі провідні банківські установи, як: Креді Агріколь, Альфа-банк Україна, Кредобанк, Правекс банк, Банк Південний, Укргазбанк та інші. Проте змінилися і звички споживачів фінансових послуг. Смартфонізація населення з кожним роком зростає і саме смартфони стають одним із основних гаджетів для доступу до інтернету (на них припадає 53,3% всіх веб-запитів) та онлайн-банкінгу відповідно[1]. Тому саме мобільні додатки банків стали найбільш популярним засобом доступу до онлайн-банкінгу. Дослідження організації Fidelity National Information Services (FIS) засвідчує, що у зв'язку з початком пандемії мобільний банківський трафік зріс на 85 % у квітні 2020 року, а нові цифрова реєстрація зросла на 200 % [2]. Серед провідних банків найбільшими лідерами цифрового банкінгу по кількості користувачів є Приват24 від АТ «Приват банк» (понад 12 млн.), Ощад24/7 від АТ «Ощадбанк» (4 млн.), Монобанк від Universal Bank (3 млн.). Слід зазначити, що інтернет-банкінг Приват24 більше ніж 5 років вважається найкращим цифровим банкінгом України, який визнаний не тільки в Україні, а й за її межами. Інститут дослідження Cargemini у своєму звіті «COVID-19 and the financial services consumer» проводив опитування, в якому взяло участь 11200 споживачів з 11 країн світу, серед яких 45% опитаних зазначили про те, що з початку пандемії вони стали частіше користуватись мобільним

банкінгом, який виявився найзручнішим у користуванні [3]. В Україні за час пандемії вкрай популярними стали безготівкові платежі. Загальна кількість транзакцій за картками за 9 місяців 2020р. зросла на 11%, а обсяги операцій збільшились на 7,2%. За даними URC, за три квартали 2020р. українці більш як на 40% сплачували послуги в Інтернеті. Частка покупок картою у POS-терміналах за кількістю транзакцій досягла 62,2% від усіх фінансових транзакцій (за картками банків-клієнтів URC) [4].

Окремо варто зазначити, що цифровізація та діджиталізація банківських процесів вплинули значним чином на зворотній розвиток мережі філій та відділень банків. З кожним роком потреба у відділеннях стає все меншою, а внаслідок пандемії більше ніж 25% офісів були закриті. За даними опитування інституту Cargemini, п'ята частина споживачів до пандемії часто відвідували відділення і стільки ж заявило, що продовжить ходити до них. Однак більша частина споживачів заявили про перехід до дистанційного банкінгу через мережу Інтернет, мобільний банкінг, месенджери та чат-боти. В Україні за 2 квартали 2020 року були закриті 304 відділення банків серед яких «лідерами» стали: АТ «Ощадбанк» (174 відділення) , АТ «Приват банк» (58), АТ «Райффайзен Банк Аваль» (23) та АТ «Альфа банк» (18) [4].

Виділимо основні діджитал-тренди банківської системи 2020 року:

- впровадження шерінгу документів (учасниками поки що є 3 банківські установи, серед яких: АТ «Приват Банк», Monobank та АТ «А-банк») і більше 30 банків на етапі адаптації цієї технології. За допомогою цієї технології споживач може поділитись копією документів онлайн без паперових копій;

- застосування біометричної безпеки. Банки активно залучають системи сканерів відбитків пальців, сканування обличчя, тощо задля забезпечення безпеки банківських даних й ідентифікації клієнтів;

- здійснення безконтактних транзакцій. Українці все активніше використовують безконтактні способи оплати за допомогою смартфона та технологій Apple Pay та Google Pay (за період пандемії кількість таких транзакцій зросли майже в 2 рази).

Таким чином, варто підкреслити, що протягом пандемії Covid-19 підхід до введення банківського бізнесу потерпає змін, карантинні обмеження стали ключовим каталізатором процесу динамічного розвитку банківської системи в цілому та діджиталізації банківських процесів зокрема.

Список використаних джерел

1. Digitalin 2020 Report. We Are Social. 2020. URL:<https://wearesocial.com/digita2020>
2. Walden S., Foreman D. 5 Fintech Trends Likely To Stick Around After The Pandemic. Forbes. 2020. URL: <https://www.forbes.com/advisor/banking/fintech-trends%20after%20the%20pandemic/?sh=5c9baed42053>
3. COVID 19 and the financial services consumer: Supporting customers and driving engagement through the pandemic and beyond. CapgeminiResearchInstitute. 2020. URL: https://www.capgemini.com/wp-content/uploads/2020/05/COVID-19-and-the-financial-services-consumer_V5.pdf
4. Бабаєв С. Як банки пережили рік з пандемією. *Журнал Banker.ua*. Випуск 2. 2021. URL:<https://banker.ua/mag/MagazineBanker-02-2020-com.pdf>

Кірієва К. О.

Київський національний торговельно-економічний університет

БАНК В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Особливою характеристикою розвитку економіки в сучасних умовах є її існування в умовах інформаційного суспільства та важливістю і доступністю інформації, що циркулює в світі. Це зумовило поступову активну модернізацію та інформатизацію банківської сфери в Україні, широке впровадження Інтернет технологій в банківські операції та масове використання Інтернет-банкінгу членами українського суспільства.

Інформаційне суспільство визначає інформацію та знання - основою розвитку і удосконалення умов життя. Для цього важливим стає створення глобального інформаційного простору, що забезпечує циркуляцію різноманітної інформації, актуальної для зовсім різних економічних суб'єктів, повсюдне застосування інформаційно-комунікативних технологій, які сприятимуть інформаційній взаємодії людей у швидкому вирішенні важливих питань та надають їм доступ до необхідних інформаційних ресурсів.

Сьогодні банки створюють для своїх клієнтів можливості дистанційного отримання безлічі банківських послуг, які не поступаються своєю якістю з аналогічними послугами, отриманими

клієнтами у відділенні банку. Для цього в банках створені так звані кол-центри, які дають можливість клієнтам банку цілодобово отримати різноманітну, важливу і актуальну банківську інформацію для них за номером телефону банку з використанням багатоканальної системи обслуговування дзвінків. В той же час для клієнтів банку, які непогано знайомі з сутністю банківських операцій, банки пропонують використовувати Інтернет-банкінг, або мобільний банкінг для самостійного управління своїми коштами, що зберігаються в банку та отримання актуальної інформації про залишок коштів на своїх рахунках в цілодобовому режимі.

Використання інформаційних технологій в процесі надання клієнтам банківських послуг стало можливим в результаті широкого впровадження в практику використання клієнтами банків банківських платіжних карток, які містять спеціальні засоби ідентифікації особи. Це сприяє забезпеченню безпеки коштів, які довірені та надані клієнтами в управління банкам.

В таких умовах кожен клієнт банку може відчувати себе VIP клієнтом, оскільки йому не доводиться стояти в черзі в банку, щоб вирішити питання, яке його цікавить і не потрібно для цього пристосовуватися до графіку роботи банку в своєму повсякденному житті.

В Україні на основі досягнень в банківській сфері державні органи отримують можливості мінімізувати час щодо ідентифікації своїх клієнтів і пришвидшити надання їм сучасних якісних послуг. Зокрема, розробка додатку Дія дозволяє надавати державні послуги з використанням он-лайн сервісів та сприяє позиціонуванню нашої держави як сучасної цифрової держави.

Це сприяє ефективному вирішенню не тільки питань, пов'язаних з грошима, а і вирішенню важливих питань розвитку виробництва та інших сфер економіки, оскільки питання фінансування та здійснення розрахунків займають все менше і менше часу у економічних суб'єктів.

В банківській сфері сучасні інформаційні технології дозволяють банкам величезний масив інформації про банк, банківські операції, клієнтів банку систематизувати та оперативно використовувати для досягнення цілей безпеки банку та його клієнтів, надання інформаційних послуг банком з різних питань тощо.

Для банків в Україні нові інформаційні особливості здійснення банківських операцій створюють вагомі конкурентні переваги перед іншими фінансовими посередниками, які надають схожі операції з грошима для своїх клієнтів, але перелік їх операцій значно вужчий, ніж у банків, що недостатньо повно відповідає потребам сучасних

споживачів фінансових послуг. Приклад банків у використанні сучасних інформаційних технологій в бізнесі для зацікавлення клієнтів користуватися банківськими послугами може стати рушієм розвитку небанківських фінансових посередників в Україні.

Котенко У. М.

Київський національний торговельно-економічний університет

ОЦІНКА ЗАСТАВИ ПРИ БАНКІВСЬКОМУ КРЕДИТУВАННІ

Однією із найважливіших проблем процесу управління кредитним ризиком банку є забезпечення об'єктивності оцінки вартості застави кредитів та співставлення суми кредиту з вартістю застави. Особливе практичне значення та методологічну цінність зазначені питання набувають у кризових умовах. І хоча сучасна криза відрізняється від попередніх за своїм неекономічним походженням, проте має відчутні економічні наслідки, що змушує ризик-менеджерів банків значну увагу приділяти питанням застави.

Застава є одним із класичних інструментів хеджування кредитних ризиків. Це свого роду вторинне (резервне) джерело погашення кредиту. У кризових умовах зменшуються обсяги виробництва та реалізації продукції, рівень доходності банківських позичальників суттєво знижується, а тому підвищується увага до застави як джерела погашення кредиту.

Сучасне економічне середовище – це середовище, в якому постійно змінюються ціни, особливо в Україні. Це зумовлено тим, що інфляція значна, економіка країни суттєво залежить від курсу долара США. Через це оцінка дуже важлива в Україні, у тому числі для процесів, коли майно вноситься як застава. Тому роль оцінки постійно зростає.

Оцінка вартості застави при кредитуванні має певні особливості, які обумовлюються тим, що в результаті оцінювання зацікавлені дві сторони: позичальник (заставадавець) та банк-кредитор (заставодержатель). Кожен з них має свій інтерес. При цьому банківській установі необхідно отримати об'єктивну інформацію про вартість активів, що забезпечують гарантії погашення кредиту, а також визначити рівень можливих ризиків. В інтересах позичальника –

отримання максимального розміру кредитних коштів під забезпечення свого майна.

Об'єктивність процесів оцінки захищається міжнародними, регіональними та національними стандартами оцінки. Проте міжнародна практика стандартизації оціночної діяльності є більш динамічною, ніж вітчизняна. Запроваджується періодичність перегляду стандартів на міжнародному рівні двічі на рік, у той час як національні стандарти майже не переглядалися з моменту їх затвердження на початку двохтисячних.

Також Міжнародні стандарти оцінки (МСО) застосовуються в Україні в частині, яка не суперечить національним стандартам. Проте є думка, що все ж таки міжнародні стандарти мають переваги, бо вони більш вагомі у світі, тим більше, що відкрита економіка – глобальна і передбачає постійний обіг інформації і порівняння об'єктів.

31 січня 2020 року набули чинності оновлені Міжнародні стандарти (МСО 2020). І хоча ці зміни викликані потребами доповнення стандартів оцінки нефінансових активів, проте національні стандарти залишаються незмінними. Виключення складає політика Національного банку України щодо удосконалення процедур управління ризиками банківської діяльності.

Так, з метою підвищення якості управління кредитним ризиком наприкінці 2020 року НБУ запровадив вимоги щодо контролю за оцінкою майна, що отримується в заставу за наданими кредитами. Зокрема передбачається здійснення: верифікації вартості майна; ротації оцінювачів майна; моніторингу незалежності процесу відбору зовнішнього оцінювача; бек-тестування вартості майна.

Для підвищення ролі застави у мінімізації кредитних ризиків банків доцільно:

- експертам-оцінювачам при оцінці застави доцільно враховувати специфічні особливості заставних відносин, з ціллю підвищення об'єктивності визначеної вартості застави та її адекватності потребам банку ;

- удосконалити практику координації співпраці банків з незалежними оцінювачами (забезпечення незалежності оцінювача; співпраця із оцінювачами високої фахової підготовки);

- при оцінці майна з метою застави незалежними оцінювачами, варто визначати ліквідаційну вартість та здійснювати прогноз динаміки заставної вартості;

- регламентація питань оцінки застави банківських кредитів на законодавчо-нормативному рівні, а саме – розробка та прийнята національного стандарту «Оцінка з ціллю застави»;

– чітко і оперативно реагувати на зростаючі потреби ринку, як для захисту і розширення можливостей професії оцінювача, так і для підвищення впевненості в оцінці, не забуваючи про те, щоб у оцінювачів були час та інфраструктура, необхідні для їх правильного застосування нових стандартів.

Маслова Н. О.

Київський національний торговельно-економічний університет

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ СВІТУ

Сьогодні через «гострий» вплив кризових явищ та наслідків пандемії COVID-19 всі економіки країн світу відчувають уповільнення економічного зростання та підвищення інфляційних очікувань. Разом з тим, незважаючи на ці тенденції, монетарна політика провідних центральних банків залишатиметься достатньо м'якою. Зважаючи на глобальний масштаб кризової економічної ситуації та той факт, що, за підрахунками вчених (зокрема, Інституту Роберта Коха (Німеччина) пандемія COVID-19 може тривати два роки [1], важливість знаходження працюючих інструментів грошово-кредитної політики, буде тільки зростати.

2020-й рік виявився дуже особливим для монетарної влади всього світу. Центральні банки, що емітують резервні світові валюти, вдалися до післякризового досвіду 2008 року, пропонуючи політику грошового розширення. Так баланс Федерального резерву США зріс за 11 місяців на 70%, баланси Європейського центрального банку та Банку Англії – більше ніж на 40%. Водночас центральні банки світу не тільки «друкували гроші», а і пропонували широкий спектр інструментів своєї монетарної політики, обираючи консервативну, агресивну чи змішану стратегії своєї реакції на виклики, пов'язані з пандемією коронавірусу [2].

Слід зазначити, що основним інструментом грошово-кредитної політики з боку регуляторів багатьох країн світу, сьогодні залишається облікова ставка. Досліджуючи облікові політики центральних банків світу нами визначено, що «відповіддю» на кризові явища у багатьох економіках країн світу з березня 2020 р., стало істотне зниження облікової ставки.

При виборі інструментів слід враховувати прогнози щодо перебігу подій, а саме: якщо економічна криза, спричинена пандемією, виявиться досить короткостроковою (тобто, протягом 2021 року пандемія буде практично подоланою), то в якості реакції теоретично можлива традиційна комбінація адаптивної грошово-кредитної політики (в ідеалі - обмеженого скорочення ставки центральних банків, але, можливо, і у вигляді неортодоксальних заходів щодо зниження довгострокових процентних ставок) з автоматичними фінансовими стабілізаторами.

Пошук нових ефективних інструментів грошово-кредитної політики центральними банками світу під час пандемії Covid-19, призвів до активного використання такого заходу як кількісне пом'якшення (QE). Особливістю даного інструмента є те, що під час QE центральний банк купує державні облигації або інші фінансові активи, щоб влити гроші в економіку або підтримати вторинний ринок, таким чином сприяючи державним запозиченням.

Деякі аналітики припускають, що в ситуації дуже низьких процентних ставок та значних зобов'язань щодо фінансування QE може стати постійною частиною інструментарію політики в країнах Європи, які розвиваються [3].

Проведені дослідження виявили, що у більшості центральних банків (зокрема, європейських) сьогодні немає вироблених механізмів та оптимального набору інструментів грошово-кредитної політики для ефективного впливу на подолання кризових явищ у економіці (зокрема, в умовах пандемії). Також, вибір інструментів та стратегії грошово-кредитної політики кожної країни буде безпосередньо залежати від швидкого чи довготривалого «сценарію» подолання пандемії та пов'язаних з ним наслідків кризових явищ, які впливатимуть на економіку. Це дасть можливість комплексного осмислення та формування більш системної грошово-кредитної політики, з метою розробки ефективних заходів регулювання грошово-кредитного сектору в площині економічної системи кожної країни.

Список використаних джерел

1. Пандемія корона вірусу може тривати 2 роки – німецький інститут. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/03/17/7243945/>
2. ФРС США пошла на екстренные меры из-за коронавируса. URL: <https://expert.ru/2020/03/4/frs/>
3. Вплив COVID-19 на монетарну політику центральних банків. Матеріали експертного круглого столу Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/events/wHU2AMelPEM0FlqR>

4. Шоломицька О., Сологуб І. Низькі ставки, гроші та гарантії. Економічний онлайн-журнал VoxUkraine, вересень 2020. № 2 URL: <https://voxukraine.org/uk/nizki-stavki-groshi-ta-garantiyi-zahodi-reaguvannya-na-ekonomichnu-krizu-v-ukrayini-ta-inshih-krayinah/>

Морозова Л. С.

Київський національний торговельно-економічний університет

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

У ринкових умовах господарювання платоспроможність страхових організацій вважається однією з найважливіших характеристик їхньої діяльності. Вона визначає не тільки взаємовідносини з партнерами, суб'єктами фінансового ринку, державою, а й їхню успішну діяльність чи банкрутство.

Платоспроможність страхової компанії – можливість своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Це означає здатність у будь-який наперед взятий час виконувати зобов'язання із укладених договорів страхування.

У світовій практиці запас платоспроможності страховика, як правило, визначається окремо для ризикових видів страхування і для страхування життя. Для ризикових видів страхування рівень платоспроможності, зазвичай, оцінюється через зіставлення фактичної та розрахункової, тобто нормативної, платоспроможності.

Фактичний запас платоспроможності, або іншими словами нетто-активи, визначається як різниця між обсягом матеріальних активів, за виключенням суми нематеріальних активів, і сумою зобов'язань страховика, у тому числі страхових, що повинна бути позитивною. У такому випадку власних коштів страховика, які вільні від зобов'язань, буде достатньо для виконання всіх страхових зобов'язань, тобто страховик буде вважатися платоспроможним.

Розрахунковий, тобто нормативний, запас платоспроможності може визначатися за обсягом отриманих за звітний період страхових премій, тобто за обсягом прийнятих страхових зобов'язань, або за обсягом зроблених за звітний період страхових виплат, тобто за обсягом виконаних страхових зобов'язань. Очевидно, що для максимальної надійності з двох зазначених показників повинен бути обраний той, що протягом того самого звітного періоду є більшим.

У ЄС в зв'язку зі специфікою проведення кожного виду страхування та різним розподілом ризику запас платоспроможності визначається окремо за ризиковими видами страхування і за страхуванням життя. У ризикових видах страхування, як і з страхування життя, оцінка платоспроможності полягає в зіставленні фактичної платоспроможності з розрахунковою нормативною. Директивами ЄС передбачено визначати фактичний запас платоспроможності як різницю між активами (крім нематеріальних) і зобов'язаннями. У разі, якщо фактичний запас платоспроможності перевищує розрахунковий нормативний, страхова компанія вважається платоспроможною. Розрахунковий нормативний запас платоспроможності має дорівнювати найбільшій із двох сум, одна з яких обчислюється на підставі страхових премій, а друга – на підставі страхових виплат.

Аналізуючи основні системи забезпечення платоспроможності: на основі оцінки ризику Сполучених Штатів (США), структури другої директиви платоспроможності Європейського Союзу (ЄС) та Швейцарського Тесту Платоспроможності (ШТП) Швейцарії [3], вважаємо, що для України найбільш оптимальним і менш проблематичним варіантом є впровадження Solvency II. За його умов страхувальники та застраховані отримують гарантії того, що страховики будуть удосконалювати свою практику ризик-менеджменту і матимуть необхідний рівень капіталу, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню довіри страхувальників до страхових компаній через мінімізацію ймовірності їх банкрутства. А також результатом упровадження європейських методологій може бути підвищення ефективності управління платоспроможністю страхової компанії, що, в свою чергу, дасть змогу повноцінно виконувати властиві їй функції та підтримувати платоспроможність на належному рівні

Важливим кроком для підвищення рівня управління платоспроможністю страхових компаній є державне регулювання, що дозволить знизити ризик неплатоспроможності страхових компаній.

Список використаних джерел

1. Добош Н.М. Диверсифікація структури джерел капіталу страховиків – один з аспектів впливу на їх фінансову стійкість. *Науковий вісник Національного Лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць*. Львів: Національний Лісотехнічний університет України, 2016. Вип. 20.4. С. 196–201.

2. Офіційний веб-сайт Європейської організації страхування та пенсійного забезпечення (EIOPA) URL: <https://eiopa.europa.eu>.

3. Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009. URL: <http://www.dfp.gov.ua/746.html>.

Плісак Т. О., Нетребчук Л. О.
Київський національний торговельно-економічний університет

АНТИФРОД-СИСТЕМИ У ЗАХИСТІ ПЛАТЕЖІВ

Сьогодні захист платежів вже не є чимось особливим, а сприймається як необхідна умова функціонування платіжної системи. І питання полягає лише у виборі найбільш ефективного інструменту захисту. Одним з таких інструментів є антифрод-системи, призначенням яких є запобігання шахрайству (фроду).

Ст. 190 Кримінального кодексу України визначає шахрайство як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Тобто є два шляхи здійснення шахрайства - обман та зловживання довірою. Тому призначенням антифрод-систем є виявлення та запобігання основним видам шахрайства - фішингу, вішингу, фармінгу, соціальній інженерії, кардингу, тощо.

Антифрод-система - специфічне програмне забезпечення, яке забезпечує виявлення та моніторинг шахрайства, а також управління рівнем небезпеки шляхом формування «контрольного середовища». Для цього в систему закладаються відповідні критерії, і у разі виявлення аномалій система сповіщає про це. При чому під кожен вид платіжної операції розробляється окремий набір критеріїв, що дозволяє виявляти підозрілі операції чи активності. Ґрунтується це на тому, що більшість як споживачів, так і співробітників основних учасників платіжного середовища здійснюють однотипні операцій та мають певні патерни поведінки, тому будь-які нетипові зміни легко виявити.

Антифрод-системи можуть: в реальному часі відстежувати історію платежів в декількох часових відрізках та розпізнавати і блокувати фрод, в якому великі суми розбиваються на багато дрібних платежів; профілювати транзакції, ідентифікувати контрагентів згідно Директиви для платіжних сервісів PSD2; визначати фрод завдяки більшому контексту (відстеження змін в обміні нефінансовими повідомленнями й зіставлення їх з транзакціями). [1]

Можна знайти безліч розробок у цій царині. Сучасні антифрод-системи здатні до «самонавчання», додавання нових даних в режимі реального часу, формування поведінкової платіжної історії.

Допомогу учасникам платежів щодо виявлення шахрайства надає і Асоціація ЄМА, якою розроблено AntiFraudHUB (AFH) – магістральний захищений портал, через який проводиться міжгалузевий анти шахрайський обмін даними та/ або їх транзит із застосуванням API, через веб-інтерфейс, в режимі приватних і групових чатів в рамках Форуму і месенджера. AFH забезпечує обіг наступної інформації щодо незаконного використання платіжних інструментів та платіжних систем, платіжної інфраструктури, обладнання, програмного забезпечення, придатного для компрометації інформації; щодо підробки платіжних карток, електронних грошей, електронних гаманців тощо; щодо неправомірних або незаконних дій у сфері отримання (надання) позик, кредитів; щодо результатів платіжного моніторингу, історій авторизації; фото /відео/ аудіо, довідкової, статистичної інформації [2].

Компоненти антифрод-систем включають зберігання значної кількості інформації про кожного клієнта та його операції, сценарії поведінки клієнта та способи реагування на зміни сценаріїв, моделі вирішення спорів за кожною підозрілою транзакцією, а також порядок побудови аналітики в середині самої системи. Цінність антифрод-системи якраз і полягає у її здатності точно розпізнати дії реального клієнта та відхилити операції шахраїв. Інакше, платіжні системи будуть потерпати від претензій реальних платників, чії платежі були помилково відхилені системою. Це матиме і фінансовий, і репутаційний ризики для платіжної системи.

Проте слід пам'ятати, що антифрод-системи здатні ефективно запобігати шахрайству лише коли вони є частиною комплексу заходів, до яких входять – процедури узгодження та авторизації дій персоналу, навчання персоналу, управління доступом до платіжної системи, внутрішній аудит, виявлення конфлікту інтересів. При цьому жодна система не забезпечить платежі повністю і найбільш вразливою її частиною є людський фактор.

Список використаних джерел

1. Антифрод. IBMSaferPayments. Надійне рішення для запобігання шахрайським операціям. URL: <https://www.integrity.com.ua/activities/anti-fraud/>

СТРАХОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Особливості нашого життя у сучасних умовах вимагають від компаній різних сфер економіки змінювати формат своєї діяльності. Зокрема, через пандемію, яка на певний час порушила роботу багатьох галузей, суттєво вплинула на міжнародний туризм, моделі ведення бізнесу страховиків.

Тенденцією минулого року став перегляд бізнес-стратегій вітчизняних страховиків. Показники з продажу страхових продуктів, які зазвичай користувалися попитом у страхувальників, знизилися з ряду причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

На фоні падіння попиту на окремі види страхування з середини 2020 р. зростає розробка нових продуктів або перегляд існуючих із включенням певних опцій. Страховка для туристів може покрити витрати у випадку відміни поїздки у разі захворюванні на COVID-19 і медичні витрати під час поїздки за кордон.

В умовах карантинних обмежень спостерігається попит на продукти-конструктори (потенційний страхувальник на сайті страховика обирає оптимальні для нього умови, а потім узгоджує їх із представником страховика).

Ряд вітчизняних страхових компаній включили опцію «від COVID-19» до програм медичного страхування. Актуальними є страхові продукти «від коронавірусу та телемедицина». Не дивлячись на те, що остання є відносно новим явищем, затребуваність дистанційних консультацій лікарів зростає. Включення телемедицини в програму дозволяє страховику не тільки мати додаткову перевагу порівняно з конкурентами, а зменшити витрати на врегулювання страхових випадків, підвищити привабливість продукту.

Не зменшився попит й на страховий захист від кібер-ризиків. На цей виклик компанія CowbellCyber, що працює на базі штучного інтелекту і продає свої страхові продукти з 2020 р., але має вже кілька тисяч клієнтів і мережу з більш ніж 4000 агентів і брокерів, залучила \$ 23,5 млн інвестицій. Гроші йдуть на розвиток алгоритмічного андеррайтингу та управління ризиками, розширення фінансування розробки продукту, ризик-інжинірингу, продажів, маркетингу. [1] А

перестрахова компанія MunichRe уклала угоду з SpectrumLabs, що надає технології для забезпечення систем довіри і безпеки на основі штучного інтелекту. Партнерство допоможе захистити клієнтів, підтримувати зусилля компанії з надання інноваційних рішень, які допомагають формувати більш безпечний онлайн-досвід. [2]

Страхові компанії все ширше впроваджують он-лайн продажі та розгляд страхових подій із використанням інтернет-технологій, а також завдяки партнерству з асистанськими компаніями. Так BritishAutoClub разом із дорожнім асистансом надає юридичну допомогу, працює з регресними позовами, що дозволяє оптимізувати витрати, пов'язані із процедурою врегулювання.

За даними Google в четвертому кварталі 2020 року порівняно із 2019 р. українці використовували пошук страхування онлайн на 16% частіше. Успішними стали страхові компанії, які були готові до тенденцій цифровізації й адаптували свої ресурси для роботи з клієнтами в онлайн форматі. Наступним кроком у 2021 році стане впровадження онлайн оглядів автомобілів при страхуванні КАСКО, а також ще більш активне перенесення в електронні канали процедур врегулювання страхових випадків і відшкодування збитків.[3]

Підвищені вимоги до страховиків та інформації щодо страхових продуктів відчуваються з боку потенційних страхувальників, для яких страховий захист асоціюється не тільки з відшкодуванням збитків, а й має психологічний аспект. Простого переконання у перевагах недостатньо – потрібні приклади з реальної страхової практики, детальні пояснення з боку компанії умов договору.

Отже, для своєчасного реагування на запити клієнтів страховим компаніям потрібно відслідковувати тенденції як на вітчизняному, так і страхових ринках світу. Цифровізація й впровадження у страхову практику стартапів стає однією з пріоритетних завдань вітчизняного страхового ринка на найближчу перспективу. Проблеми на цьому шляху, на жаль, поки є. Це і правова база, обмеженість інвестицій для впровадження сучасних ІТ-технологій, недостатня обізнаність потенційних споживачів страхових послуг з питань страхування.

Список використаних джерел

1. Компанія по кіберстрахуванню CowbellCyber завершила раунд фінансування серії А на \$ 20 млн. URL: <https://forinsurer.com/news/21/03/15/39433>
2. MunichRe і SpectrumLabs розвивають технології контекстного штучного інтелекту. URL: <https://forinsurer.com/news/21/04/02/39537>

3. Кількість клієнтів, які купували страхові продукти онлайн в Україні у 2020 році, зросло у 3 рази. URL: <https://forinsurer.com/news/21/01/14/39024>

Смирнова О. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

В умовах глобалізації економіки та розвитку інформаційних технологій неминучим став розвиток цифрових фінансів як окремої галузі цифрової економіки. Проте, інновації вводилися скоріше із цікавості і тільки в деяких галузях чи окремих випадках – як необхідність. У 2020 році в умовах тотальних карантинних обмежень розуміння цифрової економіки перейшло на новий рівень і стало необхідною умовою для виживання в світі бізнесу, навчання, медицини, банківських послуг, страхування, тощо. Розуміння цифрових фінансів на різних етапах розвитку активно еволюціонувало. Так, в кінці ХХ ст. до цифрових грошей відносили онлайн відображення фізичних грошей, а після 2008 року їх почали ідентифікувати саме як побудовані на основі блокчейн технологіях, тобто за принципом криптовізації.

Цифрові технології в значній мірі визначають структуру підприємства, способи взаємодії, управління ефективністю та якістю, створення вартості. Частка готівкових та паперових носіїв в усіх сферах життя експоненційно знижується. Так вже близько 90% світової торгівлі відбувається в безготівковій формі. Однак, часто плутають поняття цифрових фінансових інструментів (ФІ) та крипто-фінансових інструментів, відносячи обидва до цифрових. Цифрові ФІ – електронне віддзеркалення готівкових грошей та паперових ФІ. Фактично, цифрові фінанси – це інформація в електронному вигляді про наявність готівкових грошей та інших фінансових активів. Зокрема, до них відносяться депозитні гроші (VISA, MasterCard) та різноманітні платіжні інтернет системи та знаки (WM Transfer, UkrMoney, Payoneer, PayPal, ApplePay, Google Wallet, NETELLER, QIWI Wallet та інші). Сутність платіжних систем полягає в цифровізації готівки чи депозитних грошей і еквівалентному їх відображенні в інтернет гаманцях. Так, система WM Transfer (нині заборонена в Україні) широко

використовується для інтернет платежів в країнах СНД (1WMZ=1\$). Крипто-фінанси – окрема самостійна галузь ФІ, що являє собою найвищий ступінь цифровізації і є повним цифровим аналогом ФІ з усіма необхідними реквізитами: електронний підпис, печатка, дата та обсяг емісії, номінал, серія, номер, історія транзакцій, власник тощо. Всі типи крипто ФІ передбачають високий ступінь захищеності та потребують окремої інфраструктури, вбудованої в інтернет мережу. Цього було досягнуто за допомогою блокчейн технологій.

Усталені поверхи фінансової системи (готівкові гроші, депозитні гроші, цінні папери, деривативи, високо ризиковані ФІ) незворотно трансформуються в крипто рівень, формуючи світову крипто фінансову систему. Найпопулярнішим серед крипто фінансових інструментів вважається вбудований токен (криптовалюта) Bitcoin. За останній рік зацікавленість в ньому підскочила в 10 разів (з майже 6 тис.грн 03.2020 до 60 тис.грн 03.2021 [1]), що якраз співпало з початком пандемії та зумовило необхідність переходу економіки в світову мережу. До цього часу деякі країни ввели крипто-валюту на державному рівні як національну (Китай, Еквадор, Японія, Швеція, Естонія, Венесуела). Цифрова гривня як дослідний проект розпочався в Україні ще у 2016 році і вже на початку 2021 року Міністерство цифрово трансформації України підписала меморандум зі Stellar Development Foundation, в рамках якого планується розробляти національну цифрову валюту [2].

Впровадження криптовалюти має наступні переваги над традиційними валютами: контрольованість грошових потоків; захищеність операцій від хакерських атак та розкрадань; неможливість існування тіньового бізнесу; цільове спрямування акумульованих надходжень; контрольованість за цільовим призначенням виділених коштів; ефективність боротьби з корупцією; соціально-економічна стабільність, пов'язана з відчуттям контролю населення за витратами бюджету.

Необхідно також зазначити наявність певних недоліків сучасних криптовалют: технічні і технологічні, пов'язані з функціонуванням системи блокчейн; підвищення рівня цін на товари і послуги, пов'язані з необхідністю включати податки в тих сферах, в яких вдавалося їх уникати раніше.

Щоправда останній недолік носить ситуативний характер і з часом нівелюється за рахунок підвищення рівня соціально-економічного життя населення.

Список використаних джерел

1. Динаміка Біткоіна. URL: <https://myfin.by/crypto-rates/chart-bitcoin>

2. Розвиток віртуальних активів в Україні. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/714213.html>

Степаник А. О.
Київський національний торговельно-економічний університет

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

Згідно Положення НБУ “Про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України”: “управлінська звітність – це звітність про стан та результати діяльності банку, яка використовується керівником (правлінням банку), підрозділами банку для планування, контролю та прийняття відповідних управлінських та економічних рішень. Метою управлінської звітності є надання можливості оперативно управляти банківськими ресурсами та оцінювати ризики”[1].

Основними вимогами до управлінської звітності банку є релевантність, зрозумілість, повнота, своєчасність, суттєвість, корисність, достовірність, реальність інформації, а також порівнянність та зіставлення показників звітного періоду з аналогічними показниками минулих періодів.

Управлінська звітність банку розкриває інформацію про: результати діяльності банку; ризики банківської діяльності; результати управління активами і зобов'язаннями; результати діяльності кредитної установи, пов'язані з продажем продуктів і послуг; управління матеріальними та трудовими ресурсами; відхилення фактичних результатів діяльності банку від планових показників банку та надання поновлених прогнозів щодо очікуваних результатів; моніторинг стратегічних ключових показників діяльності банку.

Керівництво банку самостійно встановлює склад, строки і періодичність представлення внутрішньої звітності, в залежності від цілей та задач управління. Порядок формування та подання управлінської звітності затверджується внутрішніми положеннями банку.

Форми внутрішньої управлінської звітності для різних рівнів керівництва різні. Це дає можливість оцінити діяльність банку у відповідності зі стратегічними цілями банку. Наприклад, Голові

Правління банку потрібна агрегована інформація, а також інформація по різним групам продуктів та послуг, клієнтській базі і підрозділах, яку можливо легко прочитати і зрозуміти. Водночас вона повинна давати можливість менеджеру кожного рівня виділити у своїй звітності специфічні питання, рішення яких потребує подальшого розгляду.

Внутрішню управлінську звітність банку можна класифікувати за наступними ознаками: формою; способом подання; терміном надання; рівнем консолідації; часовим горизонтом; категорією користувачів; повнотою тощо.

Особливу увагу необхідно звернути на планову управлінську звітність, яка представлена системою бюджетів банку. Бюджетним періодом зазвичай є рік, в межах якого може бути виділено короткі періоди (квартал, місяць тощо). Прикладом форм бюджетів може бути плановий кошторис витрат на рік (квартал), план доходів і витрат, план балансу звіту про прибутки та збитки, які носять загальний характер, тобто охоплюють діяльність усього банку.

Порядок формування управлінської звітності передбачає дотримання наступних етапів:

Згідно моделі управлінського обліку та вибраної системи бюджетування розробляється стратегія банку та бюджетна політика на період.

Реалізується бюджетна політика через розробку різновидів бюджетів та виконання по максимуму заданих показників протягом періоду. Разом з цим реалізується стратегія банку на рівні здійснення операцій та фіксування їх в обліковій системі банку.

Вся отримана інформація за період формує базу даних звітності, з якої складають зовнішні та внутрішні звіти.

Сформовані звіти проходять детальний аналіз, внаслідок чого розраховуються результати діяльності та підводяться підсумки діяльності банку в певному періоді. Крім того, протягом періоду також формуються внутрішні управлінські звіти, коли виникає у цьому потреба.

Необхідно відзначити, що інформація представлена в управлінській звітності складає за звичаєм комерційну таємницю банку, вона не підлягає публікації та носить конфіденційний характер.

Список використаних джерел

1. Про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України: Положення: затв. постановою Правл. Нац. банку України від 04.07.2018 р. № 75. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text>.

РОЛЬ МІКРОФІНАНСУВАННЯ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ

В сучасних економічних умовах в більшості країн світу одним з перспективних напрямків розвитку фінансової системи є організація повноцінного функціонування мікрофінансового сектору, збільшення інструментів мікрофінансування, поліпшення їх методології та механізмів, для забезпечення доступу до нього значної кількості людей. Головною умовою створення повноцінного мікрофінансового сектору є досягнення того, щоб всі хто потребує фінансові послуги могли мати доступ до них на стійких і економічно вигідних умовах, незалежно від місця проживання, доходів і наявної власності.

Зазначимо, що мікрофінансування це фінансова послуга, в основному націлена на групи підприємців, які частково обмежені в отриманні банківських кредитів або взагалі не мають доступу до них та сприяє розвитку таких процесів: задоволення насущних потреб і захист від ризиків фінансування підприємницької діяльності малозабезпечених верств населення; розширення підприємництва, в тому числі приватного та сімейного; сприяння гендерній рівності за допомогою розширення участі жінок в економічній діяльності; інвестування в виробничий потенціал місцевих громад; скорочення бідності та нерівності, посилення соціального і людського розвитку; залучення малозабезпечених людей в умових реальної економіки; створення нових робочих місць; формування нових сегментів фінансового ринку.

В цілому мікрофінансування направлено, по-перше, на найменш захищені кола населення, які мають підприємницький потенціал, до них як правило входять: безробітні, серед яких пріоритетом користуються жінки, колишні військовослужбовці, молодь; по-друге, на підприємців з низьким доходом: індивідуальні приватні підприємці, що діють без утворення юридичної особи, і мікропідприємства. Разом з тим основними споживачами мікрофінансових послуг є підприємці, які проживають в малих містах і сільській місцевості.

Мікрофінансування є гнучкою формою класичного банківського кредиту, що дозволяє безперешкодно розпочати бізнес без наявності стартового капіталу і кредитної історії, а також сприяє вирішенню наступних завдань: збільшення кількості підприємців, зростання податкових надходжень до держбюджету, формування кредитної історії

для подальшого розвитку суб'єктів підприємництва через банківський сектор.

Розвиток інститутів і програм мікрофінансування має важливе значення для формування середнього класу, створення умов для розвитку початківців підприємців і подальшого зростання вже існуючих мікропідприємств.

Сутність мікрофінансування виражається через їх функції, що включають основні функції кредиту, такі як перерозподільна, відтворювальна, стимулююча, а також соціальну та економічну.

До соціальних функцій можна віднести:

- скорочення бідності і підтримка підприємницької ініціативи;
- наявність на ринку фінансових послуг розвиненого сегмента мікрофінансування, що підвищує можливості громадян в реалізації підприємницького капіталу, самозайнятості тощо;
- декриміналізації бізнесу та бізнес-відносин (закордонна практика показує, при розвитку мікрофінансових інститутів скорочується сектор «неформального кредитування», підвищується прозорість діяльності.

До економічних функцій відносяться:

- підвищення доступності фінансових послуг підвищує стійкість розвитку дрібного бізнесу і сприяє розширенню сектора малого підприємництва;
- веде до загального підвищення якості наявних на національному ринку фінансових послуг і загального позитивного вектору розвитку фінансової системи;
- зміцнює і розширює фінансову систему як в цілому, так і окремі її сегменти;
- можна розглядати як механізм формування первісної кредитної історії;
- вважається одним з напрямків бізнесу, здатного приносити дохід засновникам.

Отже, роль мікрофінансування в фінансовій системі країни направлена на стимулювання зайнятості та включає не тільки фінансування домогосподарства з низьким фінансовим становищем, а й фінансування малого підприємництва, а також осіб, які самостійно забезпечують себе зайнятістю.

РЕГУЛЮВАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИМ БАНКОМ ГОТІВКОВОГО ГРОШОВОГО ОБІГУ

Готівковий грошовий обіг зазнав певних трансформацій під час пандемії COVID-19. Це обумовлено зміною поведінки населення стосовно заощаджень поза банками, а також політики центральних банків щодо регулювання грошового обігу в цілому та готівкового, зокрема.

Позиція центральних банків щодо зниження або заборони використання готівки відіграє рішучу роль у її майбутнього. У контексті зазначеного, на наш погляд, НБУ має прийняти комплекс заходів, спрямованих на налагодження дієвого моніторингу готівкового грошового обігу.

По-перше, виявляється доречним розробити модель прогнозу необхідної грошової маси в обігу, в тому числі обґрунтованого визначення потреби у готівці.

По-друге, необхідно налагодити зі сторони НБУ ретельний контроль за обігом готівкової як національної так й іноземної валюти в країні, враховуючи той факт, що частина грошей обертається в сфері тіньової економіки.

По-третє, НБУ, використовуючи досвід центральних банків інших країн, має принаймні щорічно здійснювати опитування громадян щодо їх схильності до використання готівки, а також оприлюднювати на своєму сайті отримані результати з коментарями.

На нашу думку, в анкеті мають знайти відображення дані щодо:

- місця проживання респондента (столиця, обласне місто, район, селище);
- статі (чоловік, жінка);
- віку (18-29 років, 30-40 років, 41-50, 51-60, більше 60 років);
- освіти: початкова школа, середня школа, ступінь (бакалавра, або магістра, або доктора філософії, інша);
- категорії опитуваних: працюючий, студент, пенсіонер, безробітний, інший;
- мотивів використання готівки: зручний спосіб оплати, надійна форма оплати, сприяння економії на витратах (не стягується комісія,

більш бережливе ставлення до витрачання коштів), безпека та конфіденційність розрахунків, інші переваги готівки;

– частки товарів та послуг, оплата яких здійснена готівкою (до 20%, 21-40%, 41-60%, 61-80%, 81-100%);

– платежів готівкою переважно проводилися, якщо їх сума становила (до 500 грн., 501-1000 грн., більше 1000 грн., розмір суми немає значення);

– використання готівки переважно для: проведення трансакцій, заощадження; інших цілей;

– призначення платежу готівкою: оплата товарів, послуг дозвілля, транспортних послуг, бензину, харчування в кафе, їдальнях, ресторанах тощо;

– щомісячного доходу респондента (до 6000 грн., 6000-20000 грн., 20000-34000, більше 34000 грн.);

– наявності доступу громадян до Інтернету: з комп'ютерів, мобільних телефонів, тощо;

– доступу до зняття готівки є: зручним, інколи виникають труднощі, немає ніяких проблем;

– доступу до нових технологій оплати та послуг є: складним та незрозумілим, значні перебої з доступом до мобільного Інтернету, інші причини;

– частоти зняття готівки в банкоматах: один раз на день; декілька разів на тиждень, декілька разів на місяць, з іншою частотою;

– збереження готівки в гаманцях: постійно є готівка в сумі до 100 грн, від 100 до 1000 грн, 1000-5000 грн., більше 5000 грн.);

– збереження готівки за межами гаманця пов'язано зі: здійсненням великих покупок, накопиченням грошей на випадок настання непередбачених обставин, іншими причинами;

– внаслідок пандемії COVID-19 платежі частіше здійснювалися: готівкою, за допомогою безконтактних методів оплати;

– у випадку неприйняття готівки в торговельних мережах: зазнаєте суттєвих проблем, не відчуватимете значних змін;

– схильності до безготівкового суспільства: категорично ні, скоріше так ніж ні, так, немає значення.

Результати цього опитування дозволять НБУ визначити: частоту та сферу використання готівкових грошей, готовність населення користуватися безготівковими формами оплати за товари і послуги та його наміри щодо використання «фізичних грошей» в умовах продовження карантину, а також відношення домогосподарств до безготівкового суспільства. Перелік питань в анкеті може бути

розширений, що залежить від мети дослідження. Результати анкетування можуть слугувати фундаментом для формування центральним банком ефективного механізму регулювання готівкового грошового обігу.

Щетініна О. К., Котляр В. Ю.
Київський національний торговельно-економічний університет

КРИПТОЕКОНОМІКА ТА ОРДО-ЛІБЕРАЛІЗМ

Світова пандемія прискорила розвиток процесів цифровізації суспільства і, першочергово, фінансової сфери. На етапі комп'ютеризації відбулось оцифровування великих централізованих сховищ даних: архівів, облікової та статистичної інформації і, найголовніше, депозитних грошей, а також сформувалась відповідна інфраструктура (інтернет) та логістика (SWIFT) щодо безпечного, надійного, оперативного забезпечення фінансових транзакцій. Це призвело до історично унікальних можливостей управління банківськими мультиплікаторами та фінансовими потоками в цілому. Наступний етап криптовізації фінансової сфери, теоретично закладений ще наприкінці 20-го століття та пов'язаний із запровадженням в обіг крипто-активів, складався з двох винаходів: цифрових аналогів угод (SMART-контрактів, 2013 р.), який спричинив масову появу крипто-фінансових інструментів, включаючи крипто-валюти, а також засобів їх збереження та транзакцій завдяки переходу від централізованих до розподілених та ієрархічних баз даних.

Емісія переважної більшості крипто-активів здійснюється шляхом майнінгу та переміщується у децентралізованій формі – у формі блокчейну. Такі інструменти несуть певні загрози монополіям Центральних банків та суверенітету держави, а їх видобуток потребує значних витрат. Так, річний майнінг тільки біткоїну (BTC) перевищує за витратами споживання електроенергії в Аргентині. Одна транзакція BTC еквівалентна 680 тис. транзакцій з Visa, або 51 тис. год. перегляду youtube (<https://cbeci.org/>). Інший напрям створення крипто-валют – Central Bank Digital Currency (CBDC) – електронне зобов'язання монетарного регулятора.

Згідно звіту Банку міжнародних розрахунків дослідженнями в області CBDC займаються більше 70% центробанків (2019 р.). CBDC

спрямована на: підвищення стабільності та конкурентності з технологічними компаніями та децентралізованими валютами; підвищення фінансової інклюзивності за рахунок платіжної інфраструктури з меншими витратами на транзакції; розширення інструментів фіскальної політики (за рахунок програмованості та прозорості CBDC полегшить контроль регуляторами грошово-кредитної сфери та підвищить якість макроекономічної статистики); зниження ризиків та забезпечення щодобового доступу до ліквідності банків та зменшення витрат при трансграничних переказах у разі локальної версії CBDC для фінансових установ (<https://forklog.com/>).

Найпотужніші економіки світу запроваджують CBDC. Першим на це зважився Китай, ввівши з 18.04.2020 крипто-юань DCEP (Digital Currency Electronic Payment, [dailyhodl](https://dailyhodl.com/)) на основі технології блокчейн. DCEP структуровано на дворівневій валютній системі: коїни Народного банку Китаю для комерційних банків і коїни комерційних банків для населення. Федеральна резервна система США у липні 2021 р. планує представити цифровий долар на блокчейн платформі R3 Corda (<https://www.r3.com/history/>), яка підтримує сотні мереж блокчейнів у сфері торгового фінансування, страхування, ринків капіталу і банківської справи. Нещодавно розробники R3 запустили конфіденційну обчислювальну платформу для створення додатків, які дозволяють кількома сторонам безпечно обмінюватись даними (фактично, прообраз повністю цифрового SWIFT, <https://conclave.net/>).

Загострення проблем світової економіки та пошук шляхів їх вирішення призвели до ренесансу так званого ордо-лібералізму (лібералізму в жорстких регуляторних рамках – rules-based economy). Таку економічну модель після другої світової війни запропонували західно-германські економісти. Вважається, що вона стала фундаментом «економічного дива» і трансформувалась в Germany's Social Market Economy.

Теорія ордо-лібералізму використовувалась також в деяких країнах північної Європи і нині сприймається економістами як така собі чарівна паличка в посткризові періоди такі як постковідне відродження (<https://www.socialeurope.eu/the-ordoliberal-ghost>). Між тим, на шляху ордо-лібералізму стають суттєві перешкоди: в часи класичного ордо-лібералізму корпорації в тій же Германії були під жорстким контролем держави; поставити під такий же контроль сучасні ТНК (такі як Apple, Amazon, Tesla, Google) та фінансові корпорації гіганти (такі як Vanguard Group, BlackRock, Fidelity Investments) на наш погляд, неможливо; переформатування економіки за рецептами ордо-лібералізму потребує значних ресурсів як внутрішніх (трудових, енергетичних), так і

зовнішніх (фінансових, технологічних). На всіх бажаних таких ресурсів точно не вистачить.

На даний час країна опинилась на перетині суперечливих трендів: чергової фази становлення цифрової економіки та оновлення специфічних ліберальних підходів в умовах значно деіндустріалізованої економіки та втрачених соціальних ілюзій. Таке становище потребує від еліт та суспільства високої морально-вольової та інтелектуальної концентрації задля здолання зазначених викликів та загроз.

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Аванесова І. А.

Київський національний торговельно-економічний університет

СИСТЕМА МИТТЄВИХ ПЛАТЕЖІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Забезпеченням суспільного розвитку в Україні, тобто переходу суспільства з одного стану в інший, - є втілення реформ останніми декадами. Одним із напрямків реформування є цифровізація ринку фінансових послуг, зокрема, системи миттєвих платежів. Так, за даними Національного банку України, 9 березня 2021 року відбулось офіційне відкриття проекту Twinning, інструмент ЄС для інституційної співпраці органів державної влади країн-учасниць ЄС (період реалізації проекту – до 30 червня 2022 року). Проект Twinning для України реалізується сімома центральними банками країн-учасників ЄС (у т.ч. центральні банки Польщі, Литви; бюджет 1 млн. євро), має чотири напрямки, одним з яких є впровадження інноваційних технологій - системи миттєвих платежів.

Система миттєвих платежів передбачає використання міжнародних стандартів: ISO-20022 (передача фінансових повідомлень у визначеному форматі даних: довжина поля, коди, набір символів, що об'єднує багато вже діючих стандартів, дозволяє відстежувати проходження платежу на кожному його етапі) та IBAN (International bank account number, IBAN – міжнародний номер банківського рахунку), які надають можливість використовувати тільки один реквізит при переказі коштів з рахунку на рахунок.

Відомо, що перехід на міжнародний банківський рахунок IBAN відбувся в Україні завершився 31 жовтня 2019 року. Для перетворення старих платіжних реквізитів на нові Національний банк України на офіційному сайті створив спеціальний сервіс «генерація та перевірка українських IBAN номерів». Також Національний банк України запровадив порядок, за яким банки самостійно змінили чинні номери рахунків своїх клієнтів, відповідно до вимог міжнародного стандарту IBAN, зі збереженням чинного номеру аналітичного обліку та

повідомили про це своїх клієнтів. З 1 листопада 2019 року міжбанківські електронні документи та повідомлення зі старими реквізитами «Код банку платника \ отримувача \ стягувача» та «Рахунок платника \ отримувача \ стягувача» вже не приймаються до системи електронних платежів Національного банку України. Це дозволило значно спростити процес переказу коштів через зменшення кількості платіжних реквізитів та модернізувати платіжні системи.

Система миттєвих платежів працює цілодобово - 24\7, дозволяє користувачам формувати платежі через використання тільки номеру телефону або адреси електронної пошти одержувача та здійснювати перекази з рахунку на рахунок за лічені секунди. Європейські країни запроваджують системи миттєвих платежів на власних умовах. Так, Велика Британія, Швеція, Данія дозволяють банкам добровільно приєднуватись до таких систем; Угорщина у 2020 році зобов'язала банки запровадити систему миттєвих платежів.

В період з 2016 по 2019 року в Україні Національним банком був реалізований проект з переведення української платіжної інфраструктури на міжнародний стандарт ISO-20022, який є основою для миттєвих платежів. Одним із результатів цього проекту є запровадження Правил формування та використання QR-коду для здійснення кредитових переказів (Постанова Національного банку України № 68 від 28 травня 2020 року). Використання QR-коду дозволяє банкам шифрувати міжнародний банківський рахунок IBAN та проводити клієнту миттєві платежі за допомогою сканування такого коду з електронного пристрою.

Впровадження найкращої моделі миттєвих платежів в Україні, на думку експертів, дозволить формування досконалої конкуренції на платіжному сегменті ринку фінансових послуг та скоротить рівень соціальних витрат на проведення платежів.

Волосович С. В., Василенко А. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЙНІНГУ КРИПТОВАЛЮТ

Нині на тлі посилення регулювання операцій з фіатними валютами зростає популярність криптовалют, операціям з якими більшою мірою притаманна анонімність та відсутність оподаткування. Посилення ролі

криптовалют як засобу нагромадження та засобу платежу впливає на виникнення різноманітних ризиків, пов'язаних із їх майнінгом та операціями з ними [1]. Криптовалюта являє собою початок нового етапу існування високотехнологічного ринку [2]. Хоча домінуючою є концепція віртуальної природи криптовалюти, проте, на жаль, відбувається її руйнівний вплив на навколишнє середовище, що прослідковується на прикладі майнінгу.

Майнери є учасниками інституційного середовища криптовалютного ринку, що створюють блоки, які додаються до платіжної книги. За свою роботу майнери отримують винагороду у вигляді певної кількості одиниць віртуальної валюти [2].

При майнінгу споживається чимало електроенергії, внаслідок чого здійснюються значні викиди вуглецю. Людство почало суттєво відчувати значення обсягу електроенергії, яка необхідна для функціонування криптовалютного ринку лише в 2017 р. після різкого підвищення курсу біткоїну. Нині при майнінгу криптовалют використовується майже стільки ж електроенергії, скільки споживає Аргентина [3]. Кембриджські дослідники заявляють, що при майнінгу щорічно споживається близько 121,36 терават-годин на рік [4]. Залежно від джерела енергії майнінг криптовалют може призвести до викидів 3-15 млн т вуглецю у глобальному масштабі. У результаті до 2033 р. температура Землі може піднятися на 2°C.

Зростання ціни на біткоїни приваблює більше майнерів до здійснення цієї діяльності. Комп'ютери майнерів біткоїнів змагаються, хто першим перевірить транзакції, оскільки лише перший отримує винагороду. У результаті майнери змушені підвищувати обчислювальну потужність, що і спричиняє різке зростання споживання електроенергії. Водночас для майнінгу використовуються спеціалізоване обладнання, зокрема, резервні блоки, які щорічно вимагають оновлення. У результаті щорічно створюється близько 11500 т небезпечних електронних відходів [5].

Спостерігається нерівномірність негативного впливу майнінгу криптовалют на навколишнє середовище. У країнах, де значна частка електростанцій, що працюють на вугіллі, рівень забруднення є вищим, зокрема, у Китаї. В Ісландії та Норвегії, де майже 100% усього виробництва енергії є відновлюваними, майнери криптовалюти користуються перевагами дешевої гідроелектричної та геотермальної енергії для живлення своїх машин. Низькі температури у північних країнах обумовлюють зменшення витрат у результаті природного охолодження комп'ютерних серверів. У 2020 р. лише близько 39% електроенергії, що використовується при майнінгу біткоїнів,

генерується за рахунок відновлювальних джерел. Хоча фізичний збиток майнінгових ферм є мінімальним, проте непрямий екологічний збиток внаслідок споживання електроенергії є не контрольованим на відміну від суб'єктів економічної діяльності, що займаються видобутком корисних копалин чи певним видом виробництва.

Таким чином, для вирішення проблем щодо завдання екологічної шкоди майнінгу криптовалют можливо застосувати наступні заходи: встановлення екологічних стандартів для суб'єктів господарської діяльності, що займаються майнінгом; встановлення податку за забруднення навколишнього середовища; використання майнерами електроенергії, що виробляється з відновлювальних джерел; розробка та запровадження енергоефективніших алгоритмів у роботу майнерів.

Список використаних джерел

1. Волосович С. Державне регулювання ринку криптовалют: зарубіжний досвід. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. №1. С.97-110.
2. Волосович С. Віртуальна валюта: глобалізаційні виклики і перспективи розвитку. *Економіка України*. 2016. №4. С. 68-78.
3. Cristina Criddle. How bad is bitcoin for the environment really? URL: <https://www.independent.co.uk/climate-change/news/bitcoin-environment-mining-energy-cryptocurrency-b1819545.html>
4. Bitcoin consumes 'more electricity than Argentina'. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-56012952>
5. Peter Howson. Bitcoin isn't getting greener: four environmental myths about cryptocurrency debunked. URL: <https://theconversation.com/bitcoin-isnt-getting-greener-four-environmental-myths-about-cryptocurrency-debunked-155329>

Гнидюк І. В

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ НАСЕЛЕННЯ

Трансформаційні процеси, що здійснювалися в Україні протягом останнього десятиліття, призвели до певних соціально-економічних

проблем. Наразі вони є гостро актуальними і потребують детальної уваги та докладання значних зусиль. Незважаючи на розвиток в Україні системи соціальних гарантій, останні роки не позначилися значним скороченням бідності, зниженням показників майнової диференціації населення, зростанням якості життя громадян.

Однією з причин виступає відсутність чіткого стратегічного планування розвитку як самої системи соціальних гарантій, так і системи соціального захисту.

Фінансове забезпечення системи соціального захисту має певні особливості, що виокремлюють його від інших видів соціально-економічної діяльності, які знаходять свій прояв як у формуванні, так і у використанні фінансових ресурсів на соціальні цілі.

Сам процес фінансового забезпечення можливо умовно поділити на два етапи:

- формування фінансових ресурсів;
- використання фінансових ресурсів [1].

Основним джерелом фінансових ресурсів у системі соціального захисту виступає валовий внутрішній продукт (далі – ВВП), в процесі розподілу та перерозподілу якого формуються первинні та вторинні доходи інституційних секторів економіки, частина яких через сплату податків та соціальних внесків (обов'язкових чи добровільних) спрямовується на формування централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів [2].

Джерела фінансових ресурсів соціального захисту можна об'єднати у три групи:

- державні централізовані фонди, до яких відносяться державний та місцеві бюджети, а також усі соціальні фонди, які входять до їх складу;
- державні децентралізовані фонди, до даної групи входять фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- недержавні соціальні фонди, які формуються за рахунок добровільних внесків підприємств, населення та держави.

Передумовою для встановлення обґрунтованих розмірів соціальних гарантій населення є якісне планування показників видатків держави на їх забезпечення. На обсяг фінансового забезпечення соціальних гарантій впливає рівень макроекономічної динаміки, економічного розвитку та пріоритетність бюджетної політики у сфері видатків [3].

Перспективним напрямом у бюджетному плануванні постає використання програмно-цільового підходу. Цей метод передбачає, що видатки з Державного бюджету України мають здійснюватися на

відповідно поставлені цілі, що відповідають сучасній ситуації в країні та мають у собі стратегії розвитку держави на середньострокову та довгострокову перспективу.

Кожен керівник органів влади чи бюджетної установи повинен планувати витрачання коштів з найкращим результатом і мінімальними затратами згідно із пріоритетами державної політики чи рішеннями територіальної громади. відповідно до визначення результативності програм розробляється низка показників, за допомогою яких можна оцінити результати використання коштів.

Враховуючи важливість дотримання принципів відомчої підпорядкованості й територіального розташування в процесі бюджетного фінансування, доцільно наголосити на необхідності створення стабільної фінансової бази для здійснення видатків, сформованої за рахунок податкових, неподаткових та інших реальних джерел доходів.

Список використаних джерел

1. Державні фінанси України: підручник / за заг. ред. О. В. Василика. Київ, 2004. 252 с.

2. Мальований М. І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: монографія. Умань. 2016. 496 с.

3. Юрій М. Ф. Політологія: навч. посіб. Київ: Дакор КНТ, 2012. 416 с.

Гусаревич Н. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ

На сучасному етапі економічного розвитку для країни важливими є питання національної безпеки. Від того на скільки суспільство забезпечено всім необхідним, залежить рівень розвитку економіки, тому питання соціальної безпеки стають все актуальнішими у багатьох країнах світу. Таким чином безпека населення і створення належних умов життя для суспільства за рахунок формування соціальних стандартів нової якості життя на основі соціальної справедливості повинні стати пріоритетними завданнями для держави. Проте формування соціальної безпеки неможливе без поліпшення якості життя

громадян і суспільного добробуту та без реформування і розвитку соціальної сфери, а це залежить від досягнення соціального консенсусу між різноспрямованими групами політико-економічних інтересів і державою.

Політика соціального добробуту набула широкого поширення після Другої світової війни в країнах Скандинавії та Західної Європи в контексті відповідальності держави за захист та забезпечення соціальної безпеки та добробуту власних громадян протягом життя.

Показники стану економіки й економічного розвитку є фундаментом формування соціальної політики як основи соціальної безпеки держави та відображають її можливості із забезпечення прав, пільг, соціальних гарантій та норм. Слід зазначити, що моделі соціальної політики, що реалізуються зараз, можна віднести до політик держави загального добробуту, які спрямовані на забезпечення економічного і соціального процвітання і благополуччя держави і всіх членів суспільства та являють собою основу соціальної безпеки.

Глобалізація здійснює вагомий вплив на соціальну політику, виступаючи механізмом розповсюдження загальних ідей, принципів та підходів. Соціальні питання завжди були сферою відповідальності уряду країни. Проте процеси глобалізації вносять зміни в усі сфери економічної системи держави і призводять до міжнародного впливу на вирішення внутрішніх соціальних питань. Таким чином, в сучасному суспільстві виникають такі глобальні питання, які можливо вирішити лише об'єднавши зусилля багатьох країн, наприклад боротьба з розповсюдженням інфекційних захворювань.

Соціальну політику доцільно розглядати як систему заходів, спрямованих на здійснення соціальної функції держави, забезпечення соціальних, культурних прав та інтересів людини, добробуту, соціального розвитку та підвищення рівня життя населення.

Забезпечення соціальної безпеки й гідної праці є однією з найважливіших цілей стратегічного планування сталого розвитку всіх держав світу до 2030 року, у тому числі, й України.

У сучасних умовах метою соціальної політики держави в Україні є забезпечення рівня життя населення відповідно до стандартів Європейського Союзу. Тривалий перехідний період до ринкової економіки, нестабільність в економіці призвели до появи соціальних проблем у суспільстві, таких як диференціація доходів населення, стрімке поширення бідності, поява внутрішньо переміщених осіб, раптова бідність громадян та ін.

В сфері соціальної політики України урядом країни сформовано важливі завдання, в першу чергу – це забезпечення населення

високоякісними соціальними послугами та підвищення ефективності витрат на соціальний захист.

Отже, основою довгострокового розвитку України повинно стати забезпечення соціального благополуччя населення країни. Проте соціальний розвиток не може бути забезпечений без економічного, і без розвитку суспільства неможливий економічний прогрес.

Список використаних джерел

1. Доклад о Целях в области устойчивого развития, 2017 год, ООН, 60 с.
2. Цілі Сталого Розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. 174 с.
3. Моторнюк У.І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави. Економіка та держава. 2016. № 12
4. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Качула С. В.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Суспільний розвиток на певному історичному етапі значною мірою залежить від ролі держави та посилення чи послаблення її впливу на соціально-економічні процеси. Сучасній державі як владному інституту іманентно властива соціальна функція, а ефективна її реалізація характеризує рівень розвитку певної країни світу. У цьому контексті стає важливим визначення фінансового підґрунтя і механізму реалізації соціальної функції держави та забезпечення прогресивного соціального розвитку суспільства.

Соціальна функція держави втілюється у системі зобов'язань, що окреслюють перелік конкретних напрямів та завдань. Характерними ознаками соціальної функції держави є її об'єктивність, обов'язковість, а також стабілізаційний і компенсаційний характер. Це передбачає формування відповідного інституційного середовища для розширеного відтворення людини та захисту її від соціальних ризиків. Створення

сприятливих умов та рівних можливостей для всіх громадян у досягненні суспільного добробуту і забезпеченні соціальної стабільності у суспільстві досягається шляхом нейтралізації соціальних ризиків, державної допомоги всім членам суспільства у випадку настання непередбачуваних життєвих подій.

Розвиток і ускладнення суспільних відносин розширює діапазон соціальної функції сучасної держави та набір її цілей і завдань. Тобто поступово відбувається трансформація соціальної функції держави, сучасна місія якої - узгодження інтересів суб'єктів соціальних відносин у процесі економічного, соціального і екологічного розвитку суспільства.

Реалізація соціальної функції здійснюється державою шляхом формування та реалізації соціальної політики. На практиці соціальна політика фактично виступає організаційно-координуючим механізмом реалізації соціальної функції держави. Слід зазначити, що у залежності від фази економічного циклу створюються сприятливі умови для проведення певного типу соціальної політики: на стадії підйому – переважно пасивної, спаду - переважно активної.

Фінансовою основою реалізації соціальної функції держави виступає бюджет та державні позабюджетні фонди. Відтак, реалізації соціальної політики та соціальних програм в контексті соціального розвитку має сприяти науково обґрунтована державна фінансова політика та її вагома складова – бюджетна політика. Концептуальні засади такої політики мають враховуватися при вирішенні принципових суспільно значущих пріоритетних соціальних проблем. Такий підхід передбачає рівні стартові умови для кожного громадянина незалежно від місця проживання, віку та національності; оптимальне визначення пріоритетів розвитку суспільства - розв'язання проблем бідності, безробіття, доступності нормальних житлових умов, освіти, медичних послуг, розподілу поточних доходів, розвитку соціальної інфраструктури тощо.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства пріоритетним завданням реалізації функцій держави є забезпечення соціальної безпеки людини і суспільства, і, водночас, перспективним орієнтиром – сталий соціальний розвиток у гармонійній єдності з економічною і екологічною складовими.

Реалізація фінансової політики соціального розвитку та ефективність реалізації соціальної політики значною мірою залежить від застосування таких основних методів фінансового впливу, як фінансове регулювання та фінансове забезпечення. На практиці фінансове регулювання та фінансове забезпечення соціального

розвитку здійснюється з метою якісного покращення показників, що характеризують соціальну сферу. Це стосується рівня доходів і витрат населення, їх структури, темпів зростання; стану соціальних галузей; мінімальних соціальних гарантій; доступності соціальних послуг, розвитку соціальної інфраструктури тощо.

Існування гострих соціальних проблем в Україні, зокрема бідності і соціальної нерівності, значного розриву в оплаті праці та загальних доходах; безробіття; проблем населення похилого віку; нагромадження протиріч в галузях соціальної сфери потребує підвищення ролі і дієвості державної фінансової політики у забезпеченні виконання соціальної функції держави. Крім того, важливим для вирішення завдань суспільного розвитку має стати підвищення ролі місцевих бюджетів та розвиток інституту соціальної відповідальності усіх суб'єктів економічних відносин на засадах партнерства.

Козарезенко Л. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Концепція людського розвитку є ключовою для розбудови економіки знань та інформаційного суспільства, підвищення рівня конкурентоспроможності країни та якості життя населення в умовах соціально-економічних перетворень. В свою чергу, матеріальний добробут населення, що також є важливою складовою людського розвитку, визначається рівнем продуктивності суспільної праці, яка потребує відповідної фондоозброєності, інфраструктурного забезпечення, безпечних та здорових умов проживання, що досягається переважно за рахунок державних і приватних інвестицій. Забезпечення високого рівня людського розвитку потребує відповідного рівня фінансового забезпечення соціальної сфери країни, зокрема освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення.

За значеннями показників фінансового забезпечення людського розвитку, насамперед обсягами державних видатків на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення на душу населення Україна має значне відставання від європейських країн.

На сьогодні частка державних видатків на охорону здоров'я у валовому внутрішньому продукті України має суттєво нижчі, порівняно з країнами Європейського Союзу (далі – ЄС) показники. Якщо міжнародний досвід визначає, що оптимальний рівень витрат на охорону здоров'я має становити 8–10 % ВВП, а відповідні статистичні дані країн ЄС це підтверджують, то Україна суттєво відстає за абсолютними та відносними значеннями цих показників.

Наслідки незначних обсягів фінансування охорони здоров'я в Україні, проявляються, насамперед, в невисоких показниках очікуваної тривалості життя, що становить близько 69 років в 2018 році (є найнижчим показником на європейському просторі), високим рівнем смертності населення працездатного віку, швидкими темпами поширення суспільно-небезпечних хвороб.

Незначна частка державних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у валовому внутрішньому продукті України порівняно з показниками країн ЄС, помірні значення таких показників фінансування в розрахунку на одну особу, існування в країні значного переліку соціальних пілг (понад 200) та відсутність механізму адресності їх надання, зловживання при наданні пілг та соціальних виплат призвели до низького рівня ефективності системи соціального захисту в Україні. Якщо система соціального захисту та соціального забезпечення в країнах ЄС є потужним вбудованим стабілізатором, а механізми соціального захисту є ефективними інструментами подолання соціально-економічних кризових явищ, то в Україні ситуація є іншою.

Система соціального захисту та соціального забезпечення суттєво не впливає на рівень соціально-економічного розвитку, що вимагає не лише перегляду основних принципів, а й запровадження нових європейських підходів до діяльності в даній сфері. Обсяги державного фінансування освіти в Україні є значно нижчими, порівняно із відповідними показниками європейських країн, крім того, до сьогодні в Україні залишається низькою частка приватних джерел фінансування освіти, що пояснюється невисоким рівнем доходів населення та гарантування державою надання більшості освітніх послуг для населення безоплатно. Незначним, в структурі приватних джерел фінансування освіти, є також внесок підприємств у підготовку кадрів, що становлять, в середньому, близько 5 % обсягу приватних освітніх видатків. Хоча відносні показники фінансування освіти в Україні цілком відповідають показникам країн ЄС, абсолютні їх значення суттєво нижчі і мають переважно негативну динаміку.

Загалом, динамічні зміни економічної моделі країни потребують застосування виваженого підходу до визначення раціональних методів фінансового забезпечення ключових галузей суспільного виробництва, адже фінансова складова людського розвитку має забезпечувати поетапне підвищення рівня та якості життя, сприяти удосконаленню інституційної структури соціальної сфери, зростанню рівня продуктивності праці, підвищенню частки випуску наукоємної та високотехнологічної продукції у валовому внутрішньому продукті.

З огляду на зазначене, важливою є реалізація системної та збалансованої державної політики у сфері фінансового забезпечення людського розвитку з використанням комплексу бюджетних, податкових, кредитних, страхових інструментів. Належний рівень обґрунтованості пріоритетних напрямів та удосконалення процесу фінансового забезпечення людського розвитку сприятиме результативності структурних змін в економіці та соціальній сфері. Зазначене свідчить про актуальність наукової роботи та обумовило визначення її мети та основних завдань.

Насібова О. В.

Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Ще на початку ХХ століття держави зрозуміли, що соціальний захист може бути дієвим інструментом для стимулювання економіки та зростання національного доходу. Зокрема Кейнс Дж. М. обґрунтував, що державні витрати, які направлені на соціальні цілі водночас є доходами, оскільки стимулюють споживчий попит, який збільшує розміри сплачуваних податків у наслідок розширення виробництва. Американський економіст Ейхенгрін Б. зазначив, що саме державні соціальні видатки у розвинутих країнах світу після Другої Світової війни надали значний поштовх економічному розвитку.

Соціальний захист населення – одна з найважливіших сфер будь-якої діяльності держави, спрямована насамперед на стабільне функціонування суспільства шляхом захисту певних верств населення від різних соціально-економічних ризиків та загроз. Добре розвинена

система соціального захисту дає змогу ефективно боротися з бідністю, яка є однією з головних проблем світового співтовариства. Тому в постіндустріальному суспільстві, заснованому на розвиненій ринковій економіці, соціальний захист відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного розвитку економіки. Економічна та соціальна складові держави тісно взаємопов'язані та впливають одна на одну. Наука і практика доводять, що соціальні витрати (загальна вартість фінансування всіх соціальних виплат та програм у країні в рамках системи соціального захисту населення, що фінансуються за рахунок державних та приватних фондів) повинні гармонійно співвідноситися з економічними показниками країни, які безпосередньо впливають на формування основних джерел фінансування соціального захисту населення. Тобто економічні ресурси повинні створювати фундаментальну основу та бути формою економічного змісту соціального захисту.

Соціальний захист населення завжди тісно пов'язаний з економікою та її основними детермінантами (ринок праці, заробітна плата (дохід), продуктивність праці, рівень інвестицій, економічне зростання тощо). Водночас дедалі більше вчених розглядають систему соціального захисту не лише з соціальної точки зору, а й як механізм стимулювання економічного розвитку країни. Це вимагає більш глибокого аналізу взаємозв'язку між соціально-економічними факторами та соціальним захистом населення, особливо в контексті розвитку та використання фінансових ресурсів. Тим не менш, цей зв'язок, як свідчать дослідження, має взаємний характер. Тобто не лише соціально-економічні фактори впливають на соціальний захист, але й його інструменти (різні соціальні послуги та пільги) чинять тиск на динаміку певних факторів. Водночас цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Так, безробіття і довгостроковий вихід на пенсію впливає на збільшення соціальних видатків, що негативно позначається на економічному зростанні через зменшення кількості працюючих та платників страхових внесків або податків. Водночас фінансування медицини підвищує продуктивність праці, зменшує втрати економіки від захворювань шляхом скорочення кількості захворілих та тривалості перебування працівника на лікарняному. Крім того, вплив соціальних видатків на рівень економічного розвитку залежить від обраних принципів фінансування та моделі соціального захисту населення.

Результати дослідження свідчать, що збільшення всіх видів соціальних видатків спричиняють загалом негативний вплив на приріст валового внутрішнього продукту у короткостроковому періоді.

Водночас спостерігається тенденція до збільшення позитивного впливу у середньостроковому періоді. Це означає, що необхідно витримувати оптимальний баланс між соціальними та економічними видатками, здійснювати соціальні виплати в межах національної стратегії соціально-економічного розвитку країни, що дасть можливість за допомогою виваженої бюджетної політики сприяти зростанню людського капіталу у довгостроковій перспективі.

Одним з основних пріоритетів подальшого стабільного функціонування системи соціального захисту є правильний вибір майбутньої моделі фінансування соціальних видатків, яка, з одного боку, забезпечувала б максимально можливий соціальний захист населення, а з іншого з іншого боку, це не створило б значного негативного тиску на економічний розвиток держави.

При затвердженні державних соціальних програм необхідно чітко сформулювати їхні цілі та очікуваний результат, який має бути оцінений з точки зору як економічного, так і соціального ефекту. Обґрунтованість соціальних видатків підвищить стійкість державних фінансів та забезпечить перспективне економічне зростання в країні.

Непиталюк А. В.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ФІСКАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Формування та реалізація національної стратегії економічного розвитку базується на узгодженні заходів основних державних політик, зокрема фінансової і соціально-демографічної. Динаміка чисельності і складу населення, яке виступає одночасно виробником та кінцевим споживачем суспільного продукту, у розрізі освітньо-кваліфікаційних, статевовікових та інших значущих соціальних страт є важливим об'єктом вивчення і прогнозування при розробці програмних документів соціально-економічного розвитку. Впродовж 1990–2020 років чисельність постійного і наявного населення України скорочувалася із посиленням демографічного навантаження, зокрема щодо старшої вікової страти. Оціночна чисельність наявного населення в 2020 році становила 80,83 % показника 1990 року, а постійного населення – 80,85 %, відповідно.

Чимало детермінант демографічної стійкості, яку слід розглядати в якості базової передумови зростання суспільного добробуту, залежить від парадигми реалізованої фіскальної політики і функціонального профілю фінансового механізму, якості та результативності публічного управління, ступеню відкритості економіки, флексабільності трудового і міграційного законодавства тощо. Попри стійке домінування у вітчизняному науково-фінансовому дискурсі позиції щодо існування статистично значущого прямого позитивного стохастичного зв'язку між результатами реалізації бюджетно-податкового стимулювання, темпами економічного зростання і рівнем добробуту, вказаний концепт вимагає критичного переосмислення. Фіскальний патерналізм, органічно успадкований економікою України від планової системи, без адекватного інституційного супроводу породжує стійку ілюзію досяжності цільового стану шляхом одночасного збільшення соціальних стандартів (зокрема у формі необґрунтованого нарощування масштабів перерозподілу суспільного продукту через видаткову складову бюджету) і мінімізації втручання державних інституцій у редистрибуційні процеси, максимальної податкової лібералізації. Такий стан конфігурації бюджетного простору є недосяжним, проте регулярно служить у якості електоральних обіцянок, виступаючи першопричиною фінансових шоків, внаслідок неспроможності виконати останні. Досвід провадження заходів фіскального регулювання свідчить, що високі вагові параметри публічних видатків соціального спрямування у ВВП стійко асоціюються зі значним податковим навантаженням, існуванням системи інституційних рестрикцій щодо легальної прибуткової реалізації бізнес-ініціатив.

Наголошуємо на необхідності узгодження параметрів бюджетної видаткової політики із значущими елементами системи оподаткування, зокрема щодо її композиційної структури. Реалізація дієвої соціально-демографічної стратегії розвитку можлива за умови інтеграції до вітчизняного наукового дискурсу і практики бюджетного планування категорій продуктивних і непродуктивних видатків.

У сучасній фінансовій практиці продуктивними визнаються усі публічні видатки на фундаментальну науку, освіту, охорону здоров'я і розвиток інфраструктури. Водночас реальний ступінь їх позитивного впливу на макроекономічну динамку є неоднозначним. Зокрема в ході нашого дослідження 45 розвинених та емерджентних економік впродовж періоду 1991–2017 років [1], було виявлено статистично незначний, однак негативний, вплив приросту видатків, спрямованих на розробки і дослідження, на темпи суспільного виробництва. Аналогічно з'ясовано, що збільшення окремих видаткових статей, асоційованих із

освітою і культурою, не призводить до стрімкого зростання суспільного добробуту. Позитивний ефект виявлено лише для групи країн, що не лише нарощували відповідні видатки, а й постійно удосконалювали їх композиційну структуру. Детермінація інституційних особливостей реалізації соціально-демографічної політики, має враховувати структурні перетворення публічних фінансів і об'єктивну нерівномірність економічного розвитку в регіональному розрізі, динаміку фінансування галузей соціальної сфери за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, а також приватних капіталовкладень.

Список використаних джерел

1. Pasichnyi, M., Nerytaliuk, A. (2021) The Contributions of Demographic Factors to Economic Growth. *Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development*, 16(1), 219–229.

Прутська О. О.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Поширення пандемії COVID-19 спонукало уряди більшості країн суттєво переглянути об'єми й структуру фондів публічних фінансів, вимагаючи суттєвого збільшення публічних видатків на пряму фінансову підтримку як домогосподарств, так і бізнесу. За оцінками Міжнародного валютного фонду, до кінця 2020 р. в умовах пандемії коронавірусу COVID-19 фінансова підтримка населення й бізнесу, надана урядами національним економікам, сягнула суми близько 14 трлн. дол. США [1]. Обсяги й форми підтримки залежали як від глибини негативних наслідків пандемії в тій чи іншій країні, так і від платоспроможності урядів, їхньої репутації як позичальників. Водночас різними були й часові горизонти вжитих заходів. Якщо розвинуті країни мали можливість затвердити фіскальні заходи підтримки на кілька років, то в країнах, що розвиваються, подібні заходи мали короткостроковий характер. В цих умовах суттєво загострилась криза державної заборгованості, а проблеми підвищення ефективності управління публічними фінансами набули особливої актуальності.

Зростаюча фіскальна підтримка, безпосередня грошова допомога домогосподарствам і бізнесу, збільшення публічних витрат в умовах

економічного спаду призвели до зростання дефіциту бюджетів і державних боргів. За оцінками МВФ, на кінець 2020 р. середній світовий державний борг наблизився до 98% світового ВВП, в той час як прогнозна його оцінка на ту ж дату становила 84%.

Станом на квітень 2020 р. у 45 країнах було запроваджено, адаптовано чи розширено програми соціального захисту у відповідь на COVID-19. Заходи реагування здійснювалися в усіх регіонах, крім Африки. Найчастіше застосовувалися наступні заходи: грошові виплати (30 програм), дотації до заробітної плати (11), дотації на відпустку у зв'язку з хворобою (10), різні форми субсидій на внески в фонди соціального забезпечення та страхування на випадок безробіття, податкові канікули, підтримка малого та середнього бізнесу тощо[2].

Найбільш масштабні програми підтримки національної економіки були запроваджені найбільш розвинутими країнами світу. Уряд США після 13 березня 2020 р., коли було оголошено надзвичайний стан, виділив 2 трлн. дол. США першого «Stimulus Pack» на пряму підтримку населення і компенсацію збитків бізнесу. З загальної суми витрат на пряму підтримку населення було витрачено 560 млрд. дол. США (2,7% ВВП), компенсацію підприємствам малого бізнесу склала 377 млрд. дол. США (1,8% ВВП). Компенсація підприємствам середнього і великого бізнесу (500-10000 найманих працівників) становила 500 млрд. дол. США (2,4% ВВП). На медицину було витрачено 154 млрд. дол. США (0,7% ВВП) [2].

Федеральний уряд Німеччини прийняв два додаткових бюджету реагування на COVID-19: 184 млрд. євро (4,9% ВВП) в березні і 153,5 млрд. євро (4% ВВП) в червні. Березневий бюджет федерального уряду Німеччини передбачав фінансування медицини на суму 69,14 млрд. дол. США, у т.ч. 65 млрд. дол. США – фінансування проти епідеміологічних заходів, і 4,15 млрд. дол. США – загальне фінансування медицини. Крім того, 59 млрд. дол. США було виділено в якості допомоги для малого та середнього бізнесу і самозанятих, що постраждали від епідемії. Було виділено також 2,4 млрд. дол. США додаткового фінансування венчурного капіталу для стартапів [2]. В Італії протягом 2020 р. було прийнято три пакети антикризових заходів, загальна сума яких склала 124 млрд. дол. США, що становить 6,7% ВВП Італії [2].

Сукупний пакет антикризових заходів України оцінюється в 111,2 млрд. грн. (2,8% ВВП), що значно менше у порівнянні з більшістю країн світу. Ефективність вітчизняної державної політики використання коштів публічних фінансів в умовах пандемії COVID-19 залишається невисокою. В умовах продовження пандемії від українського уряду вимагатиметься нарощування обсягів антикризових заходів з

одночасним дотриманням виваженості й обережності в обранні джерел державних запозичень і контрольованості рівня дефіциту державного бюджету.

Список використаних джерел

1. МВФ: Во время пандемии финансовая помощь национальным экономикам составила \$14 трлн URL: <https://zn.ua/WORLD/mvf-vo-vremja-pandemii-finansovaja-pomoshch-natsionalnym-ekonomikam-sostavila-14-trln.html>

2. Антикризисные пакеты, принятые в других странах (международный опыт). URL: <https://www.ukraine-economic-outlook.com/post/stimulus-packs-world>

Рязанцева В. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ФІНАНСОВИХ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

В наукових дослідженнях не існує єдиного підходу до класифікації моделей дослідження певних явищ, у т.ч. економічних. Можна лише констатувати, що з цією метою дослідниками використовувалися, крім аналітичних і теоретичних моделей також і інші види моделювання, серед яких: статистичне, лінгвістичне, інформаційне, комп'ютерне, економіко-математичне, картографічне, структурне, імітаційне, логічне тощо. Ключовою передумовою процесу моделювання є наявність певних знань та узагальнень стосовно об'єкта дослідження та факторів, що на нього впливають. Призначення моделі полягає в тому, що вона відображає певні істотні риси об'єкта дослідження. Модель є одним із важливих інструментів економічного прогнозування, що визначає істотні характеристики об'єкта. У процесі формалізації моделі будується система співвідношень, що описують основні взаємозв'язки елементів економічної системи.

В моделях обчислювальної загальної рівноваги (CGE-моделі – computable general equilibrium models) уся економіка представлена набором економічних агентів (наприклад, домогосподарствами, фірмами, державою), при цьому в CGE - моделях поведінка всіх економічних агентів задається в явному вигляді [1].

Гравітаційні моделі застосовуються для визначення і оцінки ключових факторів, які впливають на розвиток міжнародної торгівлі. Розвиток гравітаційних моделей почався з робіт Дж.Тінбергена і Дж.Андерсона [2].

В моделях множинної регресії оцінюється рівняння, яке пояснює динаміку ВВП. Форма функціональної залежності в цьому випадку близька до виробничої функції (у різних її модифікаціях). Тобто як змінні для пояснення динаміки ВВП використовуються показники задіяних факторів виробництва суспільного продукту (капітал, праця, науково-технічний прогрес) і штучно сконструйовані додаткові змінні, що відображають процеси інтеграції, інституціональні зміни тощо [4].

Серйозний внесок у становлення і розвиток моделей економічного розвитку вніс метод розрахунку таблиць «витрати–випуск» В.Леонтєва (балансові моделі) [5]. Він поєднує теорії функціонування економічних систем, методи математичного моделювання, прийоми систематизації та оброблення економічної інформації. Модель міжгалузевго балансу включає систему показників, що характеризують співвідношення, структуру, взаємозв'язок економічних величин та дозволяє вивчати і будувати сценарії розвитку економіки.

З метою дослідження різних аспектів впливу і взаємозв'язку показника і факторів економічного зростання та розвитку доцільно використовувати такі моделі: модель дослідження («дерево») детермінант економічного зростання, структурно-логічну модель оцінювання детермінант економічного зростання, імітаційну модель та модель ідентифікації напрямів впливу окремих детермінант та заходів щодо активізації їх впливу на певні сектори економічної системи.

Показники виміру економічного зростання найчіткіше представлені у визначеннях економічного зростання, наведених К.Макконелом та С.Брю [5], які пропонують оцінювати його двома способами: як збільшення реального ВВП протягом певного періоду часу та як збільшення протягом певного періоду часу реального ВВП у розрахунку на одну особу. Перше визначення є більш доречним для оцінки військово-політичного потенціалу, а для порівняння рівнів життя населення в окремих країнах та регіонах краще підходить показник обсягу виробництва на одну особу. Так пояснюється одна з головних причин популяризації в ХХ ст. теорії економічного зростання та її головного вимірника ВВП.

Список використаних джерел

1. Dixon P.B., Parmenter B.R. Computable general equilibrium modeling for policy analysis and forecasting Handbook of Computational Economics, Amsterdam, 1996, Volume 1, P. 3-85.
2. Tinbergen J. Shaping the World Economy: Suggestions for an International Economic Policy. New York : The Twentieth Century Fund, 1962; Anderson J. A Theoretical Foundation for the Gravity Equation. American Economic Review. 1979. Vol. 69. P. 106–116.
3. Jarreau J. Economic integration in the EuroMed: current status and review of studies. CEPII. WP No 2011-07.
4. Cohen A.J., Harcourt G.C. Whatever Happened to the Cambridge Capital Theory Controversies. Journal of Economic Perspectives. 2003. Vol. 17. No 1. P. 199–214.
5. Leontief W. Quantitative Input and Output Relations in the Economic System of the United States. Review of Economics and Statistics. Meade D.S. The U.S. Benchmark IO Table. History, Methodology, and Myths / World Inforum conference. Japan. 2010. URL: <http://www.inforum.umd.edu/papers/conferences/2010>
6. Макконелл К., Брю С. Экономикс: принципы, проблемы и политика. 974 с.

Савченко Н. Г.

Київський національний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В умовах трансформаційної економіки забезпечення соціальної безпеки як складової національної безпеки держави є важливим пріоритетом державної соціальної політики.

В останні роки пріоритетними цілями та завданнями у цій сфері вважалися наступні: поліпшення якості життя громадян України, подолання бідності; ліквідація «зрівнялівки» та дискримінації у пенсійному забезпеченні; гармонізація трудових відносин; забезпечення кожному громадянину гарантованого переліку безоплатних медичних послуг; підтримка становлення духовно та фізично здорової, матеріально забезпеченої та соціально благополучної сім'ї; створення

умов для подолання демографічної кризи та досягнення постійного демографічного розвитку; попередження трудової міграції тощо.

Держава для вирішення цих завдань та забезпечення соціальної рівноваги та безпеки в цілому, використовує фінансово-правові механізми, що включають в себе фінансування за рахунок переважно коштів державного бюджету й систему соціальних заходів інституціонального характеру.

Актуальність даного питання посилюється тим, що в Україні система соціальної безпеки формується фрагментарно, не системно, без достатнього науково-прикладного обґрунтування.

За таких умов роль і значення інститутів державної влади, громадянського суспільства, що забезпечують ефективність політики соціальної безпеки України в контексті державотворчого процесу, істотно зростає.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку серед основних внутрішніх соціальних небезпек можна виділити: неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; кризу системи охорони здоров'я та соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я та інші.

Саме тут державні інститути та інститути громадянського суспільства мають відігравати значну роль у забезпеченні політики соціальної безпеки в державотворчому процесі.

Соціальна функція багатогранна за змістом і масштабна за обсягом державної діяльності. Головне її призначення полягає в усуненні або пом'якшенні соціальної напруги в суспільстві. У цьому зв'язку, важливим є своєчасне виявлення потенційних ризиків і загроз соціальній безпеці держави.

Національні системи оцінювання ризиків і загроз функціонують у багатьох країнах світу. Вони дозволяють виявляти небезпечні тенденції та загрози для соціальної безпеки, а також уразливості в державі та суспільстві. Отримана інформація використовується керівництвом держави та уповноваженими державними органами для прийняття рішень щодо формування відповідної державної політики, планування заходів із підвищення рівня готовності до широкого спектру загроз, розвитку необхідних спроможностей, а також розподілу ресурсів держави. У розвинених країнах національна система оцінювання ризиків є елементом стратегічного планування у сфері національної безпеки.

За результатами проведеного оцінювання мають розроблятися пропозиції щодо: пріоритетів національних інтересів України в соціальній сфері та забезпечення соціальної безпеки; цілей, основних напрямів і завдань державної політики у сфері соціальної безпеки; напрямів і завдань реформування й розвитку системи соціальної безпеки; ресурсів, необхідних для реалізації стратегії соціальної безпеки України; удосконалення законодавства, у т. ч. стратегій, концепцій, державних програм та інших стратегічних документів, якими визначаються основні напрями і завдання державної політики у сфері соціальної безпеки.

Формування ефективного механізму соціальної безпеки держави дозволить забезпечити зростання соціальної захищеності населення та зміцнити рівень соціальної довіри в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України : аналіт. доп. / за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ : НІСД, 2020. 84 с.

2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Чернега В. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Однією з головних проблем вітчизняних державних закладів вищої освіти є обмежена фінансова автономія, а їхня діяльність здійснюється у таких правових рамках, які можна назвати неефективними. Це виступає перешкодою університетам для використання фінансових ресурсів та їх ефективного залучення. Як наслідок, це призводить до призупинення розвитку вищих навчальних закладів та до боротьби університетів та їх керівництва з проблемами, що виникають під час складних економічних часів.

Необхідною умовою ефективного функціонування закладів вищої освіти є порядок і умови формування їх фінансових ресурсів. Слід

звернути увагу на те, що джерела фінансування закладів вищої освіти залежать, насамперед, від форми власності вищого навчального закладу.

Так, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» фінансування вищих навчальних закладів державної форми власності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету. Окрім того, для фінансування вищих навчальних закладів можуть залучатися додаткові джерела фінансування, не заборонені законодавством.

З огляду на те, що переважна більшість (70%) закладів вищої освіти в Україні є державними, відповідно й лєвова частка грошових коштів надходила з державного бюджету. В той же час, на сьогоднішній день майже всі заклади вищої освіти надають платні освітні послуги, що є основним джерелом надходження позабюджетних коштів [2].

До позабюджетних надходжень можна віднести:

- плата за надання освітніх та інших послуг відповідно до укладених договорів;

- плата за науково-дослідні роботи (послуги) та інші роботи, виконані на замовлення підприємств, установ, організацій, інших юридичних та фізичних осіб;

- гранти вітчизняних і міжнародних організацій;

- доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;

- дивіденди від цінних паперів, відсотки від депозитів і розміщення коштів спеціального фонду на поточних рахунках банків державного сектору;

- добровільні внески у вигляді коштів, матеріальних цінностей, нематеріальних активів, одержаних від підприємств, установ, організацій, фізичних осіб;

- державно-приватне партнерство, програмно-цільовий метод [1].

Сучасні заклади вищої освіти України приймають виклики функціонування в конкурентному середовищі як в середині країни, так і в Європі і в цілому світі. Тому Уряду України необхідно розширити повноваження закладів вищої освіти і зміцнити необхідну їм автономію, забезпечити стабільне інституційно-правове та фінансове середовище. Заклади вищої освіти повинні брати на себе відповідальність за реалізацію реформи у тісній співпраці зі студентами, підвищувати якість діяльності закладу. [3] Необхідною умовою ефективного функціонування закладів вищої освіти є порядок і умови формування їх фінансових ресурсів.

Отже, можна зробити висновок, що на сучасному етапі характерною особливістю розвитку системи фінансового забезпечення закладів вищої освіти є поступове збільшення позабюджетного фінансування, що є частиною багатоканальної системи фінансового забезпечення розвитку закладів вищої освіти та посилення ролі та вагомості позабюджетної діяльності як визначального фактору фінансової автономії закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Концепти інноваційного розвитку підприємництва: монографія/ В. В. Храпкіна. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2018. 263 с.
2. Фінансування закладів вищої освіти в Україні : монографія / Ю. М. Коваленко, Л. О. Вітренко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 238 с.
3. Чугунов І. Я., Козарезенко Л. В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу. Вісник КНТЕУ. 2017. №3. С. 116–132.